

Partiprogram 2025

Av folk

Partilederens ord

“Det perfekte er det godes fiende.”

Det er bedre å gjennomføre litt etter litt og justere, enn å vente på alt eller ingenting.

Etter direkte avstemning i over 400 saker, og inkorporering ved styret med rådgivere som er direkte valgt av alle medlemmer på Landsmøtet, legger vi nå frem Norges første og mest direkte demokratiske partiprogram. Et arbeid som jeg mener viser styrken av at mange deler, og ikke få. Selv om vi ikke alle er enig i hver setning, er vi alle blitt hørt og sett, og det er viktig.

Det handler ikke om å ha rett eller å ta feil, det handler om å få lov å delta og bidra med et unikt perspektiv.

Vi står i prosessen, for livet er prosess, ikke perfektjon.

Samlet om partiets grunnleggende viktigste sak, å Grunnlovfeste bindende folkeavstemninger, slik at folket aldri igjen kan overkjøres av selvgode politikere og byråkrater.

Sammen bygger vi et levende demokrati, ett valg om gangen.

Jeg vil rette en stor takk til statsviter og forfatter Dag Andersen (øverst t.v), medgrunlegger og rådgiver Frank Bruland (øverst i midten), medgrunlegger og rådgiver Karstein Birkeland (øverst t.h), medgrunlegger og nestleder Beate Løken (nederst t.v) og styremedlem Tarjei Åsvold (nederst t.h).

En stor takk til hvert eneste av de flere tusen medlemmene som har engasjert seg i prosessen. Sammen er vi sterke. Sammen er vi kanon!

En stor takk til teknisk team som hjalp til med gjennomføringen og gjorde det hele mulig.

Jeg tror på deg!
Vær endringen du ønsker å se i Norge.

Gyda Oddekallv
11. juli 2025

Innholdsfortegnelse

PARTIPROGRAMMET I KORTFORM	7
INNLEDNING	8
Enhet, frihet og utvikling	9
DEL 1	10
Behovet for en ny politisk retning	10
1.0 Grunnlovfesting av bindende folkeavstemninger – vår hovedsak	11
1.0.1 Hva skal stemmes over	11
1.0.2 Grenser og rammer for folkeavstemninger	12
1.0.3 Pressens ansvar ved folkeavstemninger	13
1.1 Digital demokratisk plattform	14
1.2 Tenketanker	15
1.3 Småskala høy-teknologi og sirkulær økonomi	16
1.4 Nordisk partnerskap	17
Styringssystemet	19
2.0 Demokrati versjon 3.0	19
2.1 Kapitalismens reformasjon	20
2.2 Rettsvesenet	21
2.2.1 Rettsstaten må pleies for å bestå – Domstolene	21
2.2.2. Rettsikkerhet og systemkontroll	22
2.2.3 Ungdomskriminalitet og rehabilitering	23
2.3 Byråkratiet	23
2.3.1 Offentlige anskaffelser	25
2.3.2 Matsvinn	25
2.4 Politikere	26
Politikerlønn	26
Hvordan politikere velges	26
2.5 Pengesystemet	27
DEL 3	28
Tverrsektorielle saker – De viktige samarbeidene	28
De store linjene	29
3.0 Den store transformasjonen	29
3.1 Den nye motoren	29
3.2 Den store formuen - Oljefondet	29
3.3 Prioriteringer	31
Arbeid, familie og rettferdig økonomi – for frihet og trygghet i hverdagen	32
3.4 Et skattesystem som setter deg fri	32
3.4.1 Grunnlønn istedenfor NAV-systemet – pilotprosjekt i utvalgte kommuner	33
3.5 Økt arbeidskraft, flere fødsler og familiepolitikk	34
3.5.1. Familiepolitikk og fødsler	35
3.5.2 Arbeidskraft	36
3.5.3. Innføring av 4 dagers arbeidsuke	36
3.5.4. Rekruttering til helse, landbruk og militærtjeneste	36
3.5.5 Restarbeidsevne	37
3.5.6 Arbeidsinnvandring	38
Helhetlig folkehelse og livsstil	38

3.6 Livsstilsmedisin som grunnpilar	38
Rettferdig hjelp – i Norge og i verden	39
3.7 Innvandring - Samfunnskontrakt og antall asylanter	39
3.8 Urbane kvaliteter i distriktene	42
Naturvern, naturpleie og ekte miljøvern	43
3.9 Nei til symbolpolitikk og grønnvasking	43
3.10 Vindturbiner	44
3.11 Havet	44
3.12 Forbud mot giftige utslipp og mikroplast	44
3.13 Elver og fossekraft	45
3.14 Dyrevelferd	46
3.15 Rovviltpolitikk	47
DEL 4	48
GPS PROGRAM SEKTOR FOR SEKTOR	48
Mat, bolig og energi – Bærebjelkene for samfunnet	48
4.0 Bolig	48
4.1 Bygging av 125 000 nye boliger som beredskap	48
4.2 Leiemarkedet:	49
4.3 Reguleringer av boligbygging	50
4.4 Slik får flere råd til å kjøpe bolig	50
4.5 Arkitektur	51
5.0 Energi	52
5.1 Rimelige strømpriser med nasjonal kontroll over kraften	52
5.2 Olje- og gasspolitikk for beredskap og nasjonal kontroll	53
Nei til grønnvasking gjennom elektrifisering av sokkelen:	53
Ja til nasjonal råderett og energisuverenitet	53
Nei til oljeutvinning i sårbare områder	53
Oljefondet skal bidra til nasjonal oppbygging	54
6.0 Mat, landbruk, selvforsyning og rettferdig dagligvarehandel	54
6.1 Bonden først:	54
6.2 Råvarebasert, sunn og ærlig mat	56
6.3 Matmakt og butikkreform	56
6.3.1 Matvaremonopolet	57
6.3.2 Matberedskap og fremtidig produksjon	57
Helse og omsorg	58
7.0 Organisering, bemanning og retten til behandling	58
7.1.1 Tiltak for helsetjenesten (organisering, bamanning og kompetanse)	59
7.1.2 Aktiv dødshjelp	60
7.1.3 Tannhelse som del av egenandelsordningen	60
7.2 Psykisk helse	61
7.2.1 Selvmord	63
7.3 Kvinnehelse	64
7.3.1 Individuell smertelindring	66
7.4 Mannehelse	66
7.4.1 Fysisk helse	67
7.4.2 Mental helse	67
7.4.3 Sosial helse	67
7.4.4 Seksuell helse og livsstil	67
7.4.5 Helsevesenet for menn	67
7.5 Ruspolitikk	67
Arbeid, trygdesystem, pensjonist og funksjonsnedsatte	68

8.0 Arbeidsliv	69
8.1 Pensjon og eldrepolitikk - trygghet, deltakelse og muligheter for alle eldre	69
8.1.1 Økonomisk trygghet og verdighet for eldre	69
8.1.2 Vi skal skape et samfunn der eldre trives og deltar	70
8.2 Funksjonsnedsatt	71
Barn, oppvekst og skole - Skole, barnehage, student	72
9.0 Barnehager	72
9.1 Skole	74
9.1.1 Pensum	74
9.1.2 Mobbing	75
9.1.3 Psykososiale mestringsstrategier	76
9.2 Student	76
9.3 Barnevern og barns rettigheter	77
Kultur og kunst	79
10.0 Kultur	79
Totalforsvaret	80
11. Forsvaret	80
11.1 Medisin beredskap	81
11.2 Ammunisjon	82
11.3 Droner	82
11.4 Sivilberedskap	82
Tiltak for å styrke sivilberedskap	83
Styrking av Det frivillige Skyttervesen i sivilberedskapen	83
11.5 Samferdsel	84
11.6 Drikkevann, avløp og vannforsyning	84
Utenriks og internasjonale spørsmål	86
12.0 Utenriks	86
12.0.1 Krig og fred	86
Norges avtaler og partnerskap	87
12.2 Internasjonale spørsmål	87
Et digitalt samfunn der mennesket har makten – digital suverenitet	88
13.0 Digital suverenitet, propaganda, menneskets frihet og statens kontroll	88
13. 1 Individets rettigheter i den digitale offentlighet	89
13.2 Digitalisering av offentlig sektor	90
13.3 KI og personvern	91
13.3.2 Utdanning og kompetansebygging:	91
13.3.3 Etisk og ansvarlig KI-utvikling:	91
13.3.4 KI, kunst og rettigheter etter åndsverkloven:	92
13.3.5 Personvern og personopplysningsvern:	92
Gründerpolitikk og næringsliv	93
14.0 Gründerpolitikk, kapital og potensial	93
14.1 Hav, fisk og kystsamfunn	94
Lov, rett og sikkerhet	95
15.0 Rettssikkerhet, trygghet og ansvar	95
Generasjonspartiet vil arbeide for følgende:	95
15.1 Sivilbeskyttelsesloven	96
DEL 5	97
16.0 Finansiering av programmet og gjennomføring	97
16. 1 Prioriteringsmodell:	97
16. 2 Kutt i statsbudsjettet	100

Partiprogrammet i kortform

Hvem er vi? Generasjonspartiet er Norges første folkedrevne parti med direkte demokrati som kjerne. Vi mener at folket bør få stemme på enkeltsaker når det er viktig for dem, ikke bare hvert fjerde år. Slik holder vi politikerne mer ansvarlig mellom valgene. Derfor har vi vedtatt å følge folkets vilje gjennom Demokrati appen i viktige saker. Demokrati appen er uavhengig fra Generasjonspartiet og kan brukes av alle til å foreslå saker, stemme på saker og se resultatene. Politikken formes nedenfra, og vi lytter hele veien.

Vår visjon: Et Norge der du kan eie ditt hjem, spise ren og rimelig mat, der det lønner seg å jobbe og skape, der vi er trygge fordi vi har et godt totalforsvar, et Norge der innbyggerne og bedriftene kan få strøm til kostpris, et Norge der ingen er fattig, et Norge der det er færre syke, fordi vi får hjelp før vi blir syke og der demokratiet fungerer hele året, ikke bare på valgdagen.

De viktigste prinsippene:

Direkte demokrati: Grunnlovfestede bindende folkeavstemninger, folket skal høres, politikere skal lytte og ta ansvar eller gå av.

Verdibasert politikk: Enhet, frihet, utvikling, rettferdighet, bærekraft, åpenhet og digital suverenitet.

Nye løsninger: Politikken formes nedenfra, gjennom app stemming med BankID og åpne prosesser.

12 hovedpunkter:

- 1. Direkte demokrati:** Grunnlovfestede, bindende folkeavstemninger nasjonalt og lokalt. Demokratiet skal fungere hele året, ikke bare på valgdagen. Vi sier ja til E-valg, og digitale folkeavstemninger.
- 2. Digital suverenitet:** Du skal eie din egen data, ansikt, stemme og identitet på nett. Nei til digital overvåkning, uetisk KI og sosial kontroll. Norge skal ha selvstendig digital infrastruktur og beskytte folks frihet i møte med myndigheter og big tech.
- 3. Egen bolig til alle:** Bygg 125 000 nye boliger med tilfluktsrom. Skattefradrag til leietakere, enklere å kjøpe bolig, fjerne dokumentavgiften.

4. **Ren og rimelig mat og selvforsyning:** Norge skal bli selvforsynt med mat. Fjerne moms på norske råvarer. Knekke matmonopolet, styrke bønder.
5. **Skatt og grunnlønn:** Skattefritak opptil 500 000 kr. Forenkle NAV ved testing av grunnlønn. Gi skattefradrag for å ta ansvar.
6. **Nærings- og gründerpolitikk:** Skattefradrag og avgiftskutt for gründere og investorer. Fjerne formueskatt, nasjonalt matchingfond. La oss slippe skaperkraften fri.
7. **Familie og fødsler:** Gjøre det enkelt og attraktivt å etablere familie. Skattefradrag per barn, enklere å leve på én inntekt, barsel og kvinnehelse, fleksibelt arbeidsliv.
8. **Helse før byråkrati:** Satsing på livsstilsmedisin, forebygging og psykisk helse. Flere ansatte på gulvet, mindre byråkrati. Tannhelse inn i egenandelsordningen.
9. **Sterkt totalforsvar og beredskap:** Alle boliger i sentrale strøk skal ha tilgang til tilfluktsrom, selvforsyning på mat/medisin, bygge sivilforsvaret opp igjen, luftvern og droneteknologi. Vi vil ha et sterkere nordisk partnerskap.
10. **Billig og trygg strøm:** Norsk vannkraft til Norge først, til kostpris. Selge overskudd når vi har. Nei til vindindustri og elektrifisering av sokkelen.
11. **Ekte miljøvern:** Nei til grønnvasking, ja til å verne natur, myr og matjord, forby bunntråling og giftutslipp. Økt skatt på å utnytte naturen.
12. **Kutt i sløsing:** Nei til prestigeprosjekter, symbolpolitikk, økning i offentlig byråkrati, nei til elektrifisering av sokkelen. Formueskatten er også en form for sløsing, ved å legge bånd på skaperne blir det mindre penger til velferd, og dermed får man et inntektstap.

Generasjonspartiet samler alle generasjoner, og setter ikke unge opp mot eldre. Du kan stemme på oss uansett om du er student, gründer, arbeidstaker, pensjonist, ufør eller mamma.

Innledning

Generasjonspartiet har et langsiktig perspektiv. Vi er opptatt av hva slags samfunn vi vil gi videre til våre barn og barnebarn.

Generasjonspartiet er et parti for hele folket, det spenner over alle generasjoner, også de kommende. Slik kan vi gi alle de beste mulighetene. La oss gå fra splitt og hersk, til samhold og fremgang.

Ingen nasjon og ingen generasjon har hatt det bedre enn vi som lever i Norge i dag. Men mange opplever at utviklingen går mot det verre og at fremtiden ser truende ut. Derfor er det nødvendig med reformer, det er nødvendig å legge om kursen, det er nødvendig med politikere og partier som ikke er fastlåst i gamle ideologier, klassekamper og løsninger som ikke lenger virker.

Generasjonspartiet har sine røtter i dagens og morgendagens utfordringer. Vi er ikke bundet av gamle løsninger knyttet til sosialisme, kapitalisme eller andre ismer. Generasjonspartiet er verdibasert. Det gir oss mer fleksibilitet, enighet og dynamikk. Vi opplever at dette passer for flere, fordi folk får være seg selv og bidra med sin egen innsikt. Vi er et «både og» parti.

Verdibasert politikk betyr at vi bruker verdier, normer, standarder og prinsipper som er viktige for oss her i Norge i dag. Våre kjerneverdier er enhet, frihet, utvikling, skjønnhet, harmoni, måtehold, visdom, mot, rettferdighet, integritet, balanse, åpenhet, ansvar og samskaping.

Vi skal skape de viktige normene for fremtiden, som å gå fra vekst i kvantitet til vekst i kvalitet. En verdibasert tilnærming handler om å handle i tråd med disse verdiene uansett hva man ellers måtte identifisere seg med av ideologier og religioner.

Det er riktig at verden står foran store utfordringer, men vi i Norge og i resten av Norden har de beste forutsetninger for å bringe videre det beste av vår vestlige kulturarv med velstand, frihet, demokrati og tillit mellom mennesker. Været blir varmere og villere. Også i Norden må vi tilpasse oss, men vær trygg, her i nord har vi allerede trukket vinnerloddet!

Vi har solide tradisjoner for demokrati, for likeverd og velferdsordninger. Både natur og kultur ligger til rette for at Norden blir det best mulige sted å leve også i fremtiden.

Generasjonspartiet har en visjon, et program og en vilje til å gjøre Norge til et enda bedre sted å leve om 100 år.

Enhet, frihet og utvikling

Enhet, frihet og utvikling er de grunnleggende verdiene vår visjon bygger på, samtidig er det en beskrivelse av hva som må til for å bringe arven videre.

Enhet står for samhold, solidaritet, tilhørighet, kjærlighet og fellesskap. Enhet mellom mennesker og mellom oss og den naturen vi er en del av og avhengige av. Dypest sett inngår vi alle i en stor, levende enhet på denne vakre, lille planeten vår.

Samtidig er vi alle unike. Alle mennesker er likeverdige, men det er ikke to av oss som er helt like. Friheten til å leve våre liv ut fra våre egne verdier, interesser, evner og

anlegg, friheten til å realisere oss selv i samspill med andre, er grunnleggende viktig. Så må friheten praktiseres slik at vi ikke hindrer andre i å utøve sin frihet. Enhet og frihet er forutsetningen for utvikling. Vi må ha frihet til å prøve og feile for å samle erfaring og for å skape noe nytt. Noe utvikler seg langsomt, noe raskt, men både mennesker, samfunn og natur er alltid i utvikling.

Nå lever vi i en brytningstid da utviklingen går fort, drevet av en svært rask teknologiutvikling og uheldige konsekvenser av kortsiktige politiske beslutninger de siste hundre årene. Vi har ikke ivaretatt hensynet til enheten tilstrekkelig.

Vi trenger grunnleggende reformer for å komme videre til et enda bedre samfunn i en tid med store utfordringer og vi trenger en større dialog rundt disse sakene som befolkningen får ta del i.

DEL 1

Behovet for en ny politisk retning

Polariseringen er den største trusselen mot demokratiet. Den gamle høyre-venstre aksene, og dagens ekstremister på begge sider, har sine røtter i problemer knyttet til industrialiseringen på 1800-tallet. I dag står vi overfor helt andre utfordringer. Mer av det samme skaper flere problemer enn det løser.

Løsningen på dagens og fremtidens store utfordringer – og muligheter – må komme fra en ny og samlende retning, en ny politisk kurs. Dagens sentrum er bare et sted midt på den gamle høyre-venstre aksene. Vi befinner oss ikke på den politiske aksene, men kan heller ses som å omslutte alle perspektiver i samfunnet, være seg rød, blå eller grønn. I dag er folk mer dynamiske enn de var før i tiden, dette krever en annen tilnærming til politiske spørsmål enn den gamle aksene kan tilby. Norge trenger også en visjonær og samlende ledelse.

Generasjonspartiet, med sitt program, og sin direkte demokratiske modell, tar mål av seg til å representere en ny generasjon politikere, snarere en politisk bevegelse enn et tradisjonelt parti.

Generasjonspartiet er det eneste partiet i Norge der medlemmene kan stemme direkte på alle saker, innenfor rammene av universelle menneskelige verdier og menneskerettighetene. På sikt er vår visjon å endre det politiske systemet i Norge, slik at politikken følger folkeviljen. Dette gjør vi ved å anvende teknologi, kort sagt – En app på din telefon som tilgjengeliggjør politikken til folket. Og ved å lovfeste bindende folkeavstemninger.

Lederne skal velges basert på sin ærlighet, integritet, sitt talent og sin handlekraft, ikke basert på maktkamp og kameraderi.

Derfor er transparens og åpenhet i beslutningsprosesser en hjørnestein i vår politiske modell. Folket skal representeres av mennesker som er hel ved.

Vår hovedsak

1.0 Grunnlovsfesting av bindende folkeavstemninger – vår hovedsak

Bindende folkeavstemninger sikrer oss mot politisk overkjøring av befolkningen. Tenk bare på at det ble holdt rådgivende folkeavstemning om EU i 1994 der folket stemte nei. Likevel innførte de EØS-avtalen slik at vi i praksis fikk EU lovverk i Norge. Dette viser at rådgivende folkeavstemninger ikke er nok.

Generasjonspartiet vil grunnlovsfeste bindende folkeavstemninger. Disse avstemningene skal være bindende for myndighetene. Dette er vår hovedsak.

Generasjonspartiet skal styrke demokratiet nedenfra – med tillit til folkets dømmekraft og evne til å ta ansvar.

I dag kan du stemme hvert fjerde år. Vi mener det ikke er nok fordi politikerne overkjører folkets vilje gang på gang. Politikere må ansvarliggjøres langt utover valgdagen. Vi skal gjøre det mulig for deg som innbygger å:

- **Enkelt fremme saker du brenner for**
- **Stemme over viktige beslutninger direkte**
- **Stille politikere til ansvar mellom valgene**

1.0.1 Hva skal stemmes over

Det skal folket bestemme. Retten til å kreve bindende folkeavstemninger for å ta opp saker eller stanse politiske vedtak utløses ved:

- Kommunalt nivå:
→ 500 stemmer i app, tilsvarer omtrent 1 % av befolkningen i en middels stor norsk kommune (~50 000 innbyggere).
- Fylkeskommunalt nivå:

→ 2 000 stemmer i app, tilsvarer omtrent 0,5–1 % av et gjennomsnittlig fylkes innbyggere (fylker har mellom 200 000 og 600 000 innbyggere).

- Nasjonalt nivå:
→ 50 000 stemmer i app, tilsvarer ca. 1,1 % av antallet stemmeberettigede i Norge (~4,1 millioner).

Når et bestemt antall borgere går sammen og krever det, skal folket kunne avgjøre saken direkte, og resultatet skal være juridisk bindende for myndighetene.

Disse tallene er veiledende og bygger på anbefalinger fra NOU 2001:3 og praksis i andre europeiske demokratier, blant annet Sveits.

1.0.2 Grenser og rammer for folkeavstemninger

Frihet til å stemme over viktige samfunnsspørsmål er en grunnpilar i demokratiet. Men for at folkeavstemninger skal skape tillit, trygghet og rettferdighet, må det settes tydelige grenser for hva som kan stemmes over, og hvordan slike avstemninger gjennomføres.

Uten rammer risikerer vi at folkeavstemninger kan brukes til å svekke grunnleggende rettigheter, presse minoriteter eller skape ustabilitet i styringssystemet. Klare spilleregler sikrer at avstemninger aldri kan brukes til å stemme bort ytringsfrihet, trosfrihet eller rettsvern mot diskriminering. Dette er rettigheter som må ligge fast uansett hvem som har flertall.

Rammer og grenser sørger også for at kun saker innenfor kommunens, fylkets eller statens reelle myndighetsområde kan legges ut til avstemning. Det gir forutsigbarhet og ansvarlighet, og hindrer at folkeavstemninger blir symbolpolitikk eller brukes til å overstyre lover og forpliktelser Norge ikke har makt over.

Når spørsmål formuleres tydelig og nøytralt, og det finnes klare regler for hvordan avstemninger utløses og gjennomføres, styrkes tilliten til resultatet. Dette sikrer at folkeavstemninger blir et verktøy for ekte folkestyre, ikke et redskap for tilfeldige flertall eller sterke enkeltsaker.

Tydelige rammer gjør at folkeavstemninger bygger opp under og bevarer demokratiet og rettsstaten, og gir alle en trygghet for at fellesskapet aldri kan gå på bekostning av enkeltmenneskets frihet og verdighet.

Derfor mener Generasjonspartiet at:

- **I saker som gjelder suverenitetsavståelse, for eksempel overføring av myndighet til EU eller andre internasjonale organer, skal det kreves minst 3/4 flertall blant de stemmeberettigede som deltar i folkeavstemningen, og dette flertallet må bekreftes i to påfølgende perioder. Slik sikrer vi at avgjørende spørsmål om**

Norges selvstendighet og kontroll over egne lover bare kan vedtas hvis det er et klart og bredt folkelig flertall for det, og at beslutningen står seg over tid.

- **Rettigheter som ytringsfrihet, trosfrihet, rett til liv og vern mot diskriminering skal aldri kunne svekkes i en folkeavstemning. Slike Grunnlovfestede rettigheter må vernes om.**
- **Forslag må holdes innenfor områder der kommunen, fylket eller staten har reell myndighet.**
- **Spørsmål i folkeavstemninger skal utformes på en måte som er nøytral og tydelig, slik at de ikke er ledende eller manipulerende. Tidspunkt for avstemning og hvordan saker presenteres skal ikke påvirkes av andres valg eller eksternt press. Målet er at alle valg skal bygge på solid verdiforankring hos den enkelte velger.**

Nøytrale spørsmål og rettferdig presentasjon sikres blant annet gjennom uavhengige kommisjoner, folkelige randomisert kontrollmekanismer, åpne høringsrunder, lovpålagte krav om språk, balansert informasjon og tydelig tilsyn.

For eksempel ble det under EU avstemningen ikke stemt samtidig i Norge og Sverige. Norge stemte først etter Sverige. Vi vet fra forskning at psykologisk har det en innvirkning når man ser hva andre gjør. De beste valgene bunner i solid verdiforankring hos den enkelte.

1.0.3 Pressens ansvar ved folkeavstemninger

Pressen har alltid vært en av de viktigste premissleverandørene for folkemeningen, ikke minst under valg og store samfunnsdebatter. Ingen kan overse at mediene, bevisst eller ubevisst, påvirker hvilke saker som løftes frem, hvilke argumenter som får størst plass, og hvordan folk tolker virkeligheten. Dette er sant både for tradisjonelle medier og for sosiale plattformer, som i dag former folks meninger i rekordfart.

Det er lett å tenke at folkeavstemninger forutsetter en nøytral presse og en perfekt informasjonsflyt. Slik er det dessverre aldri, verken i Norge eller andre demokratier. Mediedebatten preges av vinklinger, ulik agenda og sterke interesser. Allikevel er det viktig å minne om at situasjonen allerede i dag er preget av påvirkning og at folkeavstemninger ikke skaper denne utfordringen, men tvert imot kan styrke folkets stilling.

Når hele folket får anledning til å ta stilling til de store spørsmålene, har alle en sjanse til å bli hørt, ikke bare de som har taletid i avisspaltene, på TV eller i sosiale medier. I dag har vi et system der noen tusen stemmer avgjør maktfordelingen hvert fjerde år, ofte etter en valgkamp preget av pressens dagsorden og medier som ikke alltid er upartiske.

Med Grunnlovsfestede, bindende folkeavstemninger vil folkets vilje veie tyngre enn medieutspill, lobbykampanjer og politiske hestehandler. Selv med en presse som ikke er helt nøytral, gir folkeavstemninger en ekstra sikkerhet for at store beslutninger faktisk forankres hos befolkningen, ikke bare hos et politisk eller mediemessig elite.

Derfor mener vi at flere folkeavstemninger, og lavere terskel for å ta viktige beslutninger direkte, styrker demokratiet, også når medielandskapet er ufullkomment. For til syvende og sist bør det være folket, ikke redaktørene, som har siste ordet i samfunnets viktigste spørsmål.

- **Pressen har et særlig ansvar for å sikre at informasjonen før en folkeavstemning er nøytral, saklig og balansert. Vi vil at det skal stilles klare krav til lik dekning av ulike syn, åpenhet om redaksjonelle valg, og effektiv mulighet for å klage på skjev eller manipulerende pressedekning.**

Slik sikrer vi at alle får et reelt grunnlag for å gjøre seg opp en selvstendig mening etter å ha fått ulike perspektiv.

1.1 Digital demokratisk plattform

I tillegg til å arbeide for bindende folkeavstemninger, gir vi allerede nå innbyggerne større innflytelse gjennom å følge resultatene i Demokrati-appen.

Generasjonspartiet har vedtatt å stemme i tråd med folkeviljen som kommer frem i Demokrati appen, så langt det lar seg gjøre innenfor statistisk forsvarlige rammer, for å sikre at avgjørelsene faktisk representerer folket, ikke bare de mest aktive brukerne.

Saker av stor nasjonal betydning skal avgjøres med avstemninger på nasjonalt nivå, også der en enkelt kommune er spesielt berørt.

Det viktigste er ikke at alle småsaker avgjøres av appen, men at folk kan mobilisere når det virkelig gjelder, som i saker om vindkraft utbygging eller skolenedleggelser, hvor folk ofte har blitt overkjørt av politikere.

Samtidig blir det lettere for gode ideer og løsninger å komme frem, rett fra grasrota og dem med førstehåndskunnskap, uten politisk maktpill. Slik unngår vi også korrupsjon og lobby virksomhet, fordi vi i langt større grad enn andre partier må stå til ansvar ovenfor våre velgere.

- **Stem gjennom Demokrati-appen, få reell innflytelse på politikken!**
- **Partiets politikk formes av folket, ikke av eliter eller lukkede rom.**
- **Endringer i verdigrunnlaget krever kvalifisert flertall på Landsmøtet over to perioder i likhet med Grunnlovsendringer – slik sikrer vi trygghet mot raske og radikale endringer.**
- **Appen brukes til å løfte fram de viktigste sakene for folk.**

- **Resultater fra Demokrati-appen vil vi også bruke for å finne ut av hvilke saker befolkningen har behov for at vi tar tak i for dem via våre tenketanker.**

Generasjonspartiet er et innovativt parti som våger å være dynamisk og i utvikling. Vi tror på at de mest innovative og sårt trengte løsningene skapes på denne måten. Vi tror på den iterative metoden, der man gjentar handlingen og forbedrer og optimaliserer gjennom tilbakemeldingene.

Demokrati-appen lar alle norske statsborgere over 18 år, organisasjoner, bedrifter og politiske partier:

- Foreslå politiske saker
- Stemme direkte på politiske forslag
- Se resultatene av avstemningene

- **Vi vil ikke overlate *den nye offentligheten* på sosiale medier til grådige og polariserende Hi-Tech selskaper, netttroll og falske konspirasjoner.**

Denne digitale arenaen ligger i et eget uavhengig selskap utenfor Generasjonspartiet. Generasjonspartiet har ingen styring over hvilke saker som blir godkjent og ikke, dette følger av forhåndssatte vilkår som er like for alle. Det vil si at plattformen er åpen for alle å bruke, noe som støtter ideen om folkestyre.

Det er vårt mål å bidra til at mange, også i våre naboland som deler vårt verdigrunnlag om åpenhet og inkludering også tar den i bruk til politikken i sine land.

Du kan lese mer om Demokrati appen og selskapet på www.demokratiapp.no.

1.2 Tenketanker

Generasjonspartiet skal etablere tenketanker som skal bidra til at saker befolkningen er opptatt av blir tatt opp og undersøkt, utviklet og spilt inn til partiprogrammet. Sakene kan vedtas på landsmøtet, eller ekstraordinært landsmøte. Tenketankene skal bestå av engasjerte mennesker, der stilles ikke krav til deres bakgrunn, alle innbyggere er velkomne i smien. Sentralstyret tildeler plasser etter behov.

Det er tiltenkt en leder av hver tenketank som sitter over 4 år før utskiftning. Dette skal sikre eierskap til prosessen og fornyelse.

Tenketankene skal samarbeide og lederne skal ha fellesmøter for å koordinere og informere hverandre om arbeidet.

Tenketankenenes foreløpige inndeling:

- Arbeid og ressurs
- Økonomi og næringsliv
- Teknologi og innovasjon
- Internasjonal politikk og samarbeid

- Justis, lov og rettferdighet
- Totalforsvar (beredskap i bred forstand, forsvar, infrastruktur etc.) og samferdsel
- Utdanning/utvikling
- Helse og omsorg
- Matsystemer
- Miljø og naturpleie
- Energi
- Demokratiutvikling
- Bolig og byplanlegging

Disse kan endres av styret ved behov.

Eksempel på hvordan en tenketank arbeider og hvorfor de er strukturert av styret på denne måten:

Samferdsel vurderes i et totalforsvarsperspektiv, fordi veinett og ferdselsårer er avgjørende for beredskap og interne forsyningskjeder. Tenketanken kan opprette egne undergrupper for spesifikke tema, for eksempel organisering og finansiering av samferdsel.

Se også kapittelet om [«prioriteringer»](#).

1.3 Småskala høy-teknologi og sirkulær økonomi

Den teknologiske utviklingen har gjennom historien ofte vært drivkraften i samfunnsutviklingen. Det gamle håndverks- og bondesamfunnet hadde en i hovedsak lokal økonomi, kortreist og bærekraftig. Med industrialiseringen kom masseproduksjon, sentralisering og etter hvert globalisering. Som reaksjon på konsekvensene av den industrielle revolusjonen kom politiske revolusjoner, reformer og demokrati basert på politiske partier.

Det har gitt oss høy materiell levestandard, men samtidig store ulikheter mellom land og mellom mennesker. Det har ført til rovdrift på naturen som nå gir store utfordringer. Det har gitt oss en farlig avhengighet av et svært sårbart globalt marked.

Tiden er moden for en ny teknologisk revolusjon, et nytt økonomisk system og en ny politikk. Ekte miljøvern skal på arenaen.

Den teknologiske revolusjonen vi nå står midt oppe i, består enkelt sagt av at maskinene blir smarte. Nå, som ved forrige teknologiske revolusjon, er politikken blitt hengende etter. I første omgang prøver man seg med restriksjoner for å bremse utviklingen. Det som mangler er en visjon for hvordan vi skal ta de nye teknologiske mulighetene aktivt i bruk.

- **Vi skal ta den gamle, lokale målestokken tilbake, å gjenopprette de lokale markedene for varer, tjenester og kapital. Dette gir levende lokalsamfunn, trygghet og stabilitet.**
- **Vi ønsker å gjenopprette balansen mellom samfunnet og naturen samtidig som vi lever minst like komfortabelt som i dag og med mindre arbeidsinnsats. Dette er mulig ved hjelp av smart småskala teknologi. Med ulike roboter, 3D printere og KI, kan produksjonen bli like fleksibel som håndverksproduksjonen en gang var.**

Da vil det ikke lenger være lønnsomt med masseproduksjon. Med nanoteknologi kan man resirkulere nær sagt alle materialer.

- **Vi ønsker å gjøre byene med deres omliggende regioner selvforsynt ved hypereffektiv produksjon i veksthus.**

Teknologien finnes allerede. Samtidig som vi tar i bruk alle de mulighetene et varmere klima gir for jordbruk og beitende dyr.
--

- **Vi skal gjenskape det økonomiske systemet til å være basert på lokale og nasjonale kretsløp.**

Dagens system er basert på evig vekst i materielt forbruk, som i praksis betyr bruk og kast for å holde veksten gående, varer med kort varighet, og hard konkurranse om mest mulig vekst og profitt. Ved å doble varigheten på en vare kan vi halvere arbeidsinnsatsen og miljøbelastningen.

- **Vi ønsker en stabil, trygg økonomi hvor veksten kommer i kvalitet, ikke i volum, med vakre, varige hus og gjenstander, med maskiner bygget for enkelt å kunne vedlikeholdes og oppgraderes. En økonomi som er økologisk bærekraftig og uavhengig av politiske vedtak og problemer i andre deler av verden.**

Mange av løsningene vi kommer frem til vil også kunne være nyttige i andre land og kunne hjelpe flyktninger i deres nærområder.

Det vil kreve politisk vilje og store midler til omstilling, det vil kreve en stor forbedring i det offentlige evne som bestiller og oppdragsgiver. Men først og fremst krever det evnen til å se mulighetene og å samle seg om langsiktige mål.

Vi må alle erkjenne det store potensialet som bor i hver og en av oss. Vi er kraftfulle, verdifulle og unike, langt ut over vår egen fatteevne. La oss sammen skape et Norge der vi får frem det beste i hverandre, der alle blir hørt og ingen blir etterlatt.

1.4 Nordisk partnerskap

Hver for oss er de nordiske landene for små til å stå alene i en kriserammet verden. Samlet utgjør vi bare 0,35% av jordens befolkning, men vi er ressurssterke og geografisk ideelt plassert i forhold til klimaendringene. Sammen kan vi, i krisene vi ser komme, bli selvforsynte med det aller meste dersom det er avtalt og forberedt.

Etter at Sverige og Finland ble med i NATO er grunnlaget lagt for et sterkere felles nordisk forsvar.

Vi går en mer usikker sikkerhetspolitisk fremtid i møte. Det er krig i Europa, det er krig i Midtøsten og stor fare for krig mellom Kina og USA om Taiwan. Internasjonal handel er ikke lenger en stabiliserende faktor, handelsboikott er blitt et hyppig brukt våpen.

Klimakatastrofer er i ferd med å skape folkevandringer. Sykdom kan spre seg raskt globalt grunnet våre reisevaner og handelssystemer. Mye kan gå galt, små land trenger venner og allierte.

Vi kan ikke lenger stole på hjelp fra et politisk dypt splittet USA. Det er store spenninger internt i EU og usikkert hvilken vei unionen utvikler seg.

Generasjonspartiet vil at eventuelle medlemskap i både EU og medlemskap i en EU/EØS-avtale skal avgjøres i bindende folkeavstemninger. Generasjonspartiet er grunnleggende imot overnasjonal styring og avtaler som setter vekk norsk suverenitet. Dette fordi vi grunnleggende sett er et direkte demokratisk parti, og slike avtaler ikke er forenelig med mer direkte demokrati. Det skal alltid kreves $\frac{3}{4}$ dels flertall ved avståelse av suverenitet slik Grunnloven § 115 krever.

Det eneste som er sikkert i usikre tider er at vi må stole på oss selv og våre nærmeste. De nordiske landene står hverandre nærmest geografisk, kulturelt og politisk. Norden må stå sammen i et nært og trygt partnerskap.

- **Vi ønsker en bred nordisk beredskaps- og selvforsyningsavtale. Det gjelder produksjons- og lagerkapasitet på alt fra mat og medisiner til maskiner og datautstyr.**

Vi trenger et felles nordisk forsvar, ikke bare militært, men også overfor alle former for hybrid krigføring, terror og internasjonal kriminalitet. Vi trenger en felles politikk og praksis for asylsøkere/flyktninger.

Noe av dette finnes allerede, men det er puslete i forhold til de mulige krisene vi må forberede oss på. I den nye situasjonen vi befinner oss, trenger vi en ny utenrikspolitikk og sikkerhetspolitikk, hvor dette står i fokus.

- **Minst like viktig som beredskapen, er et nært nordisk samarbeid på alle plan om forskning og utvikling på omstillingen til småskala høyteknologi og en kretsløpsbasert, sirkulær økonomi.**
- **Visjonen er at alle de nordiske landene inngår en bred Nordisk Rammeavtale for Beredskap og Utvikling, *Rammeavtalen*.**
- **For å drive dette frem vil vi opprette et *Institutt for Nordisk Utvikling*, INU, som skal ha til oppgave å være initiativtaker, bestiller og prosjektleder gjennom målrettede samfunnsoppdrag.**
- **Det er viktig at instituttet disponerer et stort tverrstatlig nordisk investerings- og forskningsfond, *Fondet for Nordisk Utvikling*, FNU.**

Visjonen er å bruke Demokrati-appen til å skape et bredt folkelig engasjement i hele Norden, en felles nordisk offentlighet, rundt omstillingen.

Sammen danner disse fire elementene: rammeavtalen, instituttet, fondet og appen, grunnlaget for vår nordiske visjon. Visjonen om det neste utviklingstrinnet.

Samarbeidet må naturligvis utvikles med våre nordiske partnere. Vi utbroderer noe av hva vi kan se for oss for at flere skal kunne se for seg hvordan det kan gjennomføres.

DEL 2

Styringssystemet

2.0 Demokrati versjon 3.0

Vi i Generasjonspartiet ønsker en ny type politikere med arbeids- og livserfaring, i stedet for den politiske broilerkulturen som er i de andre politiske partiene.

Det representative demokratiet fungerte så lenge de som ble valgt inn representerte et bredt lag av vanlige folk. Slik er det ikke, og derfor fungerer ikke det representative demokratiet. Det har utviklet seg en egen politiker yrkesgruppe som ikke evner å representere folket sitt, fordi deres profesjonelle utgangspunkt er hva som tjener partiet, ikke hvordan folk har det og hva de trenger. Dette er en systemisk svikt som vi må rette opp i. Ved å sikre at politikere har forankring i samfunnet før de går inn i politikken, og ved at de må forholde seg til hva folket ønsker, så vil demokratiet fungere for folket.

Demokrati er en gammel styreform, men dersom vi ser på Norges nyere historie, praktiserer vi nå en *versjon 2.0* som er ganske ulik den *versjon 1.0* vi hadde før og etter 2. Verdenskrig. Den gang var partiene i hovedsak ideologisk styrt og representerte ulike befolkningsgrupper. Bondepartiet kjempet bøndernes sak, Arbeiderpartiet kjempet for industriarbeiderne. Gruppetilknytning og partitilhørighet gikk stort sett i arv.

I dag identifiserer de fleste seg som middelklasse og svært mange skifter parti fra valg til valg. Partiene leter etter saker de kan vinne tilslutning på, de er blitt aktører i et politikkmarked. Det politiske systemet har gått fra klassekamp til markedskamp. Fortsatt har partiene en merkevare og kjernevelgere å ta hensyn til, men det er ikke der slaget om velgeroppslutningen står.

Tradisjonen fra klassekampens tid gjør at markedsloven ikke gjelder på politikkmarkedet. Etter markedsloven kan man fremheve egne produkter, men ikke rakke ned på andres. På den politiske arenaen får man mest oppmerksomhet med å være sint og lage seg fiender. Debatter i valgkamper har ofte preg av verbal gjørmebryting. Den politiske debatten fremstår som en kontrast til visjonært og samlende lederskap.

Generasjonspartiet vil være med å utvikle metoder for direkte demokrati i lokalsamfunn med ulike former for folkepaneler, tenketanker, «ideverksteder», «kafé dialoger» og liknende som det lenge har vært eksperimentert med ulike steder i den vestlige verden.

Forsøk, bl.a. det norske samfunns eksperimentet med utarbeidelse av 100-års målene, har vist at folket kan gi kloke svar på store spørsmål. Legfolk som ikke er bundet opp i gamle politiske motsetninger og i det partipolitiske spillet, kan lettere finne løsninger på nye utfordringer enn yrkespolitikere.

Politikk beskrives ofte som «det muliges kunst». Lederskap er å utvide rammene for hva som er mulig. Da må folket trekkes aktivt med.

- **Vi vil innføre et demokrati versjon 3.0 basert på dialog og bredt samarbeid. Vi vil ha dialog framfor krangel, fordi det er mer effektivt.**
- **Demokrati versjon 3.0 skal baseres på prosesser der folket trekkes aktiv med i den store samtalen. Vi er nødt til å samle oss om nye mål. Vi er nødt til å mobilisere hele folket. Folket skal bli hørt og politikken skal bli justert etter folkeviljen. Det er på tide med ekte demokrati.**
- **Derfor har vi vedtatt å bruke Demokrati- appen for å engasjere folket direkte i politikkkutforming, og for at det folk stemmer skal få betydning på Stortinget.**
- **Vi ønsker oss mer demokrati. Det skal bli enklere å registrere nye partier og stille lister i valg. Ny teknologi må tas i bruk for å få til dette.**
- **Politikere som utnytter sin stilling skal ikke bare miste den, men også ha karenstid på 10 år for nye tillitsbaserte stillinger i demokratiet vårt.**
- **En hovedsak for Generasjonspartiet er å innføre direkte demokrati både på riksplan og på lokalplan.**
- **Politikere som skal stille til valg, skal velges mest mulig direkte av folket, ikke ved lukkede interne partipolitiske prosesser. Generasjonspartiet arbeider for at det skal skje en lovfesting av hvordan nominasjonsprosesser i de politiske partiene skal foregå. Denne skal inkludere folket direkte. Dette skal kombineres med en lovfesting av velgernes rett til personstemmer ved valg. Dette skal sikre at velgerne skal kunne stemme over enkeltpolitikere, ikke bare parti.**
- **Vi vil arbeide for at både politikerne og pressen hever blikket fra underholdende krangel om kortsiktige problemer til spørsmålene om hva slags samfunn vi vil ha i dag og i fremtiden. Spørsmål som hva slags samfunn vi vil overlate til våre barn og barnebarn.**
- **Lobby-registeret skal være offentlig og omfatte alle statsansatte som har vært involvert i lobbyvirksomhet, samt hvilke aktører de har vært i kontakt med. Dette skal gjelde både politikere og embetsverk. Åpenhet om påvirkningsforsøk er avgjørende for et velfungerende demokrati.**

2.1 Kapitalismens reformasjon

I løpet av de siste tiårene er kapitalismen blitt globalisert og dermed havnet utenfor nasjonale politiske rammebetingelser. Enorme formuer er samlet i globaliserte selskaper.

Enkeltpersoner har bygget formuer i global målestokk og har større økonomiske muskler enn mange nasjonalstater.

Forskjellen på de rikeste og de fattige er blitt absurd stor.

I kapitalismens barndom, da filosofen Adam Smith la grunnlaget for sosialøkonomien, fungerte kapitalen i lokal målestokk. Kapitaleieren hadde lokal kunnskap og rimelig oversikt over konsekvensene av sine beslutninger.

De lokale sparebankene som var sentrale rundt om i Norge, var styrt av banksjefer som kjente menneskene i miljøet. De visste hvem som var driftige og kunne starte virksomheter som kom lokalsamfunnet til gode.

- **Vi vil reformere kapitalismen. Få tilbake den lokale målestokken, både i teknologi og i økonomi. Med småskala høy- og lavteknologi vil vi satse stort på det lokale initiativ. Hvor stor del av økonomien som er offentlig eller privat er av mindre betydning enn å forankre begge deler lokalt.**
- **Vi vil ruste oss for en mulig situasjon der det globale finanssystemet bryter sammen. I en slik situasjon er det viktig at den lokale økonomien holder hjulene i gang.**

2.2 Rettsvesenet

2.2.1 Rettsstaten må pleies for å bestå – Domstolene

De siste årene har vi sett en økende bruk av overvåking, hemmelighold og maktkonsentrasjon uten tilstrekkelig kontroll. Eksempelvis E-tjenestelovens «tilrettelagte innhenting», Regjeringens vide fullmakter i Sivilbeskyttelsesloven, politiets økte overvåkningsfullmakter, sletting av statsråders SMS-er, hemmelighold i habilitetssaker, NAV-skandalen og manglende rettshjelp til utsatte grupper. Når rettssikkerheten svekkes for de svakeste, svekkes den for oss alle.

En levende rettsstat krever mer enn lover. Den krever mot til å stille spørsmål ved makt, og vilje til å stå opp for folkets rett.

Vi må sikre at alle innbyggere har tilgang til rettshjelp, og at rettsikkerheten vår er ivaretatt for alle.

En rettsstat er et samfunn der makten er bundet av loven, og der retten beskytter individet mot vilkårlig maktbruk. Det betyr at både myndigheter og borgere er underlagt de samme reglene og at disse reglene må være:

- Generelle (gjelder alle)
- Forhåndsbestemte (ikke tilpasset enkeltpersoner)
- Forutsigbare (du skal vite hva som gjelder)
- Rettferdige og uavhengig håndhevet (domstoler og tilsyn er frie fra politisk styring)

En rettsstat er en grunnmur i et velfungerende demokrati. Den sikrer at:

- Ingen kan dømmes uten lov og dom,
- At staten ikke kan gripe inn i folks liv uten et lovgrunnlag,
- Alle har rett til å forsvare seg, bli hørt og behandlet likt for loven. Dette betyr at de som ikke kan forsvare seg selv skal ha reell mulighet til å få rettshjelp.

- **Vi vil at domstolene skal få mer styring over eget virke, samt midler til forsvarlig drift og prosessuell fortlgang.**
- **Domstolene skal ha nok kapasitet til å behandle alle saker – uten urimelig ventetid. Vi kan ikke kalle oss en rettsstat før domstolsbehandling er reelt tilgjengelig for alle innbyggere, på like vilkår, uavhengig av økonomi, bosted eller sakstype.**
- **Rettsgebyrene skal ned og ordningen med fri rettshjelp skal styrkes.**
- **Trygderetten skal legges under domstolsadministrasjonen og bli en ekte særdomstol.**
- **Vi vil begrense hvilke oppgaver dommerfullmektiger kan utføre.**

2.2.2. Rettsikkerhet og systemkontroll

- **Alle saker i alle domstoler skal rutinemessig dokumenteres både visuelt og auditivt. Bevismateriale skal oppbevares i et eget varig arkiv.**
- **Vi vil opprette en uavhengig nasjonal klageinstans som kan etterprøve forvaltningssaker der Statsforvalteren er siste instans. I dag får mange sårbare mennesker avslag uten innsyn, begrunnelse eller klagemulighet. Når kontrolløren ikke kontrolleres, svikter rettsikkerheten. Dette gjelder både for NAV og helsetjenesten.**

Pasient- og brukerombudets årsrapporter (2022 og 2024) dokumenterer alvorlige mangler: Mange saker sendes tilbake til kommunen uten krav om oppfølging. Det er store geografiske forskjeller i hvem som får hjelp. Psykisk helsevern og kommunale tjenester svikter sårbare grupper.

2.2.3 Ungdomskriminalitet og rehabilitering

- **Vi vil at arbeidet med å etablere en institusjon med ansvar for straff og rehabilitering av barne- og ungdomsforbrytere fremskyndes. Det er i dag ca. 200 harde barne- og ungdomskriminelle.**
- **Domstolene skal etablere et hurtigspor for ungdomskriminelle, for denne gruppen er hurtig reaksjon aller viktigst, slik at de kan komme på rett vei.**

2.3 Byråkratiet

Et profesjonelt embetsverk/byråkrati som er politisk nøytralt, ukorrupt og likebehandler etter loven er en hovedpilar under et demokratisk og rettferdig samfunn.

Men byråkrati har en iboende tendens til å vokse, og etater utvikler gjerne en etatskultur som stivner og motsetter seg endringer.

For å effektivisere offentlig administrasjon innførte de store norske partiene med stor entusiasme New Public Management, NPM, på 1990-tallet. Med det innførte man interne markeder i staten, avdelingene kjøpte tjenester fra hverandre, offentlig eide foretak skulle drives forretningsmessig. Dette har ikke fungert slik man ønsket. I helsevesenet har det vært en katastrofe.

For å redusere byråkrati og gå mer kunnskapsbasert inn i fremtiden vil Generasjonspartiet:

- **Ressurser skal flyttes fra kontoret til gulvet. Byråkratiet må kuttes. Vi vil sette folk først, og papir og administrasjon sist. Vi vil bruke KI for å effektivisere papirmøllen. Dette er et bærende prinsipp for vår tankegang når det gjelder det offentlige.**
- **Etablere et uavhengig senter for oppdragsforskning på offentlig sektor. Forskningssenteret skal ikke være underlagt politiske føringer i forskningens mandat, være fritatt krav om egenfinansiering fra andre kilder, og befolkningen vil bli invitert til innspillsrunder på hva som bør forskes på.**

Dette fordi kunnskapen om effekten av de store reformene på 90- og 00-tallet (NAV-reformen, foretaksreformen og skolereformene R94, R97 og Kunnskapsløftet etc) er mangelfull, og forskningen initiert av departementer og regjeringer er ofte for politisert til å produsere gode svar på hvorfor problemer i offentlig sektor oppstår og vokser.

- **Vi vil pålegge offentlig sektor å kutte drastisk i utgifter og byråkrati, for på sikt å komme på nivå med Finland.**

Utgiftene i det norske statsbudsjettet er 2,3 ganger så store som i det finske. Begge land har ca. 5,5 – 5,6 mill innbyggere (2025). I Norge betaler vi derfor mye i skatt som staten sløser bort på ting som staten ikke hadde trengt å drive med.

- **Konsulentbruk i offentlig sektor skal kuttes drastisk ned.**
- **Vi ønsker å begrense statsforvalterens innsigelsesrett og makt, og overføre mer makt fra statsforvalteren til kommunene.**
- **Vi vil nedlegge fylkeskommunene og overføre oppgavene til kommunene, gjerne i interkommunalt samarbeid.**
- **Vi krever en full gjennomgang av helseforetaksmodellen og jernbanereformen. Begge er eksempler på systemer der effektivitet på papiret har gått foran pasienter og passasjerer.**

Derfor vil vi i Generasjonspartiet utforske nye modeller for hvordan velferdstjenestene styres. Vi ønsker modeller som er mindre byråkratiske og mer nær dem som lever med systemene tett på seg, fagfolk og personell.

Ett av forslagene som diskuteres i partiet, er en tillitsbasert styringsmodell der helsetjenestene i større grad organiseres av dem som leverer dem, innenfor rammer satt i dialog med politikken. Dette handler om å gjøre de offentlige tjenestene mer demokratisk styrt. Vi vil at de skal styres mer nedenfra og opp, basert på behov og fagkunnskap, ikke kun økonomi og budsjetter. Mennesker kan ikke budsjetteres bort.

Denne modellen er ikke vedtatt politikk, men et utviklingsspor vi vil undersøke videre i tett samarbeid med fagfolk og medlemmer.

- **Vi vil opprette en stilling som sløseriombudsmann etter svensk modell.**
- **Vi vil kjøre pilotprosjekter med grunnlønn(borgerlønn), og dersom dette fungerer godt, vil vi innføre grunnlønn, og på det grunnlag - sterkt forenkle NAV.**
- **Vi vil forenkle regelverket for byggesaker og konsesjonssaker for å skjære sterkt ned på saksbehandlingstiden. Dette vil vi også gjøre ved automatisert førstegangsbehandling av saker.**
- **Norge har nå et akutt behov for å få fart på bygging av boliger og samfunnsnyttige prosjekter. Vi vil derfor åpne for at byggeprosjekter kan innvilges raskere, med hoved regulering i ettertid der det er trygt og hensiktsmessig.**

Målet er å kutte unødvendig byråkrati, få flere i gang med å bygge, og redusere risikoen og kostnadene som gjør det vanskelig å satse på nye prosjekter i Norge.

- **Statlige etater, helseforetak og kommuner har ofte vært uprofesjonelle som bestillere og prosjektledere av datautstyr. Det må opprettes et kompetansesenter de kan og må støtte seg til.**

- **Vi vil skille ut ansvaret for beredskap fra Justisdepartementet og legge det til en statsrådsavdeling under Statsministerens kontor. Avdelingen skal bemannes med folk som har bakgrunn fra forsvar, politi, sivilforsvar og datasikring.**
- **For å få til en reduksjon i offentlige utgifter så skal det i embetsverket innføres åremålsstillinger i Stat, Fylkeskommuner og kommuner, det kan ikke være slik som det er i dag at folk sitter i sin stilling livet ut. En viss utskifting vil sikre demokratiet samtidig som en viss lengde på stilling sikrer kontinuitet.**

En åremålsstilling er en tidsbestemt kontrakt, med en klar angitt periode for eksempel 2-4 år. med en fastsatt sluttdato.

2.3.1 Offentlige anskaffelser

I dag er offentlige anskaffelser preget av unødvendig byråkrati, uklare krav og lite etterprøvbare vurderinger. Små og lokale aktører stenges ute av kompliserte systemer, mens store leverandører med ferdiglagde maler får fortrinn. Pris og gjennomføringsevne vektlegges for lite og det offentlige ender opp med å bruke mer penger enn nødvendig.

Vi vil sørge for at offentlige anskaffelser følger intensjonen i Lov om offentlige anskaffelser (LOA) og forskrift om offentlige anskaffelser (FOA). Offentlige anskaffelser må baseres på likebehandling og sunn fornuft. Generasjonspartiet vil skjerpe kravene til hvordan stat og kommune vurderer tilbud i anbudskonkurranser.

- **Kvalifikasjonskrav skal være nødvendige, relevante og proporsjonale. En sertifisering som for eksempel «Miljøfyrtårn» skal være tilstrekkelig som dokumentasjon på miljøstyring.**
- **Tildelingen skal skje etter prinsippet om «økonomisk mest fordelaktige tilbud», med særlig vekt på pris, gjennomføringsevne og livssykluskostnader. Når det offentlige bruker fellesskapets penger, må det prioriteres løsninger som gir mest verdi for innbyggerne, ikke ideologisk overstyring.**

2.3.2 Matsvinn

Matsvinn er en betydelig utfordring i dagens samfunn, preget av alvorlige miljømessige, sosiale og økonomiske konsekvenser. Det er estimert at en stor del av maten som produseres ikke når forbrukeren, noe som belastet ressursene unødvendig. I institusjoner som sykehus, hoteller, barnehager og restauranter finnes det stort potensial for å redusere dette svinnet, samtidig som man bidrar til en mer bærekraftig fremtid.

- **Generasjonspartiet vil arbeide for å redusere matsvinn.**

For å redusere matsvinn og fremme bærekraftige praksiser foreslår vi følgende tiltak:

- **Ansette en matsvinnkoordinator, en kvalifisert spesialist som får ansvar for å overvåke og iverksette strategier for å redusere matsvinn i institusjonen.**

- Videre kan det utvikles et bevisstgjøringsprogram for ansatte som fokuserer på bærekraftige matpraksiser, inkludert matplanlegging, oppbevaring og forbruk. Innføring av retningslinjer for presis matplanlegging og porsjonskontroll vil være viktig for å unngå overproduksjon og unødvendig svinn.
- Overskuddsmat skal doneres til lokale veldedige organisasjoner gjennom etablering av partnerskap, noe som ikke bare reduserer matsvinn, men også støtter lokalsamfunnet. Samtidig bør det innføres systemer for overvåkning og rapportering av matsvinn, slik at man kontinuerlig kan evaluere effekten av tiltakene og identifisere forbedringsområder.
- Samarbeid med lokale bønder og matprodusenter vil oppmuntre til bruk av sesongbaserte og kortreiste råvarer, noe som vil bidra til å redusere svinn og styrke lokal økonomi.
- Til slutt kan det etableres komposteringsystemer for organisk avfall, som reduserer mengden avfall og fremmer bærekraftige løsninger.

I Norge kastes det årlig 450 000 tonn spiselig mat, ifølge en rapport fra Matsvinnutvalget. Dette tilsvarer omtrent 84,7 kg mat per person per år.

2.4 Politikere

Politikerne skal tjene folket, ikke være deres herrer, slik Erik Bye sa.

Politikerlønn

- Stortingsrepresentanter skal ikke tjene vesentlig mer enn medianlønnen i Norge. Dette vil sikre at de bedre forstår hvordan det er å leve under samme økonomiske kår som befolkningen de skal representere. Politikk skal tiltrekke seg mennesker som ønsker å gjøre godt, ikke de som søker personlig vinning.

Politikerpensjon

- Politikere skal ikke ha bedre pensjonsordninger enn vanlige arbeidstakere. Dagens særordninger må avskaffes. Tillit og ansvar skal ikke belønnes med livslang økonomisk særbehandling. Generasjonspartiet vil at dagens ordning avskaffes, og at det utredes en annen ordning for pensjon for politikere som gjenspeiler hva medianen i befolkningen må leve med.

Hvordan politikere velges

Vi arbeider for endring av partiloven og valgloven. Endringen vil måtte medføre både en lovfesting av hvordan nominasjonsprosesser skal foregå som inkluderer folket direkte, og den må inneholde en lovfesting av velgernes rett til personstemmer ved valg.

- **Politikere som skal stille til valg, skal velges direkte av folket, ikke ved lukkede interne partipolitiske prosesser. Partiene kan gjerne komme med anbefalinger, men disse skal ikke være overstyrende.**

Generasjonspartiet arbeider derfor for at det skal skje en lovfesting av hvordan nominasjonsprosesser i de politiske partiene skal foregå. Denne skal inkludere folket direkte. Dette skal kombineres med en lovfesting av velgernes rett til personstemmer ved valg. Dette skal sikre at velgerne skal kunne stemme over enkeltpolitikere, ikke bare parti.

2.5 Pengesystemet

Vi ønsker at folk skal få reallønnsvekst gjennom redusert offentlig forbruk og skatteletter til folket. Folk skal selv få bruke det meste av pengene sine på det de vil. Statens sløsing med folks penger må ta slutt. Staten er til for folket, ikke omvendt. Derfor må vi alle delta i debatten om hva fellesskapet faktisk skal bruke penger på. Det er på tide å snu trenden: Pengene skal brukes på ekte verdiskaping, velferd og frihet, ikke på byråkrati og symbolpolitikk.

Penger er sivilisasjonens grunnstein. Måten vi styrer pengene på, avgjør hvordan frihet, velferd og makt fordeles og utvikler seg i samfunnet. Dagens sentralbankstyrte og gjeldsbaserte pengesystem har gjort at nordmenn har fått både høyere skatter og mer gjeld enn folk i de fleste andre land.

Dette systemet har også bidratt til økende ulikhet, der stadig mer makt og formue samles hos en liten elite, faktisk eier den ene prosenten rikeste nå over halvparten av verdens formue.

Når makten over pengesystemet samles på få hender, øker også risikoen for konflikter, krise og ustabilitet, både økonomisk og politisk. Vi mener det er på tide å snu denne utviklingen, og gi folk reell makt over egne penger og samfunnets verdiskaping.

- **Generasjonspartiet vil at folk skal ha større pengefrihet. Folk skal selv kunne velge hvilke betalingsmidler de vil bruke, inkludert digitale valutaer, gull og sølv, uten unødvendig regulering.**
- **Generasjonspartiet vil fjerne moms på sølv og gull, det har alltid vært folkets penger.**

Bitcoin er desentraliserte penger som ingen institusjoner eller personer kontrollerer, og kan bli den nye typen av folkets penger. Mining av Bitcoin handler om å sikre Bitcoin-nettverket og transaksjonene mot angrep fra de som ønsker å skade Bitcoin. Det er ikke belegg for å hevde at Bitcoin skader klimaet eller fremmer kriminalitet.

- **Generasjonspartiet vil forby særregulering og forbud mot Bitcoin mining.**

- **Generasjonspartiet ønsker skattefritak på såkalt gevinst etter salg av sølv, gull og Bitcoin.**

Prisstigningen er vanligvis bare nominell og representerer ikke en reell verdiøkning. Den nominelle prisstigningen skyldes normalt bare at den norske krona og andre valutaer taper seg i verdi som følge av at tradisjonell pengepolitikk nærmest kontinuerlig ekspanderer pengemengden.

- **Alle elever og studenter skal få grunnleggende opplæring i hva penger er, hvordan penger blir skapt, og hvordan vårt økonomiske system fungerer, både historisk og i dag. Undervisningen skal gi innsikt i pengepolitikk, finanssystem, gjeld, digitale valutaer og samfunnskonsekvenser, slik at alle kan forstå sammenhengen mellom økonomi, politikk og verdensutvikling.**
- **Vi ønsker ikke at det innføres digitale sentralbankpenger i Norge som myndighetene kan øremerkes bare til visse varer eller formål og som har utløpsdato. Dette vil vi arbeide imot.**
- **Vi skal arbeide for at kontanter fortsatt er tvunget betalingsmiddel i Norge.**
- **Vi vil arbeide for at Norge beholder sin egen valuta.**
- **Vi vil begrense muligheten for å gi forbrukslån.**
- **Vi vil reformere utlånsforskriften, slik at flere kan få langsiktige stabile lån i banken. Samtidig som vi sikrer oss mot uansvarlige utlån fra bankene.**
- **Bankene leverer viktige samfunnstjenester og skal være underlagt finansmyndighetene.**
- **Generasjonspartiet vil stramme inn og regulere bruk av kredittvurdering slik at den alltid er transparent, rettferdig og underlagt strenge personvernsregler. Vi vil sikre at alle får innsyn i egne vurderinger, mulighet til å klage, og tilbud om rådgivning. For de med svakest økonomi vil vi styrke offentlige og sosialt rettede låneordninger.**
- **Vi vil ha et åpent og rettferdig banksystem der bankene konkurrerer på like vilkår og bærer sin egen risiko. Fellesskapet skal aldri være garantist for finansnæringens feil. Folks sparepenger og samfunnets økonomi skal beskyttes gjennom åpenhet, regulering og ansvarlighet.**

DEL 3

Tverrsektorielle saker – De viktige samarbeidene

Det er nyttig for systemforståelsen av samfunnet å se saker på kryss og tvers av tradisjonelle bokser vi setter dem i. Eksempelvis er mat og landbruk ofte plassert i en annen saks kategori

enn helse og omsorg. Men mat har alt med helse og gjøre. Og helse begynner hos bonden og hvordan han behandler vår mat. Bruker bonden sprøytemidler som kan gi dårligere helse, hjelper det lite og tenke at vi skal gjøre alle friske på sykehuset. Vi må se de store linjene.

Vår modell med mer direkte innflytelse ved bruk av teknologi som eksempelvis ved å bruke Demokrati appen, er egnet til å bryte ned de tradisjonelle «siloene» mellom ulike fagfelt. Dette er viktig for at samfunnet skal rette tiltak mot årsakene, og ikke bare mot symptomene på problemene. Slik sparer vi mer penger og får økt glede av hverandre og fellesressurser.

De store linjene

3.0 Den store transformasjonen

Generasjonspartiet vurderer politikk i et historisk perspektiv. Vi er opptatt av den store kursendringen som må til for å sikre oss en bedre og tryggere fremtid. Det er ikke nok å male veksten grønn. Det er den økonomiske veksten, forventningen om økt profitt og økt forbruk, på bekostning av andre verdifulle ting som livskvalitet, tid til den man elsker og å verne naturen, som er problemet.

Uendelig vekst innenfor en avgrenset enhet som en planet, er en umulighet. Det kan bevises både matematisk og eksperimentelt, men for de fleste holder det med vanlig sunn fornuft.

Vi må over til et system med stabil materiell velstand. Et samfunnssystem og økonomisk system hvor veksten kommer i kvalitet, harmoni og frihet til individuell og kulturell utvikling. For å komme dit trengs det en stor omlegging. Jo raskere vi innser dette og kommer i gang, dess mindre dramatisk blir omleggingen, det blir transformasjon, ikke revolusjon.

3.1 Den nye motoren

Staten er sektorinndelt og tverrsektorielt samarbeid er ofte vanskelig. Derfor har det lenge vært snakk om siloproblematikken uten at man har funnet en god løsning på dette.

Grunnleggende reformer som å skifte fra en type økonomi til en annen, eller til en ny global trusselsituasjon, er derfor vanskelig.

- **Vi vil etablere en ny «motor» for omstilling og beredskap med to departementer under statsministerens kontor. En statsråd for omstilling til småskala teknologi og kretsløpsøkonomi og en for beredskap i bred forstand. Sammen med en visjonær og samlende statsminister vil disse kunne være drivkraften i de raske og grunnleggende omstillinger som må til.**

3.2 Den store formuen - Oljefondet

Den norske stat har i 2025 en utenlandsformue (Oljefondet, Statens Pensjonsfond Utland) på mer enn 18 000 milliarder kroner. Det er et ufattelig stort beløp, mer enn tre millioner på hver

av oss. Og det stiger raskt. Under finanskrisen i 2008 sank verdien med 23 %, men allerede året etter var verdifallet mer enn innhentet.

Historien viser at ved krakk er det de små kapitalistene som taper, ikke de store langsiktige formuene, selv verdenskriger har de tålt. Det kan tenkes at det går mye verre i fremtiden, men dette er historien så langt.

Staten bruker ingenting av denne formuen, bare noe av avkastningen. De siste 25 årene har avkastningen i gjennomsnitt vært på 6 % årlig, mens statens uttak de senere år har vært omtrent 2,7 %. Begrunnelsen er at bruker vi for mye penger innenlands vil lønningene og prisene stige slik at vi ikke tjener noe på det. Norske politikere har på denne måte vist en imponerende ansvarlighet.

Nå står vi foran kriser av globalt omfang og store omstillingsbehov. Da finnes det heldigvis måter å bruke mer av disse finansinntektene våre på uten at det ødelegger realøkonomien innenlands.

- **Vi vil at det etableres en ordning, i form av et fond eller på annen måte, for strategiske innkjøp og investeringer i utlandet, finansiert av Oljefondets avkastning.**

Slik kan vi bruke noe av vår felles formue til å sikre mat, medisiner, energi, teknologi, varer og samfunnskritisk infrastruktur, og være bedre forberedt på fremtidens kriser.

- **På denne måten vil vi finansiere bygging av jernbane til Nord Norge gjennom Sverige, dersom folket ønsker det etter folkeavstemning.**
- **Vi vil fortsette å bygge opp norsk forsvarsindustri, og kjøpe det vi har behov for som vi absolutt ikke kan produsere her fra allierte.**
- **Større offentlige utbygginger til varig infrastruktur skal om nødvendig kunne låne penger i oljefondet.**
- **Vi vil at statlige og halvstatlige selskaper gjennom dette kan gjøre strategiske oppkjøp av bedrifter i utlandet for å sikre Norge forsyninger av medisiner, deler til datautstyr, investering i teknologi og annet som vi ikke kan produsere selv. I tillegg til å sikre Norge del i fremveksten innenfor KI-teknologi og kvantecomputere ved å kjøpe seg inn i selskaper som arbeider med dette.**
- **Forsknings- og utviklingsprosjekter for omstilling og etablering i Norge, bl.a. småskala høyteknologi, skal kunne bestilles fra fagmiljøer i andre land, finansiert av oljepenger.**
- **Generasjonspartiet vil åpne for at oljefondet, eller et nytt fond som får all avkastning fra Oljefondet som Regjering ikke bruker, får lov til å investere i aktive eierfond.**

Et aktivt eierfond (private equity-selskap), er en type fond og investeringsselskap som investerer i bedrifter som ikke er notert på børs. Aktive eierfond er tradisjonelt direkte involvert i bedriftenes utvikling.

Oljefondet kan som regel ikke investere i unoterte aksjer. Norges bank ønsker å kunne investere i aktive eierfond, Finansdepartementet har sagt nei.

Ved å la oljefondet investere i aktive eierfond, vil vi kunne investere i alle selskaper som per i dag ikke er på børsen. Det er mange aktive eierfond, og antallet selskaper som er på børs har gått kraftig nedover de siste 10 årene. Disse forholdene betyr mindre investerings muligheter, og vi anser det derfor som klokt å åpne opp også for aktive eierfond.

3.3 Prioriteringer

Store linjer og langsiktige perspektiver ligger til grunn for hele vårt program. Samtidig må vi forholde oss til de kortsiktige og dagsaktuelle sakene.

Vi vil prioritere det mest grunnleggende for samfunnet først og videre oppover slik det er fremstilt i Maslows kjente behovspyramide.

- **Vi vil kutte i offentlig forbruk for å frigjøre midler til prioriterte samfunnsområder, tilrettelegging av raskere omstillingsevne, mer handlekraft og skattelette for skattebetalere.**
- **Vi vil, om nødvendig, prioritere bygging av boliger foran bygging av nye kulturhus og offentlige prestisje bygninger.**
- **Vi vil prioritere fradrag til enslige og enslige foreldre med barn og dårlig økonomi, foran fradrag til de som har mest.**
- **Vi vil prioritere rassikring og helårsforbindelser fremfor nye motorveier.**
- **Vi vil prioritere forebygging fremfor reparasjon, (Eksempelvis helseforebyggende tiltak som et viktig bidrag til landets helsetjenester.)**
- **Vi vil prioritere sikkerhet og beredskap fremfor det meste annet.**
- **Vi vil prioritere at Norge blir selvforsynt med mat, livsviktige medisiner og essensielle forbruksvarer.**
- **Vi vil prioritere eldreomsorg, økt bemanning og lønninger til helsearbeidere framfor andre oppgaver som ikke faller innunder det offentliges samfunnsoppdrag som f.eks. jazzfestivaler i u-land, bistandsmidler som ikke kan dokumentere effekt eller bistandsmidler til land som åpenbart ikke trenger bistandsmidler som for eksempel Kina.**

Arbeid, familie og rettferdig økonomi – for frihet og trygghet i hverdagen

3.4 Et skattesystem som setter deg fri

Generasjonspartiet er det eneste partiet som eksplisitt tar til orde for å utvikle en tillitsbasert modell bygget på skattefradrag, ikke søknadsbyråkrati gjennom konkrete pilotprosjekter.

Et enklere system, et rettferdig system, et friere system.

Vi vil gjøre det lønnsomt å jobbe, mulig å spare og verdifullt å ta ansvar. Uten å måtte søke, vente eller forsvare seg mot systemet.

For Generasjonspartiet står frihet til å leve sine liv ut fra sine egne prioriteringer, evner og interesser, sentralt. De som ønsker å bruke livet på å tjene mye penger skal ha mulighet for det. De som ønsker å prioritere annerledes skal ha mulighet for det. Generasjonspartiet står for frihet.

Vi mener at det viktigste å prioritere er skattelette for de gruppene som tjener minst, og fjerne de skattene som struper skaperkraften i Norge i dag.

- **Inntektsskatten skal reduseres betraktelig og følge en trinnmodell som starter først ved kr 500 000 kroner med 25%, deretter øke med 5% for hver halv million opp til en viss grense. Skattefritaket skal dekkes inn ved en mer progressiv beskatning. Formålet er å premiere de som gjør en ekstra innsats, og avlaste de som har minst.**

Dette punktets innhold og gjennomføring skal utbroderes av tenketank for «økonomi og næringsliv» og tenketank for «arbeid og ressurs» i fellesskap. Kostnaden er foreløpig stipulert til 300-500 mrd årlig, og kan dekkes inn ved en mer progressiv beskatning, og/eller noen allokerte midler fra oljefondet. Statsbudsjettet ligger i 2025 på rundt 2 000 mrd. Vi mener dette er en viktig prioritering. Bunnfradraget skal knyttes mot Folketrygdens Grunnbeløp (G) slik at det justeres med økt inflasjon.

- **Vi vil innføre et barnefradrag i inntekten på for eksempel 50 000 kr per barn, som kommer i tillegg til grunnfradraget på 500 000 kr.**
- **Moms på varer skal reduseres til 10 %, på linje med Japan og Australia. På sunne matvarer fjernes moms, se eget punkt under [mat](#). Her sparer man i lengden på mindre utgifter til behandling av livsstilssykdommer.**
- **Boligleie utgifter skal gi 22 % skattefradrag. For de med lav eller ingen skattbar inntekt, skal det utbetales som direkte støtte tilsvarende fradraget.**

Leietakere har i dag ikke fradrag, mens de med boliglån får rentefradrag. Dette er en skjevhet som er med å opprettholde forskjellssamfunnet.

- **Vi vil forenkle skatte- og trygdesystemet mest mulig. Det skal ikke være en kamp å være syk/skadet eller i krise.**
- **For de langtidssyke og kronisk syke vil vi ha egne ordninger som sikrer at de ikke faller bak resten av samfunnet økonomisk.**
- **Nei til karensår for AAP-mottakere.**
- **Vi vil fjerne eiendomsskatt på primærbolig og vi vil fjerne formueskatten. Beskatning skal skje på inntekt, utbytte og forbruk.**
- **Vi vil fjerne exitskatten da denne ikke tjener til det formålet den er satt til.**
- **Vi vil innføre en turistskatt.**
- **Fjerne dobbelskatt på individuell Pensjonssparing**

Vi mener at individuell pensjonssparing (IPS) ikke skal skattes dobbelt.

I dag beskattes Individuell Pensjonssparing (IPS), der man kan spare inntil 15000,- i 2025 og få 3300,- i utsatt skatt (i 2026 økes denne til 25000,- pr år). Dette er penger en allerede har skattet av, ved innskudd i IPS så får man skattefradrag på 22%, og avtalen er da at man må betale skatt som alminnelig inntekt når disse utbetales. Utbetalingen er fra 62år og kan vare til 80år.

For å oppmuntre alle til å spare i pensjon så vil vi at disse pengene som er dine og som man har betalt skatt av, ikke skal kunne inngå som skattbar inntekt om man havner på sykehjem, når en blir gammel eller syk og ikke kan bo hjemme. Dagens regler er slik, at i dag så inngår IPS som beboers inntekt om en må på langvarig opphold på sykehjem. Av inntekt som overstiger folketrygdens grunnbeløp kan kommunen kreve inntil 85 prosent av sykehjemsbeboers inntekt.

Se eget kapittel om hvor vi vil hente penger fra, [her](#).

3.4.1 Grunnlønn istedenfor NAV-systemet – pilotprosjekt i utvalgte kommuner

Istedenfor at man bruker masse ressurser på å kontrollere mennesker gjennom NAV-systemet, vil Generasjonspartiet arbeide for og finne løsninger for å sikre en grunnlønn til alle som trenger det i ulike livsfaser.

Dette er et langsiktig prosjekt som må vinne støtte i befolkningen og stå seg på et solid økonomisk grunnlag før iverksettelse.

Grunnlønn gis til alle norske statsborgere på norsk jord. Utbetaling skjer etter enkel registrering og innvilges automatisk for alle som fyller vilkårene. Ingen skal trenge å forklare seg, bevise behov eller møte sosial mistillit for å motta grunnlønn. Man kan arbeide i tillegg til grunnlønnen opptil fritaksgrensen på 500 000 kroner. Dermed vil det lønne seg kraftig å arbeide. Generasjonspartiet vil starte pilotprosjekter i utvalgte kommuner.

Fradragsprinsippet skal erstatte støtteordningsbyråkratiet. Generasjonspartiet vil erstatte så mange støtteordninger som mulig med fradrag direkte i skattesystemet. Det gir enklere administrasjon, mer forutsigbarhet og bedre tillit til enkeltmenneskets vurderinger. Slik sparer vi penger på å effektivisere byråkrati. Fradragsmodellen gjelder etter at alle har fått grunnlønn, slik at ingen faller gjennom, derfor risikerer ingen å få mindre enn i dag.

- **Vi vil forenkle skatte- og trygdesystemet mest mulig. Alltid med ordninger for at ingen faller gjennom og sliter økonomisk. Derfor vil vi ha gradvis overgang, slik at ingen mister dagens rettigheter før det er avklart at ny modell fungerer bedre.**
- **Vi vil derfor starte forsøk med grunnlønn/borgerlønn som erstatning for store deler av NAV-systemet. Om det fungerer vil det gi borgere mer frihet til å velge selv, og samtidig slippe å bli mistenkeliggjort om de i perioder ikke kan arbeide.**

Grunnlønn skal settes på et nivå som gir alle reell økonomisk trygghet, og som sikrer at ingen faller under EUs fattigdomsgrense (ca 2 G/ i dag 260 000 kroner). Nivået skal tilpasses prisutviklingen og justeres etter folketrygdens grunnbeløp (G), slik at kjøpekraften opprettholdes over tid.

Grunnlønn og høyt bunnfradrag skal finansieres med økt ressursbeskatning (på kraft, olje, naturressurser) og omprioritering fra stønader, administrasjon av byråkrati og dobbel beskatning når man kommer over fritaksgrensen på 500 000 kroner. Slik hjelper vi mennesker i vanskelige livsfaser, samtidig som de kan være med å betale tilbake når de har ressurser til det.

Vår modell gir både frihet, verdighet og samfunnsøkonomisk styrke, fordi mennesker får rom til å bidra, feile og skape på egne premisser.

3.5 Økt arbeidskraft, flere fødsler og familiepolitikk

Generasjonspartiet ser arbeidskraft, synkende fødselstall og familiepolitikk i sammenheng. Det er ikke tilfeldig at vi sliter med rekruttering, sykefravær og fallende fødselstall. Norge har en svak familiepolitikk og satser for lite på forebyggende helse. Istede fokuseres det på økt arbeidsinnvandring for å bøte på egen arbeidskraft. Vi mener at dette er symptombehandling av flere langt dypere strukturelle problemer.

Men dette kan vi endre. Ved å bygge gode menneskeliv fra starten av og gi familier mer frihet og trygghet, så kan vi snu utviklingen og styrke både folkehelse, fødselsrate og arbeidsevne.

3.5.1. Familiepolitikk og fødsler

Generasjonspartiet mener at staten ikke skal dytte mennesker i én livsretning, men legge til rette for at folk kan leve slik de selv ønsker, enten det er tradisjonelt eller utradisjonelt.

Å få barn og være til stede for dem er noe av det mest meningsfulle og samfunnsnyttige et menneske kan gjøre. Derfor vil vi reformere skattesystemet slik at det blir mulig for flere å bruke tid med barna uten å bli straffet økonomisk. Se eget punkt [«skatt»](#).

Dette handler ikke om biologi alene, det handler om tillit, frihet og helhet. Når vi bygger trygge familier, bygger vi også samfunn med lavere sykefravær, bedre barndom og sterkere fellesskap.

Generasjonspartiet ønsker å bygge gode menneskeliv fra starten av. For å øke sjansene for god psykisk helse på gruppenivå, er det viktig å prioritere gravide kvinner, fødsels- og barselsomsorg og hjelp til småbarnsfamilier.

- **Det skal være mulig å leve på en inntekt. Både for familier som velger det, og for dem som er eneforsørgere.**
- **Legge til rette for fleksibel deltidsarbeid for foreldre og pårørende.**
- **Vi vil innføre et barnefradrag i inntekten på for eksempel 50 000 kr per barn, som kommer i tillegg til grunnfradraget på 500 000 kr.**
- **Skattefradrag til dem som pleier eldre og syke familiemedlemmer i hjemmet. I utgangspunktet har alle skattefritak opptil 500 000 kroner. I slike situasjoner vil man få et ytterlige skattefradrag selv med høyere inntekter.**
- **Foreldre skal kunne fordele foreldrepermisjonen slik det passer best for den enkelte familien. Fedrekvoten og mødrekvoten må reduseres og fellesperioden, den som er valgfri hvem som tar ut, økes minimum tilsvarende.**
- **Senke rettsstatens og systemets signalpress på kvinner som ønsker å være hjemme med barn, og respektere valg i begge retninger.**
- **Ekte frihet betyr å kunne velge uten å bli presset. I dag opplever mange kvinner at deres ønske om å være hjemme med barn blir møtt med skepsis, lavere status og økonomisk straff. Vi vil snu dette: Staten skal ikke dytte folk i én retning, men løfte alle som velger å ta vare på familien, enten det skjer i hjemmet, i yrkeslivet eller i kombinasjon.**
- **Kvinner skal tjene til pensjon på lik linje med andre når de er hjemme med barn. Å være hjemme med barn er ikke fravær av arbeid, det er tilstedeværelse i et av livets viktigste oppdrag. Derfor skal pensjonssystemet anerkjenne denne innsatsen fullt ut.**

3.5.2 Arbeidskraft

Det er absurd at vi i Norge snakker om at vi «mangler arbeidskraft» samtidig som så mange nordmenn står utenfor arbeidslivet. Vi må ta grep for å utnytte bedre det menneskelige potensialet vi har i Norge før vi begynner å lete etter arbeidskraft i andre land.

- **Gjøre det enklere for uføre og delvis arbeidsføre å bidra med det de kan, ved å gjøre arbeidslivet mer fleksibelt og fjerne økonomiske straffetiltak ved sporadisk arbeid.**
- **Kartlegge og omplassere høyt utdannet arbeidskraft som fristilles gjennom slanking av byråkrati og tilby målrettet etterutdanning mot mangelfeltene i arbeidsmarkedet.**
- **Bruke KI og ny teknologi strategisk til å dekke oppgaver der vi i dag mangler arbeidskraft, og samtidig øke samfunnets egenproduksjon og motstandsdyktighet.**

3.5.3. Innføring av 4 dagers arbeidsuke

Heller enn å importere arbeidskraft utenfra, bør vi se på hvordan vi kan forbedre folkehelsen og arbeidsgleden slik at flere står i arbeid, hvordan vi kan reformere trygdesystemet for at det skal bli mer attraktivt å arbeide, og hvordan vi kan få bukt med «mastersyken» for at folk som i utgangspunktet bare ønsker en god jobb ikke skal sitte unødvendig lenge på skolebenken.

Her kan vi se til Danmark og Sveits som i større grad enn Norge kalibrerer antall offentlige studieplasser i ulike fag til samfunnets behov. Generasjonspartiet har tatt sikte på å løse disse flokene, les mer under punkt om «mat» og «helse» for å se hva vi vil gjøre for å få en friskere befolkning.

- **Generasjonspartiet vil derfor starte opp pilotprosjekter med 4 dagers arbeidsuke, etter modell fra Sverige og Island. Arbeidstakere får da samme lønn, men redusert arbeidstid. Dette har vist seg å være helsefremmende og effektiviserende, der de ansatte faktisk har produsert mer og bedre resultater enn ved 5 dagers uke.**

3.5.4. Rekruttering til helse, landbruk og militærtjeneste

For å rekruttere flere unge til de sektorene hvor vi har behov, har vi vedtatt å arbeide for innføring av eldretjeneste eller landbrukstjeneste på lik linje med militærtjeneste.

Som svar på økende behov for nasjonal beredskap, omsorgstjenester og matproduksjon foreslår vi å lovfeste et års samfunnstjeneste for alle norske statsborgere mellom 18 og 25 år. Tjenesten kan valgfritt gjennomføres som militærtjeneste, eldretjeneste eller landbrukstjeneste, etter behov og individuell preferanse og er ment å være en del av dannelsesreisen. Målet er å:

Sikre stabil rekruttering til Forsvaret, omsorgssektoren og primærnæringene.

Styrke intergenerasjonell solidaritet og forståelse.

Bidra til matsikkerhet, kvalitet i eldreomsorgen og nasjonal beredskap.

Organisering og gjennomføring:

- **Kommunene fordeler deltakerne til eldretjenesten.**
- **Landbruks- og matdepartementet, i samarbeid med kommunene og frivillige organisasjoner, koordinerer landbrukstjenesten.**
- **Forsvarsdepartementet håndterer innkalling og militæropplæring.**
- **Opptjening av feriepenger og pensjonspoeng**
- **Fradragsrett for studielån**
- **Rett til kost og losji**
- **Permisjon fra studier/jobb med garantert gjeninntreden**
- **Alltid mulighet til å søke unntak**
- **Eventuelle lån eller støtte til levekostnader behandles separat som gjeld i ordningens regnskap og påvirker ikke egenkapitalen.**
- **En tilleggslov til vernepliktsloven for å utvide til tre tjenestevalg**
- **Forskriftsendringer i helse- og omsorgslovgivningen for eldreplikten**
- **Forskriftsendringer i landbrukslovgivningen for landbruksplikten**
- **Toårig pilot i utvalgte fylker parallelt i alle tre ordninger, med mulighet for justering underveis.**
- **Finansiering, opplæring og rekruttering samordnes i tverrdepartementalt forum (Forsvars-, Kommunal- og distrikts-, Helse- og omsorgs-, og Landbruks- og matdepartementet).**

3.5.5 Restarbeidsevne

Generasjonspartiet vil at så mange som mulig som har blitt uføre skal få jobbe så mye som mulig, om de klarer det, og inntil det du hadde i årslønn før du ble syk, før det blir reduksjon i uføretrygden.

Vårt standpunkt er at det alltid skal lønne seg å arbeide

- **Uføretrygdete skal kunne jobbe inntil det de tjente før de ble syke, uten trekk i trygden/grunnlønnen.**
- **For unge uføre eller personer uten tidligere inntekt, skal grensen settes til 4G (500 000 kroner).**
- **For de med betydelige helseutfordringer, kan det gis et ekstra tillegg, men det skal alltid lønne seg å bidra så mye man kan, uten frykt for trekk eller tap av trygghet.**

Dagens regler gjør at mange mister store deler av trygden bare de jobber litt ekstra – selv om de er i en skjør tilhelingsprosess. Dette motvirker rehabilitering, arbeidsglede og økonomisk selvstendighet.

Vi vil endre dette. Å prøve å jobbe skal lønne seg, ikke straffe seg.

3.5.6 Arbeidsinnvandring

- **Arbeidsinnvandring bør kun brukes som et justeringsverktøy der det er nødvendig, og aldri som erstatning for ansvarlig nasjonal politikk. Vi skal først hente ut skaperkraften i vår egen befolkning – og styrke livskvaliteten og livsmotet til de som allerede bor her.**

Med disse tiltakene vil vi gjøre flere ting samtidig: Sikre nok arbeidskraft, øke fødselstallene og øke livskvaliteten i samfunnet.

Helhetlig folkehelse og livsstil

Et samfunn i balanse bygges på sunne vaner, sosialt fellesskap og kunnskap om hva som gir god helse.

Vi vil gjøre det enklere for alle å ta vare på kroppen, sinnet og det sosiale livet. Derfor satser vi på helhetlig forebygging, fra kosthold og søvn til fysisk aktivitet, stressmestring og sterke fellesskap.

Dette styrker både beredskap, livskvalitet og økonomi for hele samfunnet.

3.6 Livsstilsmedisin som grunnpilar

Vi vil satse på helhetlig folkehelse med livsstilsmedisin som grunnpilar:

- **Offentlige helseråd skal omfatte de seks pilarene: søvn, fysisk aktivitet, reduksjon av skadelige stoffer, stressmestring, sosiale relasjoner og kosthold.**
- **All politikk, fra skole og barnehage til eldreomsorg og arbeidsliv, må bygges på dette helhetlige helseperspektivet.**
- **Vi vil fremme tiltak og kampanjer som gjør det lettere for alle å leve sunt og forebygge sykdom, og gjenopprette matkultur og råvarebasert kosthold.**
- **Offentlige måltider (skole, barnehage, sykehus, forsvaret) skal ha fokus på råvarer og helsefremmende mat, ikke ultraprosesserte produkter.**
- **Det offentlige skal også legge til rette for sosial kontakt, fysisk aktivitet og stressreduksjon, og gi støtte til tiltak som er gratis og tilgjengelige for alle.**

Rettferdig hjelp – i Norge og i verden

3.7 Innvandring - Samfunnskontrakt og antall asylanter

Integrering, innvandrings- og asylopolitikk

Innvandring er et sensitivt tema. Dette er nok fordi mange i Norge ønsker å hjelpe flest mulig fordi vi har en inkluderende kultur og bor i et rikt land, samtidig som de fleste forstår at det er umulig å hjelpe alle og at vi allerede er på tålegrensen. Dersom vi ikke endrer kurs, kan vi på lang sikt komme i en situasjon der vi totalt sett hjelper færre mennesker i nød enn hvis vi har gode langsiktige tiltak.

Vi i Generasjonspartiet mener at vi må forholde oss til at størstedelen av verden ikke består av liberale demokratier med tillitsbaserte velferdssystemer. Liker vi dette ved vårt eget land, må vi verne om det. Vi kan prøve å stimulere til endring i andre land og være med å finne løsninger som kan implementeres lokalt for å avhjelpe humanitære kriser. Norge er ikke på noen måte rustet for de enorme folkemassene som vil komme til å prøve å søke opphold her i årene som kommer, og områdene de forlater er bedre tjent med at flyktningene og migrantene bruker sine ressurser der. Den anerkjente sosialøkonomen Paul Collier påpeker at de aller fleste flyktninger ønsker å leve nærmest mulig sitt hjemland, og at løsningen for å oppnå dette er å investere i arbeidsplasser i nærområdene og gi flyktninger tilgang til arbeidsmarkedet der. The Economist Intelligence Unit's Democracy Index er en av de mer anerkjente vurderingene som rangerer land som «fullverdige demokratier», noe som tett samsvarer med begrepet liberale demokratier. I deres rapport for 2020 ble kun 23 av verdens 193 land klassifisert som «fullverdige demokratier».

Synspunktene i dette partiprogrammet er trukket ut av de store linjer og hva som synes å være fornuftig politikk for Norge og de som bor her, menneskene som søker seg hit og landene de kommer fra. Vi ønsker noe innvandring, men denne skal være moderat og med størst mulig felles kulturell likhet. Får man for mange splittede grupper som står mot hverandre i samfunnet, får man uro. Et godt samfunn bygger på like grunnverdier og respekt for de forskjeller som måtte forekomme. At menneskene i et samfunn føler fellesskap med hverandre og tilhørighet til landet de bor i, er grunnleggende for at samfunnet skal fungere. Et stort flertall av de som kommer til Norge har større tilhørighet til et annet samfunnsfellesskap som de i utgangspunktet ikke ønsker å forlate, så det beste for alle parter er å hjelpe dem nærmere hjemlandet.

Når mennesker innvandrer fra land med stor kulturell ulikhet og/eller fra konfliktområder, medfører dette at man må ha på plass tilbud for psykisk og fysisk helsevern, og man må ha nok boliger. Dette er det store mangelen på i Norge i dag. Vi klarer ikke å dekke befolkningens behov. Det er uansvarlig å tilby opphold til flere enn man kan sørge for. Det er også uansvarlig overfor de millioner som trenger hjelp å bruke store ressurser på å hjelpe noen få tusen til Norge, når man med tilsvarende ressursbruk kan gi et mangedobbelt antall mennesker et betydelig bedre liv med bolig, utdanning og jobb nærmere landet de har størst

tilhørighet til. Vi må regne med at det vil ta mange år før de som kommer til Norge er i stand til å begynne å lære om norsk kultur og språk fordi de ofte er traumatisert. Er man traumatisert, er man i en situasjon der man ikke bør presses til å lære om en annen kultur. Å gi flyktninger og asylsøkere utdanning i sine nærområder, på deres eget språk om deres egen kultur, viser større respekt for deres identitet og påfører dem færre belastninger. Når vi ikke kan dekke deres behov i Norge, bør vi heller ikke ha lovverk og internasjonale forpliktelser som legger opp til mer innvandring enn samfunnet tåler. Vi skal kunne ta vare på alle som kommer hit, og ta bedre vare på de som blir værende i nærområdene.

Norge har inngått internasjonale avtaler som pålegger landet å ta imot og beskytte flyktninger. To av de viktigste avtalene som regulerer dette er FNs flyktningkonvensjon fra 1951 og Den europeiske menneskerettskonvensjonen.

FNs flyktningkonvensjon (1951): Norge er en signatar til FNs flyktningkonvensjon fra 1951 og dens tilleggsprotokoll fra 1967. Konvensjonen definerer hvem som skal anses som en flyktning og gir dem visse rettigheter og beskyttelse, inkludert retten til ikke å bli returnert til et område der deres liv eller frihet kan være truet (non-refoulement-prinsippet). Norge har forpliktet seg til å respektere disse prinsippene og gi beskyttelse til de som kvalifiserer som flyktninger i henhold til konvensjonen.

Norge er også en signatar til Den europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK). Selv om EMK ikke direkte fokuserer på flyktninger, inneholder den bestemmelser om respekt for retten til liv, forbud mot tortur og umenneskelig eller nedverdiggende behandling, og retten til privatliv og familieliv. Disse rettighetene har relevans for hvordan flyktninger og asylsøkere skal behandles.

I tillegg til disse konvensjonene har Norge som medlem av EØS-området og Schengen-avtalen forpliktelser knyttet til asyl- og migrasjonsspørsmål i samarbeid med andre europeiske land.

Innvandringspolitikk består grovt sett av flere hoveddeler.

1. Arbeidsinnvandring hvor mennesker som har fått seg jobb i Norge flytter til landet.
2. Økonomisk innvandring der mange kommer til Norge for å søke en eller annen form for asyl.
3. Den tredje formen er en styrt innvandring, hvor Norge henter flyktninger fra flyktningleirer. Vi har forpliktet oss gjennom FNs flyktningkonvensjon til å ta imot flyktninger på denne måten.

Erfaringen fra mange europeiske land er at stor innvandring av flyktninger/asylanter fra Afrika, Midtøsten og deler av Asia skaper problemer og sterke politiske reaksjoner. Jo større den kulturelle avstanden er mellom innvandrerne og majoritetsbefolkningen, dess større og mer krevende er integreringsproblemene. Disse øker med mange fra samme kultur på samme sted og de subkulturer som da oppstår.

Europas befolkning utgjør bare 7,5 % av verdens befolkning (Tyrkia og Russland, som bare delvis ligger i Europa, er ikke medregnet). Nordens samlede befolkning utgjør 0,35 %. Mange vil føle seg truet dersom store deler av ikke-europeere ønsker seg nordover. Mange av disse ville bringer med seg kulturer som ut fra våre kriterier er illiberale.

Allerede nå, i 2025, er ifølge FN, mer enn 100 millioner mennesker fordrevet fra sine hjem internt eller lever som flyktninger i andre land.

Vi står da overfor to fundamentale dilemmaer:

Det ene er *livbåtens dilemma*: Tar du opp for mange som er i nød, vil livbåten synke og ingen overleve.

Det andre er *det liberale dilemma*: Hvor tolerant skal man i et demokrati være overfor de intolerante?

Hvor mange fremmedkulturelle kan vi ta imot uten å miste oss selv? Hvor mye illiberale holdninger tåler et demokrati før det slår om og selv blir illiberalt? Vi må verne om de gode verdiene vi har i Norge og sette krav om at disse respekteres og fremelskes av de som ønsker å bo her.

- **Vi vil holde antallet årlige asylanter til Norge på et nivå vi er sikre på å kunne integrere. Dette betyr at vi mener at det er Norge som skal bestemme antall innvandrere, ikke internasjonale konvensjoner som baserer seg på vide tolkninger uten demokratisk kontroll her hjemme, disse skal bare være rådgivende. Slik tar vi tilbake ansvaret for at innvandringspolitikken blir god både for oss som bor her og de som kommer.**
- **Vi vil at alle som får fast opphold i landet skal undertegne en samfunnskontrakt som klart definerer forholdet mellom individ og samfunn, rettigheter og plikter. Det gjelder likeverd og likestilling for kjønn, rase, religion, det gjelder barns rettigheter osv. basert på menneskerettighetene og eksisterende lovgivning. Det skal skje etter å ha gjennomgått en prøve/intervju og om nødvendig et kurs, som viser at de forstår hva det innebærer å undertegne kontrakten.**

Samfunnskontrakten skal gi alle nye borgere trygghet og forutsigbarhet. Når du får fast opphold i Norge, får du også en klar innføring i hvilke rettigheter, plikter og samfunnsnormer som gjelder. Dette gjør det lettere å delta fullt i fellesskapet, og bidrar til trygghet for alle, både for deg som er ny, og for samfunnet som helhet.

- **Barn født i Norge av utenlandske foreldre skal omtales som førstegenerasjons nordmenn, ikke som «andregenerasjons innvandrere». Vi mener at statsborgerskap, oppvekst og lojalitet til samfunnet skal gi tilhørighet. Det er på tide at vi gir norske barn med innvandrerbakgrunn en reell plass i fellesskapet og samtidig forventer at de respekterer og deltar i det.**
- **Førstegenerasjonsinnvandrere (altså de som ikke er født her) som begår grove lovbrudd som voldtekt eller grov vold, skal kunne fratras statsborgerskap dersom det ikke gjør dem statsløse. Vi vil jobbe for flere returavtaler og styrke mulighetene til å utvise personer som aktivt motarbeider identitetsavklaring eller skjuler opprinnelse for å unngå straff.**

Vi skal ikke være et fristed for voldsmenn som nekter å oppgi hvem de er. Men vi skal heller ikke bli et land som bryter egne menneskerettigheter. Begge deler undergraver tillit og trygghet.

3.8 Urbane kvaliteter i distriktene

Over hele verden skjer det en sterk urbaniseringsprosess. Det samme skjer i Norge og i Norden. Det fører til en uheldig sentralisering og til utbyggingspress i de store byene. Botemidlet mot dette er å skape de urbane kvalitetene folk ønsker seg i distriktene.

- **Vi vil styrke de eksisterende byene, særlig i Nordland, Troms og Finnmark, bl.a. ved å gjøre dem til pionerbyer for fremtidens sirkulære økonomi. For eksempel ved å gjøre Tromsø selvforsynt med ferske grønnsaker på helårsbasis dyrket innendørs.**
- **Det skal utarbeides en samlet plan for byutvikling og etablering av nye byer i Norden. Dette vil kunne være en oppgave for NIU, Nordisk Institutt for Utvikling.**
- **Vi vil bygge et nett av jernbaner og veier i nord med utgangspunkt i terreng, naturressurser og byutvikling. Folket skal ikke overkjøres, folket skal høres.**
- **Vi vil at Norge skal finansiere en høyhastighetsbane til Nord-Norge gjennom Sverige.**
- **Vi vil slette noe av studiegjelda for de som flytter til distriktskommuner.**

3.8.1 Urfolk

Vi skal bo her i Norge sammen, og da lønner det seg å ha god og dyp dialog. Spesielt om de tingene som er vanskelig, som for eksempel arealfordeling og naturressurser. Generasjonspartiet tror på at den raskeste veien til målet er gjennom dialog og samarbeid. Derfor mener vi at:

- **Norge bør la samer, som urfolk, få godkjenne større arealinngrep i sine tradisjonelle kjerneområder.**
- **Vindkraft skal ikke planlegges i reindriftsområder.**
- **Sametinget bør få mer selvråderett i spørsmål rundt deres tradisjonelle kjerneområder.**
- **Samiske asylsøkere fra Russland må få beskyttelse i Norge.**

Bare gjennom respekt, likeverd og reell dialog kan vi bygge et samfunn alle kan kjenne seg hjemme i. Nordmenn kan lære av samer, og samer kan lære av nordmenn. Vi tror på at det er det ulike og unike som gir oss kraft, om vi våger å nærme oss dette kraftfeltet med bevissthet.

Naturvern, naturpleie og ekte miljøvern

3.9 Nei til symbolpolitikk og grønnvasking

Når klimaet endrer seg, endrer nødvendigvis også naturen seg. Da er det ikke lenger nok med naturvern, vi må også ha utstrakt naturpleie. Det er viktig at ikke noen få nye arter får dominere. Vi må hjelpe de nye biotopene til å utvikle seg balansert, vi må om nødvendig tilføre arter for å balansere dem.

Vi har ikke tid til at naturen selv bruker, kanskje noen tusen år, på å gjøre jobben for oss. Det er vi som har bragt ubalanse inn i systemet, det er vi som utrydder arter i stort tempo, det er vårt ansvar å rette opp skadene så godt vi kan. F eks kan truede arter flyttes nordover eller høyere opp til steder som får et klima de trives i. Dette blir faglig krevende, det blir nødvendig med forskning og utdanning.

- **Vi vil arbeide mot akademisk og annen grønnvasking med naturfiendtlige «løsninger» som flagges som grønne tiltak, som vindturbiner med dagens teknologi, mikroplast, glassfiber, kjølevæske med livsfarlig miljøgift ol.**
- **Vi vil ha systematisk naturpleie for å sikre naturmangfold og balansert utvikling når klimaet endrer seg.**
- **Vi vil at vegetasjon av ulike slag brukes for å binde CO₂, for å sikre mot flom og jordskred.**
- **Vi vil at bynær natur vernes og pleies som rekreasjonsområder, vakker natur er viktig for folkehelsen og gleden ved livet.**
- **Vi støtter Naturavtalen med mål om å stanse og reversere naturtap.**
- **Innføre forpliktende naturregnskap som synliggjør hva som faktisk går tapt og om vi faktisk som fellesskap har råd til det.**
- **Avtaler og lovnader uten konsekvenser og oppfølging er symbolpolitikk, derfor vil vi at alle slike mål skal følges med tilsvarende sanksjoner. Det skal koste å skade og ned bygge natur. Derfor vil vi ha flere avgifter og bøter for brudd og utnyttning.**
- **Vi er generelt mot at norsk jord eies og forvaltes av andre land og deres innbyggere. Vi sier nei til utenlandsk eierskap og styring, og vil sikre at forvaltningen skjer for folk og natur, ikke kortsiktig profitt.**

Generasjonspartiet går ikke med på at natur skal ofres i klimaets navn. Vi er lei av grønnvasking mens naturen dør. Vi kjemper for en helhetlig miljøpolitikk som beskytter livsgrunnlaget vårt, ikke bare CO₂-regnskapet, men et ordentlig ærlig naturregnskap. Miljøvern handler om mer enn utslippstall. Det handler om luft, vann, mat, dyr og menneskets rett til å leve i en levende verden.

Vi mener dagens praksis med luftlinjer som standard er et hån mot både naturen og de som bor i nærheten.

Vi vil:

- **Gjøre jord- eller sjøkabel til hovedregel i naturområder, nær folk og der dette finnes alternativ.**
- **Endre mandatet til Statnett slik at det inkluderer naturhensyn, lokal forankring og langsiktig bærekraft. Folk skal ha noe å si.**
- **Sikre at staten selv tar en større del av regningen for naturvennlige løsninger, det skal ikke være lokalsamfunn som må betale for å beskytte naturen**

3.10 Vindturbiner

- **Vi sier nei til industrielle vindturbiner. De ødelegger natur, dyreliv, utsikt, eiendomsverdier og trivsel, og gir ustabil kraft til høy pris.**

Vindkraft er ikke grønn når den bygges med betong, stål, plast, tungmetaller og inngrep i økosystemer som skader både dyr og mennesker.

3.11 Havet

- **Vi vil forby bunntråling, som river opp økosystemer og gjør havet til en ørken.**
- **Åpne lakseanlegg må forbys i kampen mot lakselus.**
- **Vi vil ha mindre fisk i merdene.**
- **Vi sier nei til mineralutvinning på havbunnen, det er rovdrift på ukjente og sårbare arter. Vi har for lite kompetanse på effektene av dette. Økosystemene på dyphavet er svært spesielle og har blitt formet over titusener av år.**
- **Vi krever en nasjonal strategi for vern av havet, der fiskeri, sjøfugl og liv under vann beskyttes.**
- **Ubåten utenfor Fedje skal opp.**

3.12 Forbud mot giftige utslipp og mikroplast

- **Vi vil stanse all utslipp av miljøgifter og tungmetaller i norske fjorder og vassdrag.**
- **Vi vil forby spredning av mikroplast fra kunstgressbaner, klær og emballasje, og kreve ansvar hos produsentene.**

- **Vi ønsker full rensing av avløpsvann og nulltoleranse for dumping av avfall i naturen.**

3.13 Elver og fossekraft

Naturen gir oss vann, mat, ren luft, medisiner, pollinering, vern mot flom og god psykisk helse.

- Det skal ikke bygges vannkraftverk i tidligere fredede elver.
- Naturtap er beredskapssvikt Derfor vil vi:
 - ha nasjonalt naturregnskap.
 - styrke skogvern og myrvern.
 - gjenopprette ødelagte elver og våtmarker.
 - gjøre naturtap like alvorlig som budsjettoverforbruk.
 - Forurensing av naturen må koste mer enn det gjør i dag.
 - Det skal være vanskeligere for kommunene å ofre natur for nye hyttefelt og næringsområder.

3.14 Dyrevelferd

- Vi ønsker å styrke samarbeidet med og støtte til dyrevernorganisasjoner som jobber med å redde og ta vare på dyr i nød, samt øke bevilgningene til informasjonsarbeid om dyrevelferd. Fjerne moms på veterinærtjenester.
- For å sikre at alle har råd til nødvendig pleie og behandling av sine dyr, vil vi arbeide for å fjerne moms på veterinærtjenester. Dette vil gjøre det enklere for folk å gi dyr den nødvendige helsehjelpen de trenger, noe som også vil bidra til å forbedre dyrevelferden i Norge.
- Vi vil gjennomgå og styrke eksisterende dyrevelferdslovgivning for å sikre at alle dyr behandles med respekt og får et verdig liv. Dette inkluderer å utvide ressursene til tilsynsmyndigheter og skjerpe straffene for alvorlige brudd på dyrevelferdsreglene. Vi vil også innføre minimumskrav til alle former for dyrehold, med fokus på bedre levevilkår og velferd.
- Vi ønsker å forbedre forholdene for produksjonsdyr ved å redusere overproduksjon, fremme flere mindre gårdsbruk og sikre at dyr får mer plass, tilgang til friluft og naturlige leveforhold. Dette vil også bidra til å redusere bruken av antibiotika i husdyrhold, noe som er avgjørende både for dyrevelferden og for å bekjempe antibiotika resistens, som er en trussel mot folkehelsen.
- Vi vil støtte bønder som tar i bruk dyrevennlige og bærekraftige produksjonsmetoder, og tilby økonomiske insentiver for mer etisk og miljøvennlig matproduksjon.
- Vi ønsker å redusere bruk av dyreforsøk og fremme utviklingen av alternative metoder for testing som ikke involverer dyr. Når dyreforsøk er uunngåelige, skal det være strengt regulert og kun tillatt når det er nødvendig for å oppnå viktige medisinske fremskritt.

- **Vi vil forbedre regelverket for kjæledyrhold, inkludert strengere krav til dyreavl for å redusere overpopulasjon og forbedre forholdene for kjæledyr.**
- **Det skal være lettere å sanksjonere mot de som driver useriøs dyreavl eller mishandler kjæledyr.**
- **Vi skal styrke arbeidet med å bevare truede dyrearter og sikre bevaring av artsmangfoldet i norsk natur. Dette innebærer å beskytte viktige leveområder og forhindre at arter utrykkes på grunn av menneskelig aktivitet.**
- **Vi støtter et fortsatt forbud mot pelsdyrnæringen, da det er uforenlig med god dyrevelferd.**
- **Avl på hunderaser med kjente og dokumenterte helseplager skal forbys. Det er uetisk å videreføre lidelse for utseendets skyld. Dyr skal behandles som levende vesener med rett til et godt liv, ikke som estetiske produkter for menneskers smak og status.**

3.15 Rovviltpolitikk

Norsk natur og kulturlandskap har alltid vært formet av både store rovdyr og tradisjonelle gårder. Vi vil skape en framtid der teknologiske løsninger gjør det mulig å verne både natur og kulturarv, slik at gamle driftsformer og rovvilt kan eksistere side om side.

Generasjonspartiet vil:

- **Ha levedyktige bestander av ulv, jerv, gaupe og bjørn i norsk natur. I dag har vi ikke levedyktige bestander, derfor må bestandsmålene opp.**
- Hva som regnes som «levedyktig» skal være forankret i fagkunnskap.**
- **Vi skal styrke arbeidet med å bevare truede dyrearter og sikre bevaring av artsmangfoldet i norsk natur. Dette innebærer å beskytte viktige leveområder og forhindre at arter utrykkes på grunn av menneskelig aktivitet.**
 - **Vi ønsker å forbedre forholdene for produksjonsdyr ved å redusere overproduksjon, fremme flere mindre gårdsbruk og sikre at dyr får mer plass, tilgang til friluft og naturlige leveforhold.**

Samtidig ønsker vi å sette bonden først og bli selvforsynte med mat. Derfor må det gjøres en rekke tilpasninger og tiltak for å balansere ulike behov. Generasjonspartiet foreslår å:

- **Opprette nasjonale rovdyrsoner og villmarksområder der store rovdyr har prioritet og bestandsmål økes, i tråd med naturavtalen. Disse skal ikke brukes til utmarksbeite.**
- **Rovdyrpolitikken må sees i en helhet for Skandinavia.**

- **Satse på moderne teknologi som geofencing, GPS-sporing, digitale gjerder og varslingsystemer for å hindre konflikt mellom sau og rovvilt.**
- **Gi støtteordninger til bønder som vil ta i bruk teknologi for bedre overvåking og beskyttelse av beitedyr.**
- **Sørge for gode erstatningsordninger og insentiv til dyrevelferdstiltak, inkludert bruk av nye raser eller driftstilpasninger i utsatte områder.**
- **Åpne for flere pilotprosjekter med smartforvaltning, der teknologi, kunnskap og lokale erfaringer kombineres for bedre sameksistens mellom beitedyr og rovdyr.**
- **Prioritere naturrestaurering og verneplikt i sårbare områder der økt rovdyrbestand har særlig verdi for artsmangfold.**
- **Sikre dialog og reell medvirkning fra både bønder, miljøbevegelse, teknologimiljø og lokalsamfunn i utformingen av framtidens utmarksforvaltning.**

Vi vil bygge en framtid der både norske gårder og livskraftige rovdyrbestander kan eksistere gjennom bruk av ny teknologi, kunnskap og respekt for både tradisjon og naturmangfold.

DEL 4

GPs program sektor for sektor

Mat, bolig og energi – Bærebjelkene for samfunnet

4.0 Bolig

Boligmarkedet har tre problemer i dag. Det er for vanskelig å kjøpe sin første bolig, det er for vanskelig å få byggetillatelse og leiemarkedet er urettferdig.

En enslig, nyutdannet sykepleier eller lærer må kunne kjøpe bolig innenfor en akseptabel reiseavstand fra arbeidsstedet uten hjelp fra familien.

Disse tre problemene finnes det heldigvis løsninger på, her er de:

4.1 Bygging av 125 000 nye boliger som beredskap

Tenk om du kunne kjøpe en enkel bolig rimelig i et nytt beredskapsbygg. Vi må tenke smart og strategisk de neste årene for å bygge landet. Norge mangler rundt 125 000 - 130 000 boliger, og disse bør bygges i tilknytning til tilfluktsrom. Denne planen gir 125 000 nye boliger innen 2030.

I lys av økte geopolitiske spenninger og behovet for økt beredskap i det norske samfunnet, foreslår Generasjonspartiet en landsomfattende satsing på integrerte tilfluktsrom i nye boligbygg. Slike beredskapsbygg vil styrke nasjonal trygghet og gi befolkningen reelle alternativer ved kriser, samtidig som infrastrukturen utnyttes mer effektivt.

Boligbyggingen planlegges som en nasjonal dugnad der stat, kommuner og private utbyggere samarbeider om å få byggene opp hurtig. Dette kan trolig gjøres hurtigere enn vanlig boligbygging med tanke på byggesøknader, da det kan bygges som nødvendig forsvars- og beredskaps infrastruktur. På denne måten får vi løst flere sentrale utfordringer (Bolig og tilfluktsrom) i ett tiltak.

- **Utbygging av tilfluktsrom under nye boligbygg.**
- **Tilførsel av statlige midler til prosjektet vil gå over den 1,5 % av BNP som er satt av til å bedre beredskap gjennom NATO.**

Tenketank for bolig og byutvikling og tenketank for forsvar og beredskap vil arbeide videre på innføringen og gjennomføringen av dette forslaget. Et godt stykke arbeid er allerede gjort og levert. Dette vil styrke de langsiktige planene til partiet om å styre både beredskapen og mulighetene for den enkelte innbygger til å eie egen bolig i Norge.

4.2 Leiemarkedet:

- **Nær alle høyskoler og universiteter skal det bygges studentboliger nok til alle som ønsker og med en utleiepris som er lav nok til at studentene kan konsentrere seg om studiene uten å måtte arbeide for mye utenom.**

Det vil også avlaste det ordinære utleiemarkedet som ellers blir for dyrt. Også dette kan gjøres raskt, dersom det er politisk vilje til det i stat og kommune. Mange studenter er i dag i en helt uholdbar situasjon.

- **Boligleie utgifter skal gi 22 % skattefradrag. For de med lav eller ingen skattbar inntekt, skal det utbetales som direkte støtte tilsvarende fradraget.**

Leietakere har i dag ikke fradrag, mens de med boliglån får rentefradrag. Dette er en skjevhet som er med å opprettholde forskjellssamfunnet. Det er urimelig at unge, lavtlønnede og de som ikke eier egen bolig straffes i skattesystemet. Fradraget vil gi leietakere bedre mulighet til å spare, komme inn på boligmarkedet, og få økonomisk trygghet.

Per dags dato betaler en leietaker 11% mer i skatt enn de som har boliglån. Leietaker betaler like mye i vanlig skattefradrag som ved biinntekt (35%).

4.3 Reguleringer av boligbygging

Regelverket for boligbygging og lang behandlingstid for søknader er i dag et hinder for nødvendig utbygging. Hver for seg kan kanskje reglene virke fornuftige, men samlet virker de mot sin hensikt.

- **For å fart i boligbyggingen vil vi gjøre bruk av forenklet, samtidig regulerings og byggesaks tillatelse.**
- **Norge har nå et akutt behov for å få fart på bygging av boliger og samfunnsnyttige prosjekter. Vi vil derfor åpne for at byggeprosjekter kan innvilges raskere, med hoved regulering i ettetid der det er trygt og hensiktsmessig.**

Målet er å kutte unødvendig byråkrati, få flere i gang med å bygge, og redusere risikoen og kostnadene som gjør det vanskelig å satse på nye prosjekter i Norge.

- **Vi vil at det raskt ryddes opp i jungelen av krav og regler for boligbygging og at den offentlige behandlingstiden reduseres. Slike reformer tar i dag alt for lang tid.**

4.4 Slik får flere råd til å kjøpe bolig

- **Husbanken skal få midler til å yte startlån til første bolig med rimelig rente, lang avdragstid og lånerammer tilpasset det aktuelle lokale boligmarkedet. Dette har Husbanken gjort før, det kan gjeninnføres raskt.**
- **Fjerne dokumentavgiften. Her betaler man for å få et dokument. Man betaler 2,5 % av kjøpesum. Dette er unødvendig skattelegging av allerede beskattede penger.**
- **I storbyer skal det innføres boplikt. Brukbare boliger skal ikke få stå tomme uten god grunn. Dette tiltaket skal hindre at boligspekulanter kjøper opp leiligheter uten å bruke dem, og sikre at boliger i pressområder faktisk brukes til å bo i.**

Kommunene skal få hjemmel til å kreve dokumentert bruk, og kunne ilegge straffeskatt eller tvangssalg dersom bolig forblir ubrukt over tid uten gyldig unntak i pressområder.

- **Lempe på utlånsforskriften. Banker skal gjøre en mer individuell vurdering av faktisk risiko, ikke bare tall på papiret (for eksempel personens utdanning, fremtidig inntekt, støtte fra familie).**

Disse reformene bør gjennomføres samtidig for å unngå at bedre lånebetingelser fører til prisøkning.

Vi ønsker også at folk skal kunne beholde sine boliger, særlig når de opplever en krise. I samfunnet i dag er det snarere omvendt. Alt blir vanskeligere når du får det vanskeligere.

- **Generasjonspartiet vil styrke rettsvernet mot tvangssalg ved sykdom, samlivsbrudd eller dødsfall, og sikre bedre ordninger og hjelp for familier i krise.**

4.5 Arkitektur

Bygningsforskrifter og arkitektmoter har lenge ført til at det bygges mange hus som de fleste oppfatter som stygge å se på, som skaper uharmoniske miljøer hvor det er lite hyggelig å bo. Skjønnhet og harmoni er viktig for å leve gode liv, arkitektur er ingen privatsak, vi lever alle våre liv mellom husene. Det handler om livskvalitet.

- **Vi gir vår fulle støtte til Arkitekturopprøret som bevisstgjør og fronter et folkelig opprør for vakker arkitektur.**
- **Generasjonspartiet vil at alle offentlige bygg skal være tegnet av arkitekter. Dette gjør at flere arkitekter får jobb, og at byggene holder en god standard.**

Før 2018 måtte man ha mastergrad i arkitektur for å kunne tegne bygg som boliger, barnehager og skoler, dette kravet er nå borte.

Arkitekturopprøret er en folkelig bevegelse som arbeider for en mer tradisjonsbasert og menneskelig skala i arkitektur og byplanlegging i Norge. Bevegelsen ble etablert i 2016, inspirert av den svenske Arkitekturupprøret fra 2014, og er særlig kritisk til store, anonyme byggverk uten hensyn til sted, kontekst og skjønnhet.

- **Bygg i en menneskelig målestokk, slik at husene skaper orden, sammenheng og forståelig formspråk.**
- **Vis respekt for stedets historie og tradisjon; fjern byråkratiske og tekniske hindre som sperrer for tradisjonell arkitektur.**
- **Motarbeid blanke, glatte fasader, «høyhus» som dominerer bybildet, og store døde rom rundt byggverk.**
- **Appellerer til folkelig fornuft og stiller kritiske spørsmål til arkitektureliten**
- **Ingen nye bygg i byene skal godkjennes uten en uavhengig estetisk vurdering med vekt på helhet og trivsel. Brutalisme og steril arkitektur skaper fremmedgjøring og dreper byliv.**
- **Innbyggerne skal ha vetorett: Dersom et bygg møter betydelig motstand fra lokalbefolkningen, skal det ikke reises. Byene våre skal være vakre og menneskevennlige.**
- **Universell utforming skal være standard i alle offentlige rom og bymiljø. Det gjør byrommene tilgjengelige for alle uavhengig av funksjonsevne og reduserer stress og belastning for syn, balanse og orientering. Dette innebærer tydelig kontrastmerking, lesbar skilting, taktile flater, god belysning, logisk romlig struktur og trinnfri tilgang. Universell utforming gagnar ikke bare personer med**

nedsatt funksjonsevne, men forebygger også synsbelastning, fall, sosial isolasjon og utrygghet i byrom for eldre og barn.

5.0 Energi

Få ting er mer grunnleggende på våre breddegrader enn lys og varme. Norge har lenge vært beriket med sikker og rimelig elektrisitet. Fossekraften er blitt til en viktig del av vår nasjonal arv. Dette er noe vi ikke vil miste, ikke noe vi ikke vil overlate til globale markedskrefter.

Det er avgjørende viktig at vi gjør strømforsyningen uavhengig av vær, vind, kriser, internasjonale markeder og politikere i andre land.

Enorme vindturbinanlegg er uttrykk for en foreldet storindustriell tankegang og ekstremt skjemmende for norsk natur.

5.1 Rimelige strømpriser med nasjonal kontroll over kraften

Generasjonspartiet vil:

- **Sikre at norske innbyggere og selskaper får norsk strøm til kostpris. Dette vil bedre folks økonomi og gjenopprette norske selskapers konkurransefordeler.**
- **Bygge en politikk som ser strøm som infrastruktur for velferd og sikkerhet, ikke bare en vare som selges til maksprofitt.**
- **Vi vil raskest mulig supplere fossekraften med små, miljøvennlige, moderne atomkraftverk.**
- **Vi vil stoppe all videre utbygging av vindturbiner.**
- **Vi sier nei til videre utbygging og satsing på havvind fordi det er altfor kostbart, gir for store inngrep i naturen og har for små gevinster på lang sikt. Ressursene bør heller brukes på løsninger som gir mer kraft, lavere pris og bedre vern av miljøet.**
- **Vi vil si nei til elektrifisering av sokkelen fra land.**
- **Statens satsing på batterifabriker i Norge er bortkastede penger**
- **Vi vil subsidiere solcellepaneler for privatboliger.**
- **Generasjonspartiet vil prioritere utviklingen av grønt hydrogen fremfor blått, i tråd med markedsutviklingen som viser at grønt hydrogen vil bli mer konkurransedyktig på sikt. Vi vil motarbeide storskala subsidiering av blått hydrogen som risikerer å binde oss til fossil infrastruktur og teknologi med dårlig langsiktig lønnsomhet.**

I dag straffes du for å lage stabil vannkraft, og belønnes for å bygge vindturbiner vi ikke kan stole på. Derfor vil Generasjonspartiet:

- **Reversere skatteøkningene på drift av vannkraftverk. Dagens grunnrenteskatt og høyprisbidrag gjør det mindre lønnsomt å produsere ren vannkraft og skaper ubalanse mellom ulike kraftformer. Små og mellomstore vannkraftverk må skjermes fra grunnrenteskatt, og skattesystemet må rigges slik at det lønner seg å bruke vann, ikke vind.**

5.2 Olje- og gasspolitikk for beredskap og nasjonal kontroll

Generasjonspartiet erkjenner at Norge fortsatt er en energinasjon, og vi må bruke ressursene strategisk, ikke ideologisk eller kortsiktig. Det er forskjell på å være et oljeland og et oljeselskap.

Nei til grønnvasking gjennom elektrifisering av sokkelen:

- **Vi er motstandere av å elektrifisere sokkelen med strøm fra land, fordi:**

Det taper strøm fra fastlandet.

Det gir kun kosmetiske utslippskutt på norsk regnskap, ikke reelle globale kutt.

Det krever enorme kraftutbygginger (ofte vindkraft) som går ut over natur og øker strømpris for folket.

Elektrifisering av sokkelen er dyr, usosial og ineffektiv klimapolitikk.

Ja til nasjonal råderett og energisuverenitet

- **Norsk olje og gass skal brukes strategisk, ikke for å berike globale konsern.**
- **Oljeskattepakken må evalueres og trappes ned, fellesskapets ressurser skal gi fellesskapsgevinst.**
- **Oljeselskapene skal kunne fortsette leting og produksjon, men all leting i sårbare og verdifulle naturområder skal stanses.**
- **Gass skal brukes for å sikre industri, kraftbalanse og beredskap i Norge.**

Nei til oljeutvinning i sårbare områder

- **Vi avviser oljeleting utenfor Lofoten, Vesterålen og Senja (LoVeSe), som er noen av verdens mest sårbare og viktige marine økosystemer.**

- **Leting i sårbare områder setter fremtidige generasjoners naturressurser og fiskeri muligheter i fare. Det er ikke verdt risikoen.**

Oljefondet skal bidra til nasjonal oppbygging

- **Vi vil bruke deler av oljeinntektene til langsiktig investering i Norge:**
 - **Boliger med tilfluktsrom**
 - **Selvforsyning på mat og medisiner**
 - **Energilagring og desentralisert produksjon**

Dette er ekte generasjonsforvaltning, vi lar oljen bli til varige verdier i stedet for å sende alt ut i markedet. Vi arbeider med å skape det vi skal leve av etter oljen.

6.0 Mat, landbruk, selvforsyning og rettferdig dagligvarehandel

Matjord er nasjonal arv, og bøndene er selve bærebjelken i vår beredskap.

Et samfunn som ikke kan mate seg selv, er et sårbart samfunn. I dag er Norge fullstendig avhengig av globale forsyningslinjer og importert mat med lav næringsverdi, mange tilsetningsstoffer og lang transportvei. Vi har kun 42 % selvforsyningsgrad på mat ifølge NIBIO.

Dette er ikke bare dårlig beredskapspolitikk, det gjør oss farlig avhengige av andre når krisen kommer. Det smarteste Norge kan gjøre i en tid med stor global uro, er å sørge for at vi er selvforsynte med det viktigste her vi bor. Vi har sett hvordan vi mangler egg, korn og andre produkter når produksjonsland må prioritere seg selv på grunn av krise. Med dagens teknologi har vi alle muligheter til å bli selvforsynte, men vi må starte nå.

Vi har vennet oss til det alltid er mat å få kjøpt. Matmangel og sult er noe som ikke forekommer i vår del av verden i moderne tid. Men sannheten er at vi har gjort oss fullstendig avhengige av et globalt matvaremarked som er langt fra sikkert i årene fremover. Det er behov for store endringer for sikre oss rimelig, sunn og kortreist mat.

Matjord er nasjonal arv, og bøndene er selve bærebjelken i vår beredskap. Norge har alle forutsetninger for å bli selvforsynt med de viktigste varene, men da må vi ta grep nå.

6.1 Bonden først:

- **Vi vil subsidiere norsk jordbruk slik at det får et betydelig oppsving og tilvekst i antall bønder.**
- **Bøndene som dyrker jorda og fôrer landet, skal få en rettferdig del av verdikjeden. Det er uholdbart at matvarekjedene og staten sitter igjen med størstedelen av fortjenesten, mens norske bønder sliter med å få økonomien til**

å gå rundt. Generasjonspartiet vil redusere statens avgiftstrykk på norsk matproduksjon og snevre inn dagligvarekjedens makt gjennom nye konkurranseregler og forhandlingsgrenser.

- **Forenkling av tilskuddsordninger for bønder ved å lage en søknadsportal hvor alle tilskuddsordninger er samlet på ett sted.**
- **Generasjonspartiet vil gjøre det enklere å overta gårdsbruk ved å forenkle dagens godkjenningskrav og fjerne unødvendig byråkrati. Gårder skal ikke stå tomme fordi systemet stenger ute gode, men utradisjonelle kjøpere. Samtidig vil vi styrke jordlova slik at bruk ikke kan seksjoneres, spekuleres i eller forlates. Matjord er nasjonal arv og skal være i bruk.**
- **Forenkle generasjonsskifte ved å gi lavere arveavgift og rimelige lån.**
- **Oppstartstøtte for nye bønder som ønsker å ta over gård.**

6.1.1 Bovaer og andre kjemiske tilsetningsstoffer i dyrefor

Generasjonspartiets standpunkt:

- **Vi er mot tvangsbruk av Bovaer og lignende midler i norsk husdyrhold. Det er tvang når bønders drift avhenger av subsidier og de i praksis ikke får noe valg når slik tilsetning lovpålegges.**

Bovaer er et kjemisk tilsetningsstoff utviklet for å redusere metanutslipp fra drøvtyggere som kyr og geiter. Stoffet blandes inn i kraftfôret og kan redusere metanutslipp fra vomma med opptil 30 %. Norske myndigheter og matvarebransjen har ønsket å ta det i bruk i klima- og landbrukspolitikken og nå er det pålagt for alle bønder dersom de vil motta subsidier.

Begrunnelse og tiltak:

- **Dyras helse og velferd skal alltid gå foran raske teknologiske «løsninger».** Langtidseffektene på ku og på melke kvaliteten er fortsatt usikre, og det finnes for lite forskning på konsekvenser for natur, helse og økosystem.
- **Vi mener at klimapolitikk ikke skal bygges på økt bruk av kunstige tilsetningsstoffer i matproduksjon. Det er mer bærekraftig å satse på beite, grovfôr, lokal tilpasning, genetisk mangfold og god agronomi – ikke å «medisinere» naturen til lavere utslipp.**
- **Norske bønder skal ikke påtvinges å bruke tilsetningsstoffer uten reell valgfrihet, uavhengig og åpen forskning og bred offentlig debatt.**
- **Forbrukere skal alltid vite hva som er tilsatt i maten, også i dyrenes.**

- **Vi vil jobbe for økt støtte til naturlige og regenerative driftsformer i norsk landbruk fremfor kjemiske løsninger.**

Et landbruk der mat og klima ikke settes opp mot dyrevelferd, natur eller åpenhet om hva vi spiser. Norsk landbruk skal være naturlig, bærekraftig og basert på respekt for både mennesker og dyr.

Norge må være særlig var for hvilke tiltak vi innfører i landbruket som resultat av internasjonale avtaler og forpliktelser, da vårt landbruk er unikt i verdenssammenheng, og mye som fungerer andre steder, ikke passer i Norge.

6.2 Råvarebasert, sunn og ærlig mat

- **Vi vil fjerne momsen helt på rene norske råvarer som grønnsaker, kjøtt, melk, ost og bærekraftige fiskeslag. Dette for å styrke selvforsyningsgraden og gjøre det rimeligere å velge sunt.**

Vi skal gjøre det enklere å velge det som er mest helsefremmende:

- **Forbud mot 3 for 2 tilbud på butikken.**
- **Regulering for plassering av klart usunne varer på dagligvarebutikker og andre utsalgssteder: Godteri, sjokolade, chips og brus.**
- **Vi vil beskytte barn og voksne mot helseskadelig påvirkning, akkurat slik man i sin tid gjorde med røykeloven. Derfor vil vi forby reklame for klart usunn ultraprosessert mat som vi vet fører til sykdom. Selskaper skal ikke tjene penger på å utnytte menneskers biologiske svakheter for profitt. Vi vil gjøre det lettere å ta gode valg, ikke vanskeligere.**
- **Øke sukkeravgiften for å bekjempe overforbruk av sukker. Bakgrunn: Høyt sukkerforbruk i Norge medfører en rekke helseproblemer.**

For å ikke ramme matauk og matlaging, vil det derimot ikke bli krevd økt avgift på rent sukker, kun sukkerholdige produkter.

Økt sukkeravgift kan medvirke til redusert bruk og dermed virke avskrekkende og bidra til et sunnere kosthold. Målet er å redusere sukkerinntaket og få ned de helsemessige konsekvensene (fedme, diabetes, tannrøte osv) dette fører med seg i befolkningen. På sikt vil dette kunne bedre folkehelsen og bidra til mindre press på helsevesenet. Se [FOOD-EPI rapporten](#).

6.3 Matmakt og butikkreform

Dagligvaremarkedet i Norge domineres i dag av tre store aktører. Disse aktørene har på kort tid økt andelen av egne merkevarer (EMV), noe som gjør det vanskelig for andre leverandører, både store og små, å få tilgang til butikkhyllene. Denne utviklingen svekker konkurransen, gir kjedene større kontroll over prisene og begrenser valgmulighetene for oss forbrukere. Samtidig fører det til høyere marginer for butikkjedene, mindre innovasjon og reduserte muligheter for småskalaprodusenter til å etablere seg i markedet.

6.3.1 Matvaremonopolet

Generasjonspartiet arbeider for å bryte opp matvaremonopolet, ved å:

- **Begrense dagligvarekjedenes mulighet til å selge egne merkevarer. Målet er å styrke konkurransen mellom leverandørene, øke produktutvalget og bidra til lavere matvarepriser for forbrukerne.**
- **Lovpålegge dagligvarekjedene en viss kvote som er nødt til å være lokalprodusert. (kvoten kan justeres ut fra størrelse på butikk eller lokalsamfunn. Lage lokale ordninger for transport av lokalmat til utsalgsstedene.**
- **Åpne innkjøpssystemene. Butikker må gi alle leverandører lik tilgang til å konkurrere om plass i hyllene. I dag har store kjeder eksklusive avtaler som stenger ute mindre produsenter.**
- **Synliggjøre norsk mat i matbutikkene, ved å dele inn i seksjoner importert/lokalprodusert. Lokalprodusert mat skal plasseres sentralt i butikken. Slik at det blir enklere for nordmenn å velge norsk mat.**
- **Forby kjedene å be om urimelige rabatter fra bønder, som allerede har veldig lave marginer. For eksempel sette et tak for hvor stor rabatt en kjede kan kreve.**
- **Dagligvaretilsynet skal ha sanksjonsmyndighet. Det er ikke nok å overvåke, vi må kunne gripe inn når matvarekjedene bryter konkurransereglene, utnytter bønder eller presser ut små produsenter. Et tilsyn uten makt er et tilsyn uten mening. Dagligvaretilsynet ble opprettet i 2021, men har ikke myndighet til å ilegge bøter eller stanse lovbrudd.**

6.3.2 Matberedskap og fremtidig produksjon

- **Vi vil raskest mulig gjenopprette kornsiloer rundt i landet for å øke matsikkerheten.**
- **Vi vil satse stort på innendørs produksjon av grønnsaker, bær, frukt og annet som måtte egne seg. Det er fullt mulig å gjøre norske byer selvforsynt med grønnsaker på helårsbasis uavhengig av klima med *vertical farming*, *akvaponikk* ol.**
- **Vi vil satse systematisk på å utnytte alle de nye mulighetene som klimaendringene skaper for utendørs dyrkning.**

- **Nye og gamle beitemuligheter skal utnyttes, og lokal produksjon knyttet til disse.**
- **Forbud mot forskning og dyrking av industrihamp skal oppheves da den sinker den grønne utviklingen.**

Helse og omsorg

7.0 Organisering, bemanning og retten til behandling

Det synes å være et uendelig behov for økt kapasitet i helsesektoren. Helsearbeidere er overarbeidet. Dette gir seg utslag i et betydelig sykefravær som går på, både helsen og på pasientsikkerheten løs. Det er også lite gunstig samfunnsøkonomisk.

Samtidig vet vi at i årene fremover vil antall eldre med pleiebehov øke sterkt. En del av årsaken er at vi kan kurere flere sykdommer og leve lenger. En annen årsak er måten vi har organisert samfunnet på. De fleste sykehusinnleggelser skyldes livsstilsrelaterte sykdommer (i 2022 om lag 80% ifølge SSB). Svært mange nordmenn er til enhver tid sykemeldt, mange er på trygd.

Fortsetter vi å bygge ut sykehusene som i dag, vil vi før eller siden alle være enten ansatt der, innlagt eller begge deler. Det finnes ingen annen langsiktig strategi enn å redusere behovet. Men her er det nødvendig å ha to tanker i hodet samtidig.

For å effektivisere offentlig administrasjon innførte de store norske partiene med stor entusiasme New Public Management, NPM, på 1990-tallet. Med det innførte man interne markeder i staten, avdelingene kjøpte tjenester fra hverandre, offentlig eide foretak skulle drives forretningsmessig. Dette har ikke fungert slik man ønsket. I helsevesenet har det vært en katastrofe.

For å redusere byråkrati og gå mer kunnskapsbasert inn i fremtiden vil Generasjonspartiet:

- **Ressurser skal flyttes fra kontoret til gulvet. Byråkratiet må kuttes: folk først, papir sist. Dette er et bærende prinsipp for vår tankegang når det gjelder det offentlige.**
- **Sykehusene bør styres av lokale helsestyrer som folket velger. Generasjonspartiet vil utrede denne modellen for en mer ansvarlig og demokratisk forvaltning av felleshelsetjenester.**

Generasjonspartiet utforsker nye modeller for hvordan velferdstjenestene styres. Vi ønsker modeller som er mindre byråkratiske og mer nær dem som lever med systemene tett på seg, fagfolk og personell.

Ett av forslagene som diskuteres i partiet, er en tillitsbasert styringsmodell der helsetjenestene i større grad organiseres av dem som leverer dem, innenfor rammer satt i dialog med politikken. Dette handler om å gjøre de offentlige tjenestene mer demokratisk styrt. Vi vil at de skal styres mer nedenfra og opp, basert på behov og fagkunnskap, ikke kun økonomi og budsjetter. Mennesker kan ikke budsjetteres bort.

Denne modellen er ikke vedtatt politikk, men et utviklingsspor vi vil undersøke videre i tett samarbeid med fagfolk og medlemmer.

- **Private selskaper som tilbyr helsetjenester må følge samme rammer, kvalitetskrav og etiske retningslinjer som det offentlige.**

7.1.1 Tiltak for helsetjenesten (organisering, bemanning og kompetanse)

- **På lang sikt vil vi organisere samfunnet slik at arbeidet med å sikre en god mental og fysisk helse og gode liv, bygges inn i hele samfunnsstrukturen slik at færre blir syke. Dette handler om å snu fokus fra behandling og pleie når skaden har skjedd, til fokus på forebyggende behandling slik at skaden aldri oppstår.**

Så mye som 7/10 sliter med problematikk knyttet til livsstil i følge [FOOD-EPI rapporten](#). Her er et stort potensial for å holde folk friske og spare penger. Derfor satser Generasjonspartiet på livsstilsmedisin som forebygger sykdom og skader.

Livsstilsmedisin er en måte å forebygge og behandle sykdom på ved å hjelpe folk til å endre vaner i hverdagen, som kosthold, fysisk aktivitet, søvn, stressmestring og sosialt liv. Målet er å bruke disse endringene for å holde seg frisk, bedre helse og i noen tilfeller også gjøre folk helt friske igjen – ofte uten bruk av medisiner.

- **På kort sikt vil vi øke kapasiteten innen helse og omsorgssektoren og gjøre forebyggende tiltak som kan iverksettes raskt.**
- **Vi skal ikke ha flere helsedirektører enn intensivsykeplasser. Offentlige midler skal gå til tjenester folk faktisk bruker, ikke til sjikt på sjikt av administrasjon.**
- **På kort sikt må vi ta i bruk flere privateide tilbud for å få ned helsekøene på sykehusene.**

På kort og mellomlang sikt er hovedproblemet stor mangel på kvalifisert arbeidskraft. For å løse dette er to tiltak nødvendige:

- **Økt bemanning i helsevesenet, kortere arbeidsdag til lik lønn. Dette gir færre sykemeldinger. Helsepersonell skal avlastes av servicepersonell når det gjelder husholdningsoppgaver.**
- **Lønnsnivået skal heves.**

På dette grunnlag:

- **Vil vi øke grunnbemanningen i sykehjem. Målet skal være en faglært ansatt for hver tredje sykehusbeboer på dag- og kveldsskift, en for hver tiende på nattskift.**
- **Vil vi bygge flere omsorgsboliger og sykehjem og videreutvikle ordninger for at flere eldre skal ha en verdig alderdom i eget hjem.**

- **De som arbeider i eldreomsorgen må kunne snakke og skrive flytende norsk.**
- **Vil vi styrke og videreutvikle ordninger for hjemme besøk hos enslige eldre, som frivillighetssentraler, mentorordninger og som ledd i vernepliktig samfunnstjeneste.**
- **Vil vi øke helsevesenets kunnskap om naturmedisin og holistiske arbeidsmetoder. Komplementær medisin skal inkorporeres i den offentlige helsetjenesten.**
- **Vil vi forebygge ved å fjerne moms på rene råvarer, øke sukkeravgiften og forby reklame for ultraprosessert mat.**
- **Alle har rett til medisinsk behandling, uavhengig av kostnad. Staten skal aldri spare penger ved å si nei til behandling som finnes. Når medisinen kan redde liv eller bedre livskvalitet, skal den tilbys. Ingen skal møte et regnestykke når de trenger hjelp.**
- **Brukerstyrt personlig assistent skal prioriteres til alle som må ha det grunnet funksjonsnedsettelse.**

7.1.2 Aktiv dødshjelp

Mennesket har en ukrenkelig rett til å bestemme over eget liv, også når livet nærmer seg slutten og preges av uutholdelig smerte, tap av funksjon og håpløshet. I dag tvinges mange til å lide unødvendig fordi systemet nekter dem kontroll over livets siste fase.

Flere land, inkludert Sveits, Nederland og Canada, har vist at det er mulig å regulere aktiv dødshjelp med trygghet, verdighet og respekt for menneskelivet. Vi ønsker en ny samtale om livets slutt, bygget på tillit, frihet og kjærlighet.

- **Generasjonspartiet stiller seg positive til å legalisere aktiv dødshjelp i Norge under strenge etiske og medisinske kriterier. Vi mener at alle mennesker har rett til en verdig avslutning på livet, fri for unødvendig lidelse.**

7.1.3 Tannhelse som del av egenandelsordningen

Tennene er en del av kroppen og bør omfattes av det ordinære offentlige helsetilbudet. Det gjelder da også egenandelsordningen. Rene kosmetiske forbedringer inngår ikke i dette.

- **Dette skal og gjelde Tannregulering fram til man er fylt 18 år.**
- **Private tannleger får refusjon etter takst fastsatt, slik leger gjør i dag**
- **Generasjonspartiet arbeider for å få dette inn i Rett til tannhelsehjelp i Lov om tannhelsetjenesten(tannhelsetjenesteloven).**

“329.000 nordmenn har ikke råd til tannlegen” - Antallet som oppgir dette har økt siden 2011, da det var 166.000 som ikke hadde råd til et besøk i tannlegestolen, og passerte 217.000 i 2017. I pandemiåret 2021 gikk tallet kraftig ned, til 158.000, men økte deretter til 234.000 og i 2023 altså 329.000.12. apr. 2024.

7.2 Psykisk helse

Psykiske lidelser utgjør den største sykdomsbyrden i Norge og koster samfunnet enorme summer hvert år. Likevel vet vi at forebygging og tidlig innsats er den mest effektive måten å redusere både menneskelig lidelse og samfunnskostnader. For å sikre at barn og unge utvikler god psykisk helse, må vi styrke det helsefremmende arbeidet i barnehager og skoler. På samme måte som vi lærer barn om fysisk helse, må de også få kunnskap om følelser, tanker og atferd.

Overdrevent fokus på målstyring, økonomisk rapportering og konkurranseutsetting svekker kvaliteten på omsorgen.

Psykisk helse krever tid, relasjonell trygghet og helhetlig oppfølging, ikke stoppeklokke og stykkprislogikk.

Vi setter mennesket først. Psykisk helse skal ikke være en markedsvare, men et samfunnsansvar basert på tillit, faglighet og menneskelig omsorg. Vi vil Avskaffe NPM-logikk i psykisk helsevern. Vi skal ha et helhetlig psykisk helsevern.

- **Vi mener prinsipielt at alle bør ha rett til gratis psykisk helsehjelp**

Derfor vil vi:

- **Erstatte målstyring og økonomisk insentivsystem med faglig kvalitetsstyring og tillitsbasert ledelse.**
- **Styrke grunnfinansieringen.**
- **Permanent økning i basisfinansieringen til psykisk helsevern, fremfor prosjektbasert og kortsiktig finansiering.**
- **Bygge ut førstelinjetjenesten.**
- **Man bør få gå i behandling hos BUP fram til man fyller 25 år**
- **Øke kapasiteten hos fastleger, psykologer i kommunen og skolehelsetjenesten.**
- **Etablere tverrfaglige team for tidlig intervensjon og helhetlig oppfølging.**
- **Dobling av antall nevropsykologer.**

- **Trappe opp utdanningskapasitet og insentivordninger for å nå minimum 550 - 600 fra dagens nivå nevropsykologer innen 2035.**
- **Redusere byråkratisk rapportering.**
- **Frigjøre fagfolk fra unødig administrativt arbeid, slik at mer tid brukes på pasientene.**
- **Styrke brukermedvirkning ved å la pasienter og pårørende ha reell innflytelse på utforming og evaluering av tjenestene.**
- **Økt rekruttering og bedre arbeidsvilkår**
- **Styrke lærernes kompetanse i sosial og emosjonell læring.**
- **Sørge for at alle skoler har tilgang til skolepsykolog og helsesykepleier.**
- **Personer som har tatt opp forbrukslån eller pådratt seg andre former for gjeld under sykdomsperiode som mani eller andre psykiatriske tilstander, skal ha rett på å få dette slettet ved dokumentasjon fra psykiater eller fastlege.**

Økt fokus på psykososiale mestringsstrategier

Psykisk helse handler ikke bare om å forebygge lidelser, men også om å styrke barns evne til å håndtere livets utfordringer. God psykisk helse skapes gjennom trygghet, mestring og gode sosiale relasjoner. Derfor må skolen i større grad lære barn og unge konkrete strategier for å håndtere stress, motgang og mellommenneskelige relasjoner.

Vi vil:

- **Gjøre sosial og emosjonell læring til en integrert del av skoledagen.**
- **Sikre at barn og unge lærer mestringsstrategier for stress, motgang og sosial samhandling.**
- **Styrke tilbudet av lavterskelkurs i belastnings- og depresjonsmestring for ungdom.**
- **Forskning viser en klar sammenheng mellom kosthold, fysisk aktivitet og psykisk helse. Et variert og sunt kosthold, kombinert med jevnlig fysisk aktivitet, er avgjørende for både fysisk og mental velvære. Derfor må vi sikre gode rammer for sunn livsstil allerede fra barnehagealder.**

Vi vil:

- **Sikre tilgang til sunne måltider i barnehager og skoler.**
- **Styrke fysisk aktivitet som en del av det psykiske helsearbeidet i skolen.**
- **Fremme kunnskap om hvordan kosthold og bevegelse påvirker mental helse.**

Psykisk helse er en samfunnsinvestering. Ved å satse på forebygging og tidlig innsats i barnehager og skoler kan vi redusere psykiske lidelser, styrke livskvaliteten for barn og unge, og samtidig spare samfunnet for store kostnader i fremtiden. Det er på tide å prioritere psykisk helse på lik linje med fysisk helse.

Distriktpsykiatrisk senter (DPS)

- **Tilbudet om brukerstyrte sengeplasser på DPS (Distriktpsykiatrisk senter) skal utvides og styrkes slik at flere personer som er i behov for tilbudet kan benytte seg av det.**

Det nye tilbudets formål er å forebygge lenger og mer alvorlige innleggelse på DPS og psykiatriske sykehus. Dette vil hjelpe pasienter tidlig i sykdomsforløpet for å forebygge mer alvorlige sinnslidelser og lenger liggetid på DPS og psykiatriske sykehus.

I dag er det bare pasienter med alvorlige psykiske lidelser som får tilbud om dette, som pasienter med psykoselidelser og bipolare lidelser.
--

Andre tiltak vi mener er viktig for å sikre god psykisk helse er:

- **Dødsfall i familien og andre personlige kriser bør gi rett til sorgpermisjon fra jobb.**

7.2.1 Selvmord

Selv mord er en av de største folkehelseutfordringene i Norge. Hvert år tar mellom 600 og 700 mennesker sitt eget liv her i landet. Tallene har vært stabile de siste ti årene, men bak hver statistikk ligger ufattelig mye sorg, tap og ubesvarte spørsmål for familie, venner og lokalsamfunn.

Menn står for omtrent 70 % av alle selvmord, og risikoen er særlig høy blant unge menn og eldre menn. Hvert selvmord anslås å påvirke 10–20 nærstående sterkt. I tillegg forsøker flere tusen å ta sitt eget liv hvert år, noe som ofte gir varige psykiske og fysiske skader. Årsakene til selvmord er ifølge forskning sammensatte, og derfor må også tiltakene være det.

Tiltak Generasjonspartiet vil gjennomføre:

- **Heve statusen til selvmordsforebygging som et nasjonalt anliggende på linje med trafikkdødsfall.**
- **Øke midler til lavterskel psykisk helsehjelp og akutt krisehjelp, både i kommunen og spesialisthelsetjenesten.**

- Sikre gratis og rask tilgang til samtaletilbud og digitale hjelpetjenester, spesielt rettet mot unge menn, eldre og sårbare grupper.
- Styrke oppfølging etter selvmordsforsøk og tap av nærstående – alle skal ha rett på systematisk oppfølging i etterkant.
- Gjennomføre informasjonskampanjer som avstigmatiserer psykisk uhelse og selvmordstanker, og som fremmer åpenhet og hjelp.
- Forplikte skolen til å undervise om psykisk helse, mestring og kriser.
- Involvere pårørende, frivillige og erfaringskonsulenter i selvmordsforebygging og ettervern.
- Innføre målrettede tiltak i utsatte grupper: bønder, bygg- og transportarbeidere, LHBTQ+, ensomme eldre og personer med rusproblemer.
- Styrke forskning på selvmordsforebygging og systematisk evaluere effekten av tiltakene.

Ingen skal føle at de må bære livets tyngste stunder alene. Samfunnet skal stille opp før det er for sent.

7.3 Kvinnehelse

Et viktig område for Generasjonspartiet er kvinnehelse. Kvinnehelse har lenge vært underprioritert og underfinansiert. Kvinner er også statistisk sett de med høyest sykefravær.

Kvinner har 68% høyere sykefravær enn menn (relativt sett), ifølge [NAV](#).

For å få et mer bærekraftig arbeidsliv og mindre sykdom hos kvinner er dette et viktig satsingsområde.

På bakgrunn av dette arbeider vi for:

- **Økt forskning på helseproblemer som primært rammer kvinner. Mange sykdommer som påvirker kvinner, som endometriose, PCOS og overgangsplager, har fått lite oppmerksomhet sammenlignet med andre helsetemaer. En økt forskningsinnsats på disse områdene kan bidra til bedre behandlingstilbud og redusert sykefravær for kvinner.**
- **Mange kvinner opplever å få sen diagnose eller feilbehandling for sykdommer som endometriose, som kan føre til kroniske smerter og langvarig sykefravær. Å sikre at kvinner får riktig diagnose og behandling på et tidligere tidspunkt, vil kunne ha stor betydning for både livskvalitet og arbeidslivsdeltakelse.**

- **Generasjonspartiet arbeider for et syklustilpasset arbeidsliv.**

Hormonelle påvirkninger og deres konsekvenser for arbeidsevne er underkommunisert i dag. Mange kvinner opplever hormonelle svingninger som påvirker deres arbeidsevne, for eksempel i forbindelse med menstruasjonssyklusen eller overgangsalder. Økt oppmerksomhet rundt hormonelle utfordringer og mer kunnskap om hvordan disse kan håndteres i arbeidslivet, kan bidra til et mer inkluderende arbeidsmiljø for kvinner. Et mer fleksibelt arbeidsliv med mulighet for hjemmekontor og 4 dagers arbeidsuke, kan påvirke behovet for sykemeldinger positivt.

- **Generasjonspartiet vil ha bedre oppfølging av kvinner etter fødsel, både fysisk og psykisk, samt lengre permisjon kan bidra til økt kvinnehelse og barsel.** Forbedrede oppfølgingstjenester kan bidra til å redusere langvarig fravær.

Mange kvinner opplever komplikasjoner etter fødsel, som bekkenløsning, depresjon eller andre helseplager som ikke alltid får nok oppmerksomhet.

Kvinner er mer utsatt for muskel- og skjelettlidelser, noe som også kan bidra til det høye sykefraværet.

- **Generasjonspartiet vil arbeide forebyggende med bedre ergonomi på arbeidsplassen, kombinert med økt fysisk aktivitet i arbeidstiden for dem med kontorjobb.**
- **Kvinner bør ha lettere tilgang til gynekologer og spesialiserte helseundersøkelser. Lange ventetider og begrenset kapasitet i helsetjenesten kan bidra til at mange kvinner går med ubehandlede plager, noe som igjen kan føre til sykefravær og redusert livskvalitet.**
- **Utvide grensen for abort fra 12-18 uker.**

Nyere forskning viser at utvidelse av grensen til uke 18 er medisinsk forsvarlig, men at risikoen øker noe sammenlignet med abort i første trimester.

- **Doulaer skal ansattes ved sykehusene som i dag har fødeavdelinger, og alle kvinner som ønsker det skal tilbys doulatjeneste gjennom hele svangerskapet og så lenge det er behov. Dette vil fremme kvinnehelse og fungere forebyggende. («Doula er en erfaren fødselsledsager som gir emosjonell, praktisk, fysisk og informativ støtte til en kvinne og hennes partner gjennom graviditet, fødsel og barseltid.**

En doula utfører ingen medisinske oppgaver og har ikke medisinsk ansvar, men skal være en trygg, beroligende og alltid tilstedeværende ledsager som kjenner kvinnen/paret og deres ønsker, tanker, behov og følelser rundt fødselen.

Hun er ikke et alternativ, men et komplement til jordmor. Hentet fra SNL. Les mer via <https://www.norskdoulaforening.no/>

Bruken av Doula er utbredt i andre land og anerkjent gjennom forskning med mange positive effekter som redusert bruk av keisersnitt, smertestillende og forløsning.

7.3.1 Individuell smertelindring

Dette er ikke et rop om spesialbehandling, det er et krav om lik behandling. Smertelindring er en rettighet, ikke en belønning for å være sterk nok eller flink nok pasient.

- **Generasjonspartiet vil styrke pasienters rett til individuell vurdering av smertelindring, særlig ved kroniske kvinnesykdommer som endometriose, adenomyose, PMDD og vulvodyni.**

Pasientens egen beskrivelse av smerte skal tas på alvor og tillegges vekt i all vurdering av behandling. Frykt for medikamentbruk eller avhengighet må ikke gå foran pasientens rett til lindring og livskvalitet. Vi vil samtidig styrke kunnskapen om kvinnehelse i helseutdanningene og blant helsepersonell.

Kvinner med sterke, tilbakevendende smerter blir altfor ofte møtt med bagatellisering, mistillit eller standardfraser som «ta en Paracet», selv ved smerteanfall som medfører besvimelse, oppkast eller tap av funksjon. Dette er ikke bare et individuelt problem, men en strukturell og systemisk svikt.

Det finnes i dag ingen nasjonalt organiserte, offentlige kvinnehelsesentre som gir helhetlig, tverrfaglig oppfølging. Mange pasienter blir kasteballer i systemet og får ikke behandling som virker. Når behandlingen ikke virker, bør det være et tegn på at den må justeres – ikke et påskudd for å avvise pasienten.

Kilder:

- NOU 2023:5 «Den store forskjellen» – Kvinnehelseutvalget
- Endometrioseforeningen Norge – <https://endometriose.no>
- Helsedirektoratet – Rapporter om kvinnehelse og kronisk smerte

7.4 Mannehelse

God mannehelse handler om fysisk, mental og sosial velvære, med særskilt vekt på utfordringer som rammer menn oftere og hardere enn kvinner, som selvmord, isolasjon og ubehandlede helseplager.

For å styrke menns helse vil Generasjonspartiet:

7.4.1 Fysisk helse

- **Innføre gratis årlige helsesjekker for menn over 40 år (blodtrykk, prostata, testikler, kolesterol, blodsukker).**
- **Tilby frivillig screening for prostatakreft for menn over 50.**

7.4.2 Mental helse

- **Bygge ut lavterskel psykisk helsehjelp med mannstilpasset kommunikasjon og metode.**
- **Innføre egne tilbud for menn som lever med langvarig stress, depresjon eller ensomhet**
- **Opprette støtteprogram for menn i yrker med høy selvmordsrisiko (for eksempel bønder, bygg, transport)**

7.4.3 Sosial helse

- **Gi støtte til mannsnettverk, kameratgrupper og lavterskel fellesskap for isolerte menn, spesielt i distriktene.**

7.4.4. Seksuell helse og livsstil

- **Gi tilgang til drop-in tilbud hos sexolog og fastlege med kunnskap om menns seksuelle helse.**

7.4.5 Helsevesenet for menn

- **Gi menn rett til å velge mannlig lege eller terapeut i sensitive saker (der det er mulig).**
- **Gi støtte til kommuner som vil utvikle mannshelse-team i helsestasjonen eller frisklivssentralen.**

Generasjonspartiet skal sette ned en tenketank for mannehelse som vil arbeide videre og fylle ut disse punktene. Tenketanken bør også gi anbefaling om andre tiltak som målrettes mot årsaker til dårlig helse hos menn i dag. Bestillingen går både på utfylling, gjennomføring og finansiering.

7.5 Ruspolitikk

Rus er et helhetlig problem som krever en differensiert løsning. Det er mange grunner til at folk ruser seg. Vi tror ikke på straff som virkemiddel for å redusere rusbruk. Vår visjon: Fra forbud og krig mot narkotika til legalisering, regulering og informering.

Det må skilles mellom bruk og misbruk også for stoffene som tidligere har vært ulovlig, og det må ses i sammenheng med bakenforliggende årsak til misbruk, eksempelvis fysisk eller psykiske lidelser og traumer. Vi ønsker også gjøre stoffene tryggere for både brukere og misbrukere for å forebygge overdoser og skader.

Vi ønsker avkriminalisering av eget bruk. Utfordringen med det er at det vil ikke gjøre noe i forhold til kvaliteten på stoffene og risikoen med urene stoffer eller den stadig økende bruken av Fentanyl som tilsetning i andre stoffer. Dette fører til massive overdosedødsfall i USA og andre land nå. Vi har allerede hatt flere slike i Norge også. Så lenge det er et svart marked som regulerer kvaliteten og det finnes brukere i alle aldre og samfunnslag, er det stor sannsynlighet for at vi også vil se videre økning i unødvendige dødsfall.

Vi vil:

- **Avkriminalisere eget bruk.**
- **Gi mer ressurser til å bekjempe innførsel og drive forebyggende arbeid i samfunnet.**
- **Legalisere cannabis og sopp til medisinsk- og til rekreasjons bruk.**
- **Gi pasienter tilgang til dyrking av planter til eget forbruk.**
- **Åpne opp for salg under godkjente forhold (monopoler).**
- **Øke faktabasert forskning på rus.**
- **Opprette tjeneste der man kan sjekke stoffene sine slik at man unngår dødsfall.**

Vi må hjelpe de tyngste rusmisbrukerne. Vi hjelper i dag demente mennesker og vi hjelper de med selvmordsfare. Å ruse seg på denne måten er et sakte selvmord. Vi må hjelpe alle de som ikke er kognitivt til stede lenger. Vi må også hjelpe de tyngste rusmisbrukerne som har havnet inn i en ond sirkel der de ikke kan klare å hjelpe seg selv.

De er i dag ikke i stand til å hjelpe seg selv og må da få hjelp av samfunnet.

- **Vi går inn for å utrede tvangsbehandling av tunge rusmisbrukere som ikke lenger kan ivareta sine behov. Med oppfølging i ettertid for varig livsstilsendring. Her må det sikres at ordningen ikke på noen måte blir misbrukt.**

Arbeid, trygdesystem, pensjonist og funksjonsnedsatte

8.0 Arbeidsliv

For å bedre folkehelsen og trivselen i samfunnet er arbeidslivet av de aller viktigste feltene der en ny retning i norsk politikk kan gjøre en stor forskjell. Den teknologiske revolusjonen vi nå opplever, gir muligheten for en rask transformasjon av nærings- og arbeidsliv.

Vi kan gjøre slutt på brutal konkurranse, utenforskap, redusere trygdebehovet, forbedre folkehelsen, redusere presset på helsevesenet og øke brutto nasjonal lykke.

I dag står en av fem i arbeidsfør alder (20 %!) helt utenfor både arbeidslivet og utdanning (tall fra NAV). En skremmende stor andel av disse er i aldersgruppen 20-29 år og kan bli stående utenfor i et langt liv.

- **Vi vil organisere de nye, lokale arbeidsmarkedene i fremtidens sirkulære økonomi slik at det er meningsfulle og sosialt gode jobber for alle. Smarte maskiner skal kombineres med manuelle jobber og mellommenneskelig kontakt. Noen jobber er for gode og for viktige til at de skal gis til roboter.**
- **Tilrettelegge for at alle offentlige ansatte får mulighet til trening i løpet av arbeidshverdagen. Dette vil gagne både individet og bedriften.**
- **Alle skal bidra etter evne i et arbeidsfellesskap med andre. Arbeidet skal oppleves som verdifullt for den enkelte og for fellesskapet.**
- **Vi vil starte forsøk med borgerlønn/garantert minstelønn i ulike varianter slik at flere kan finne ut av hva de virkelig finner meningsfylt å holde på med.**
- **Generasjonspartiet arbeider for et syklustilpasset arbeidsliv**

8.1 Pensjon og eldrepolitikk - trygghet, deltakelse og muligheter for alle eldre

Vi finner oss ikke i at de som bygget landet skal gå for lut og kaldt vann. Alle fortjener en verdig alderdom. Alderdommen skal være uten fattigdom, ensomhet eller utestengelse fra samfunnslivet.

De eldre er en ressurs for samfunnet, de har erfaringer og innsikt som er viktig for å bygge og beholde et godt samfunn.

8.1.1 Økonomisk trygghet og verdighet for eldre

Alle enslige minstepensjonister vil i GP-modellen komme over EUs fattigdomsgrense, uten støttebyråkrati. Pensjonister får:

- **Skattefritt opptil 500 000 kroner i samlet inntekt samme rett som andre borgere.**

- **Skattefradrag på helseutgifter og pleieoppgaver (dersom de pleier sykt barn, ektefelle eller barnebarn).**
- **Skattelette på utgifter til tannhelse, nødvendige medisiner og hjelpemidler.**
- **Fokus på forebyggende helse og sunn, billig mat gjennom matmoms-fritak.**
- **Stabil og rimelig strøm til kostpris.**
- **Ingen dokumentavgift på bolig, det betyr at det blir billigere å for eksempel nedskalere til mindre bolig.**
- **Momsfritak på rene norske matvarer. Dette gir økt kjøpekraft.**
- **Pensjonister kan jobbe deltid uten å bli trukket i pensjon.**

8.1.2 Vi skal skape et samfunn der eldre trives og deltar

Vi finner oss ikke i at eldre faller utenfor i et stadig mer digitalisert offentlig rom. Vi ønsker å bygge fellesskap på tvers av generasjoner. Vi ønsker å møte utfordringene med mer kjærighet og kreativitet, slik at fremtiden blir god for alle, spesielt de svakeste.

- **Eldre skal ikke betraktes som gratis passasjerer når de kommer på eldresenter/pleiehjem, da de faktisk betaler 80-85% av pensjon for å bo der. Vi mener at eldre i dag, mange steder ikke får det de betaler for når de kommer på eldresenter/pleiehjem.**
- **Alle eldresenter/pleiehjem skal ha eget kjøkken.**
- **Vi vil satse på demenslandsbyer slik at de med denne sykdommen kan leve frie og verdige liv.**
- **Da demens øker i befolkningen mener vi at dette bør gjenspeiles i ressurser til forskning på demenssykdommer.**
- **Det skal alltid være nok ansatte på jobb til at alle får komme seg ut i løpet av dagen når det er på eldresenter/pleiehjem.**
- **Raskere innføring av smarthusløsninger, varsling, trygghetsalarm og digital hjemmeoppfølging for et mer selvstendig liv som eldre innbygger.**
- **Vi ønsker at det bygges flere generasjonsboliger og bygg som inviterer til intergenerasjonelt fellesskap for å motvirke ensomhet.**
- **Vi mener at alle eldre skal ha reell mulighet til å delta i samfunnsliv, frivillighet, arbeid og politikk. Lovverk som i dag står i veien for å bruke restarbeidsevne eller delta må fjernes.**

- **Omsorg på egne premisser er viktig for oss i Generasjonspartiet. Derfor vil vi prioritere at alle som trenger det får brukerstyrt personlig assistanse (BPA) og at det gis bedre støtte til pårørende i vanskelige faser.**
- **Generasjonspartiet har fokus på fysisk aktivitet, sosial kontakt og kosthold, for å styrke livskvalitet og redusere omsorgsbehov.**
- **Generasjonspartiet er opptatt av digital inkludering. Derfor vil vi ha opplæring og støtte til digital kompetanse for eldre, slik at ingen faller utenfor velferdssamfunnet.**

8.2 Funksjonsnedsatt

Generasjonspartiet vil sikre like rettigheter, muligheter og reell frihet for alle – uavhengig av funksjonsnivå. Vi mener at et inkluderende samfunn gir frihet, trygghet og fellesskap for alle generasjoner. Derfor vil vi:

- **Brukerstyrt personlig assistent skal prioriteres til alle som må ha det grunnet funksjonsnedsettelse.**
- **Satse på universell utforming og tilgjengelighet.**
- **Vi vil gjøre CRPD til norsk lov.**

CRPD er gjeldende og Norge er folkerettslig bundet, men den er ikke inkorporert i norsk lov, og gir derfor ikke samme rettsvern som barnekonvensjonen og EMK. CRPD står for FNs konvensjon om rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne. Det er en internasjonal avtale som slår fast at mennesker med funksjonsnedsettelser skal ha de samme rettighetene og mulighetene som alle andre.

Konvensjonen krever at samfunnet skal være tilgjengelig, inkluderende og legge til rette for deltakelse i skole, arbeidsliv og samfunn.

Hovedmålet er å sikre frihet, selvbestemmelse og likeverd, slik at alle kan leve et fritt og meningsfullt liv, uansett funksjonsevne.

- **Ingen unge funksjonsnedsatte skal bli plassert på sykehjem mot sin vilje.**
- **På grunn av Generasjonspartiets fradragmodell i skattesystemet vil funksjonsnedsatte få en styrket økonomi.**

Skattefradrag erstatter i stor grad støtteordninger og byråkrati, slik at folk får *fradrag direkte i skatt* heller enn å måtte søke, vente og dokumentere for støtte. Dette sparer tid og energi, spesielt for dem som har lite ressurser.

For kronisk syke, langtidssyke og funksjonsnedsatte skal det være egne ordninger som sikrer at de ikke faller bak økonomisk, dette beskrives under “skattesystem som setter deg fri” og i punktet om “restarbeidsevne”.

Det gjøres lønnsomt å jobbe så mye man kan, også for uføre, uten å bli straffet økonomisk – “Å prøve å jobbe skal lønne seg, ikke straffe seg».

Funksjonsnedsatte vil få en styrket økonomi sammenlignet med dagens system, fordi fradragsmodellen gir større forutsigbarhet, mindre byråkrati og bedre muligheter til å utnytte sin arbeidsevne, uten å bli økonomisk straffet for å prøve seg i arbeid.

- **Fradragsprinsippet er universelt: Det gis også skattefradrag for dem som pleier syke eller eldre hjemme, noe som ofte gjelder funksjonsnedsatte og deres pårørende.**
- **Bekjempe diskriminering og mobbing. Vi vil styrke håndhevingen av antidiskrimineringslovgivningen og arbeide for holdningsendring i hele samfunnet. Mobbing skal tas tak i på skolene ved fast prosedyre som alle må følge. Se eget punkt om skole.**

Vi er mer enn diagnosen vår, vi er først og fremst mennesker. Dette må gjenspeiles i samfunnets møte med oss.

Barn, oppvekst og skole - Skole, barnehage, student

9.0 Barnehager

Barnehagesektoren står ovenfor utfordringer knyttet til høyt sykefravær, lav rekruttering til yrket og en økning av barn i barnehagen som mottar spesialpedagogisk hjelp.

Vi mener det er nødvendig å iverksette konkrete tiltak for å øke rekrutteringen til barnehageyrket og vurdere om andre relevante yrker kan styrke barnehagers tverrfaglige kompetanse.

Generasjonspartiet mener at noe av suksesshistorien til barnehager er balansen mellom kommunale og private drevne barnehager. Generasjonspartiet vil sikre et mangfold av barnehager og ønsker likebehandling av private og kommunale barnehager.

Barnehagen er en av samfunnets viktigste investeringer. Likevel viser tall og erfaringer fra både kommunale og private barnehager at dagens økonomiske rammer ikke er tilstrekkelige for å sikre den kvaliteten barna fortjener. Barnehager har ikke råd til å sette inn vikarer ved fravær, og mange steder kuttes det i alt som ikke er lovpålagt, også tiltak som barn har stort utbytte av, som turer, prosjektarbeid og tett oppfølging.

Prinsipielt mener vi at:

- **Barnehage og skolefritidsordning bør bli gratis for alle barn.**

- **Det skal ikke kuttes i bemanningen i barnehager for å spare penger i kommunen. Bemanningsnormen bør økes og skal følges, og det må derfor bevilges nok midler til forsvarlig drift etter denne.**

Generasjonspartiet vil:

- **Øke det økonomiske handlingsrommet i barnehagene gjennom mer rettferdig og forutsigbar finansiering.**
- **Bevare og videreutvikle likebehandlingsprinsippet mellom private og kommunale barnehager.**
- **Gjennomgå dagens finansieringsmodell for å sikre at den støtter kvalitet, stabilitet og langsiktig planlegging, ikke nedskjæringer og midlertidige løsninger.**
- **Prioritere barnehager i områder med store sosiale utfordringer, og sørge for at det følger ressurser med behovene, uavhengig av eierskap.**

Tiltak for en bedre barnehage

- **Styrke barnehagene for å møte den økende andelen barn med spesialpedagogiske behov.**
- **Øke språktilskudd til barnehager med høy andel minoritetsspråklige barn.**
- **Fokus på prosesskvalitet og relasjonsbygging i barnehagen.**
- **Innføre «leke ressurs», en ordning der ungdomsskoleelever får betalt for å arbeide i barnehage etter skoletid og i ferier.**
- **Innføre forskningsbasert tilnærming til tilvenning i barnehage.**
- **Mer økologisk mat i barnehager.**
- **Mindre plast og mer natur i barnehagemiljøet.**
- **Sikre alle barn tilgang til høykvalitetsbarnehager uavhengig av foreldrenes økonomi og utdanningsnivå.**
- **Barnehagen skal ikke leke skole. Tidlig læringspress undergraver både trygghet og nysgjerrighet. Lek er barnas språk og det viktigste grunnlaget for utvikling, både sosialt, emosjonelt og kognitivt. Vi må verne om barndommen som den frie, utforskende tiden den skal være.**

Generasjonspartiet vil legge til rette og arbeide for en familievennlig politikk. Se eget punkt om [«økt arbeidskraft, flere fødsler og familiepolitikk»](#).

9.1 Skole

Ved siden av et inkluderende arbeidsliv er skolen den viktigste samfunnsarenaen for på fremme trivsel, helse og utvikling, både for fellesskapet og for den enkelte.

Dagens skole skaper både vinnere og tapere. Den er basert på to underliggende, uuttalte premisser. Det ene er at vi utdanner de unge til å konkurrere i et materialistisk konkurransesamfunn.

Det andre er at egentlig er alle like, alle kan bli vinnere i den samme konkurransen. Dette stemmer ikke, det finnes det mer enn nok beviser på. Folk er ulike, vi har ulike interesser og ulike evner. Akkurat som ulike planter trenger også vi forskjellig jordsmonn og solforhold for å vokse.

Vår visjon for framtidens skole er at vi alle er unike, alle er likeverdige, men ulike. Visjonen er å skape et samfunn basert på samspill, på dialog mellom mennesker som har fått hjelp til å utvikle sine individuelle evner. En skole som responderer og tilpasser seg den enkelte. En skole for et samfunn der veksten er i kvalitet, bevissthet, harmoni, skjønnhet og kjærlighet.

9.1.1 Pensum

For å få dette til må det gjøres både strukturelle og innholdsmessige grep, men også målene med skolen må bli annerledes. Vi skal ikke skolere barn for å bli arbeidere, men for å bli medborgere og skapere av et liv som er godt og meningsfylt for dem.

- **Vi vil innføre livskunnskap som et viktig fag i grunnskolen. Det skal gi trening i mellommenneskelige relasjoner og i å forstå og beherske sine følelser. På ungdomstrinnene utvides faget til å forberede elevene på yrkeslivet og en gang selv å kunne oppdra barn. Herunder hverdagsøkonomi, mat, skatt, lån og sparing.**
- **Økonomi må bli et basisfag i skolen for å gi elever omfattende kunnskap om personlig økonomi, finans, skatt, lån, investeringer og entreprenørskap. Dette vil styrke elevenes evne til å forstå og mestre egen økonomi, samtidig som det øker samfunnskompetansen på et område som påvirker alle aspekter av livet.**

Å inkludere økonomi som basisfag vil bidra til å redusere økonomisk ulikhet gjennom å gi alle elever like muligheter til å forstå og delta aktivt i økonomien. Dette bygger på det grunnleggende prinsippet «Teach a man to fish»: ved å lære barn og unge hvordan økonomiske systemer fungerer, vil de kunne ta bedre beslutninger og skape økonomisk trygghet gjennom hele livet.

Dagens økonomiske system favoriserer ofte de som allerede er økonomisk ressurssterke og besitter investeringskompetanse. Uten grunnleggende økonomisk forståelse blir mange stående utenfor viktige deler av samfunnsøkonomien, noe som igjen øker ulikheten. Det er

derfor avgjørende at elever tidlig lærer hvordan systemet fungerer, slik at de kan delta på like vilkår og bygge økonomisk trygghet for seg selv og samfunnet rundt seg.

Innføring av økonomi som et obligatorisk fag gjennom hele skolegangen gir en langsiktig samfunnsgevinst, med redusert økonomisk sårbarhet og større økonomisk selvstendighet i befolkningen. Dette er en investering i fremtidige generasjoners muligheter til aktiv deltakelse i økonomien og i samfunnet som helhet.

Endringer vi arbeider for i norsk skole

- **Økt bemanning med utdannet personell. I dag er det for få lærere i skolen.**
- **Økt lønn**
- **Læreren skal igjen bli sjefen i klasserommet og få større pedagogisk frihet. Det er viktig både for elever og lærere.**
- **Det skal ansettes miljøarbeidere i alle ungdomsskoler. Disse skal tre hjelpende til når elever kommer i vanskeligheter.**
- **Innføre nivåinndeling i norsk, matematikk og engelsk.**
- **Ppt Test av alle barn årlig , for å tidlig fange opp ADHD, dysleksi og andre vansker som har ekstremt god effekt av tidlig innsats.**
- **Utsett skolestart med ett år.**
- **Vi vil ha mer fysisk utfoldelse i skoletiden, tilpasset de ulike alderstrinnene og så langt som mulig de ulike elevene med kroppsøving, håndverk og hagearbeid.**
- **Vi vil at skolen skal være fri for ideologier. Vi ønsker ikke radikal kjønnsteori i skolen. Dette er ikke fundert i vitenskap og det finnes andre måter å ivareta dem som blir utsatt for utenforskap på grunn av seksuell orientering.**
- **Mindre skjermbruk i grunnskolen, mer lek.**

9.1.2 Mobbing

Mobbing er en omfattende utfordring i den norske skolen som vi vil løse. Altfor mange som gir beskjed om mobbing blir aldri hørt.

- **Styrke forebygging av mobbing på ungdomsskoler og videregående skoler, være seg verbalt, sosial, materiell, psykisk, fysisk eller digitalt.**
- **Skolene skal selv lage et nytt internt system som skal ta hånd om mobbesaker. Om dette er å varsle foreldre tidlig i mobbingen, et smart system for å varsle om mobbing slik at det holdes anonymt og mobberen ikke finner ut hvem som har sagt ifra (dette er på grunnlag av “snitche-kulturen” hvor folk er redd for å si ifra.)**

- **Det bør også innføres konflikthåndterings kurs/workshops/tema-dager på skolene da spesielt på ungdomsskoler og i de videregående skolene (Se til Gatemegling Røde Kors).**

9.1.3 Psykososiale mestringsstrategier

God psykisk helse begynner med å styrke barns evne til å håndtere livets utfordringer. Den skapes gjennom trygghet, mestring og gode sosiale relasjoner. Derfor må skolen i større grad lære barn og unge konkrete strategier for å håndtere stress, motgang og mellommenneskelige relasjoner.

Vi vil:

- **Gjøre sosial og emosjonell læring til en integrert del av skoledagen.**
- **Sikre at barn og unge lærer mestringsstrategier for stress, motgang og sosial samhandling.**
- **Styrke tilbudet av lavterskelkurs i belastnings- og depresjonsmestring for ungdom.**
- **Forskning viser en klar sammenheng mellom kosthold, fysisk aktivitet og psykisk helse. Et variert og sunt kosthold, kombinert med jevnlig fysisk aktivitet, er avgjørende for både fysisk og mental velvære. Derfor må vi sikre gode rammer for sunn livsstil allerede fra barnehagealder.**

Vi vil:

- **Sikre tilgang til sunne måltider i barnehager og skoler.**
- **Styrke fysisk aktivitet som en del av det psykiske helsearbeidet i skolen.**
- **Fremme kunnskap om hvordan kosthold og bevegelse påvirker mental helse.**

Psykisk helse er en samfunnsinvestering. Ved å satse på forebygging og tidlig innsats i barnehager og skoler kan vi redusere psykiske lidelser, styrke livskvaliteten for barn og unge, og samtidig spare samfunnet for store kostnader i fremtiden. Det er på tide å prioritere psykisk helse på lik linje med fysisk helse.

9.2 Student

Studietiden skal være en tid for læring, utvikling og personlig vekst, ikke økonomisk usikkerhet og systemstress. Generasjonspartiet vil skape bedre vilkår for studenter gjennom lavere levekostnader, mer fleksibilitet, styrket psykisk helse og bedre tilgang til utdanning

uansett hvor du bor. Vi tror på en studentpolitikk som bygger på tillit, tilgjengelighet og trivsel.

Din økonomi blir bedre fordi:

- **Studiefinansieringen må bli høyere.**
- **Studenter skal få skattefradrag for dokumentert husleie på lik linje med andre leietakere.**
- **Skattefri inntekt inntil 500 000 kroner.**
- **Vi vil redusere merverdiavgiften til 10 % – det gir lavere priser på nødvendige varer**
- **Fjerne moms på sunne matvarer (eks. frukt, grønnsaker, melk, kjøtt og fisk).**
- **Starte forsøk med grunnlønn/borgerlønn som kan gi trygghet i overgangsfaser mellom studie, arbeid og sykdom.**
- **Mange studenter bor langt unna campus og har dårlig kollektivtilbud. De skal ikke straffes økonomisk for å møte opp fysisk.**
- **Generasjonspartiet vil sikre gratis parkering ved utdanningsinstitusjoner. Utdanning skal være tilgjengelig for alle, også for de som ikke bor midt i byen.**
- **Vi vil slette deler av studiegjelda for de som flytter til distriktskommuner.**

Andre tiltak:

Vi anbefaler deg å lese gjennom programmet da mange andre tiltak vil ha positive implikasjoner også for deg som student. Vi skal blant annet:

- **Styrke lavterskel psykisk helsetilbud.**
- **Prioritere boligbygging for studenter, se eget punkt under [«bolig»](#).**
- **Vi vil igangsette flere forsøk med gratis kollektivtrafikk og evaluering av disse, slik det ble gjort i Stavanger i 2023.**

9.3 Barnevern og barns rettigheter

Alle beslutninger i barnevernet skal ta utgangspunkt i hva som er til barnets beste. Dette er nedfelt i FNs barnekonvensjon og norsk lov. Dette må ikke bare bli fine ord på et papir, men en realitet for alle barn i Norge, det er det ikke i dag.

Derfor vil Generasjonspartiet:

- **Foreldre som har misbrukt barn seksuelt skal ikke ha rett til samvær med barna.**
- **Omsorgsovertakelse skal være siste utvei; hjelpetiltak i hjemmet og støtte til familie og nettverk skal prioriteres, i tråd med den europeiske menneskerettighetskonvensjonens artikkel 8 om retten til familieliv.**
- **Myke maktmidler skal alltid brukes ovenfor barn, aldri harde maktmidler som fysisk tvang.**

Norge har ratifisert og inkorporert FNs Barnekonvensjon i norsk lov gjennom menneskerettsloven. Det betyr at barnekonvensjonen gjelder som norsk lov, og går foran annen lov ved motstrid. De fire hovedområdene i loven er:

- **Barn har rett til liv og helse.**
- **Barn har rett til skolegang og utvikling.**
- **Barn har rett til omsorg og beskyttelse.**
- **Barn har rett til deltakelse og beskyttelse.**

På oppdrag fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet har Folkehelseinstituttet utført en studie for å identifisere de viktigste utfordringene for barn og unges reelle medvirkning i barnevernet. Basert på hva studiene viste vil Generasjonspartiet gjøre disse tiltakene:

- **Krav om tilpasset kommunikasjon og informasjon på barns egne premisser.**
- **Tiltak for at barns mening faktisk skal ha betydning for beslutninger, ikke bare være en formalitet.**
- **Bedre dokumentasjon og oppfølging av det barn forteller.**
- **Organisatoriske endringer som gjør det lettere for barn å bli hørt, selv når det haster.**
- **Mer kompetanse om minoriteter, kultur og språk hos ansatte.**
- **Rutiner for å inkludere små barn, med tilpassede metoder for barns medvirkning også i tidlig alder.**
- **Plikt for barnevernet til å informere barn om retten til å ha med en tillitsperson i alle møter.**

Disse tiltakene må konkretiseres av dem som vet hva det vil si at de ikke er på plass. Derfor mener Generasjonspartiet at det bør settes ned en tenketank med fagfolk og erfaringskonsulenter (altså de som selv har vært i barnevernet), slik at tiltakene ikke bare blir pene ord, men reell endring for barnas beste.

Å medvirke innebærer å delta, kunne si sin mening og ha mulighet til påvirke. Barn og unges rett til medvirkning er forankret i Lov om barnevern, FNs barnekonvensjon og Grunnloven. Når barn og unge har kontakt med barnevernet innebærer det at barn og unge har rett til å ytre seg i saker som angår dem og til å øve innflytelse på beslutninger som angår dem.

Dette betyr å få tilstrekkelig og tilpasset informasjon, og fritt å kunne gi uttrykk for sine meninger. Barn og unge skal bli lyttet til, og deres meninger skal vektlegges i samsvar med alder og modenhet. Det er barnevernets ansvar å sikre barn og unges medvirkning, men forskning, tilsynsrapporter og retningslinjearbeid på barnevernsfeltet viser at dette ikke alltid er tilfelle. Les om hele studien [her](#).

Barn er ikke godt nok beskyttet i dag. Verken når det gjelder deres rettsikkerhet eller i det digitale offentlige rom.

Derfor vil Generasjonspartiet:

- **Straffesaker som gjelder seksuelle overgrep eller annen grov krenkelse der den fornærmede var under 18 år på gjerningstidspunktet, skal ikke kunne foreldes. Rettferdighet for barn kan ikke ha utløpsdato. Samfunnet må stå opp for dem – uansett når sannheten kommer frem.**
- **Politiet skal ha tilstrekkelige midler slik at saker ikke henlegges grunnet ressursmangel. Rettssikkerhet gjelder ikke bare for rike eller prioriterte saker, den gjelder for alle.**
- **Sosiale medier skal ikke være et sted med fri adgang til skadelig eksponering og anonym mobbing av barn. Der bør sosiale medier ha 16-årsgrense og kreve ID-verifisering ved registrering. Barn skal beskyttes mot innhold som kan skade utvikling og selvbilde.**

Kultur og kunst

10.0 Kultur

I et samfunn med kvalitativ vekst, vekst i harmoni, skjønnhet og bevissthet som mål og metode, vil kunst og kultur stå helt sentralt, viktigere enn kanskje noen gang før. Samtidig vil kunst og kulturliv bli en del av denne utviklingen og dermed få et formål, en sentral oppgave i et stort evolusjonært prosjekt.

Mye av den kunst som skapes i dag, innenfor de fleste kunstarter, vil bli stående som typisk for vår tid, for den materialistiske epokens siste fase, for starten på sammenbruddet.

Det nye vi kan skimte på den andre siden av materialismens krise og økokatastrofene, er fordypning i samspill, harmoni, kjærlighet og livets store sammenhenger. Det er lengsel etter høyere bevissthet og opplevelse av enhet.

Det vi også kan skimte er at når et slikt samfunn er etablert, vil maskinene gjøre mye av arbeidet, det blir neppe bruk for mer enn tre dagers uke. Det gir stort rom til kunst og kultur.

- **Vi vil oppfordre kunstnere og kulturarbeidere til å ta en stor og viktig rolle i den store omstillingen, til overskridelsen av materialismen/reduksjonismen.**
- **Vi ber dere, hjelp oss å se veien fremover og målet på den andre siden. Hjelp oss å realisere et Norge og Norden hvor det beste av europeisk kultur kan leve og utvikle seg videre i frihet.**

Totalforsvaret

11. Forsvaret

Så langt vi i dag kan se fremover må vi være forberedt på mange ulike trusler. Beredskap i bred forstand må bygges inn i selve samfunnsstrukturen, vi må gjøre oss mest mulig robuste og minst mulig sårbare. Det lureste vi gjør da er å desentralisere. De lange forsyningslinjene er et av de elementene Nasjonal sikkerhetsmyndighet har trukket frem igjen og igjen de siste årene. Sentralisert produksjon er ekstremt sårbar for sabotasje.

Vi går urolige tider med potensielt dramatiske endringer i møte. Både USA og Russland kan få borgerkrigslignende tilstander. Vi kan ikke være sikre på at USA vil bli stående som garantist for vår frihet.

Det er ikke usannsynlig at et angrep på Norge/Norden vil starte som en hybrid krig, for eksempel på Svalbard, med ikke-statlige aktører. De kan ha store ressurser og kan komme til å bruke store flyktningestrømmer som våpen.

- **Vi vil basere vår forsvarsstrategi på et sterkest mulig nordisk forsvarssamarbeid med en felles operativ overkommando, helst plassert i Bodø.**
- **Vi vil opprette permanent luftvern, som dekker Bergen by, inkludert Nord-Europas største marinebase Haakonvern, gassanleggene på Mongstad og Kollsnes. Vi vil ha luftvern over militære installasjoner og alle store byer.**
- **Vi vil bygge opp en sterk marine og kystvakt som vårt hovedansvarsområde i den nordiske alliansen.**
- **Forsvaret må skaffe seg flere fregatter som en del av opprustningen.**
- **Vi vil sørge for nødvendig rekruttering og å beholde personellet i forsvaret med vakt og turnusordninger som kan konkurrere med dem oljenæringen tilbyr i Nordsjøen. Alle tillegg til grunnlønn skal telle med som pensjonspoeng.**
- **Vi vil sørge for at cybersikkerhet og backup løsninger for viktige samfunnsfunksjoner som feks banksystemer alltid er ivaretatt.**

- **Bygge ut viktig infrastruktur. Blant annet må E6 mellom Fauske- Bogenes bli bygget ferdig, og fergetilbudet må styrkes. Dette er for å sikre kritisk forsvars- og beredskapsinfrastruktur i regionen. Strekningen nord for Saltfjellet må også utbedres.**
- **Norge må styrke sin tilstedeværelse på Svalbard med folk, forsvar og penger.**

Det tryggeste og beste vi kan gjøre er skape selvforsyning på essensielle varer og tjenester innenfor en gitt radius. På denne måten gjør vi oss mindre sårbar for sabotasje og krigføring.

Forsvaret i Norge har tradisjonelt hatt en dobbel funksjon.

1. Forebygge krig og forsvare oss mot ytre fiender.
2. Disiplinere, modne og opplære vernepliktige. Verneplikten kan også være et viktig virkemiddel for integrering.

- **Vi vil tilby en ordning med verneplikt/samfunnstjeneste for alle som en avslutning på skolegangen og grunnlaget for et borgerbrev. Tre måneders opplæring/rekruttskole og ni måneders tjeneste, tilpasset den enkeltes evner og helse. Her kan man velge mellom militærtjeneste, helsetjeneste eller landbrukstjeneste. [Se eget punkt om løsningen.](#)**
- **Forsvaret må selv avgjøre hvem og hvor mange de har behov for, men også dem med annen samfunnstjeneste skal bo hjemmefra, gjerne med folk som har andre kulturelle røtter.**
- **Millitær infrastruktur skal forbedres. I dag er disse ikke i den standard man skulle kunne forvente.**
- **Vi vil at samfunnstjenesten brukes til å styrke alle aktuelle oppgaver i samfunnet som helse, beredskap, naturpleie osv.**
- **Under de tre første månedene skal alle gjennom fysisk trening, personlig tilrettelagt, med sikte på gode rutiner senere i livet.**
- **Vi vil at alle skal oppleve fellesskapet i en avdeling, og at alle som en forberedelse til voksenlivet, skal bruke ett år i fellesskap for Norge.**

11.1 Medisin beredskap

- **Norge må gjenoppta egenproduksjon av medisin både av beredskapsmessige, men også av samfunnsøkonomiske allmenne hensyn som tilgang og prising av medisiner. Med et spesielt fokus på vaksinekompetanse.**
- **Generasjonspartiet går inn for at det opprettes medsindepoter ved alle regionale sykehus, eller sykehjem, i kommuner der det er langt til nærmeste sykehus, med minst 3 mnds forbruk, opptil 1 år på medikamenter med lang holdbarhetstid. Nordiske produsenter skal prioriteres ved offentlige innkjøp.**

11.2 Ammunisjon

- **Forsvaret skal ikke måtte bruke opp hele budsjettet for å beholde samme bevilgning neste år. Dagens praksis, hvor ammunisjon må skytes opp og lagre tømmes for å «bevise» behov, er sløsing med både ressurser og tillit. Effektiv drift og sparing skal ikke føre til kutt, det skal belønnes. Forsvaret skal styres etter ansvar og fornuft, ikke regnskapstriks.**

11.3 Droner

Droner er teknologi som innebærer store muligheter og tungt ansvar. Droneteknologi har ført til at krigføring har blitt annerledes, og kommet nærmere. Samtidig gir droner muligheter for å styrke miljøovervåkning, forskning og trygghet på nye måter.

I fremtiden vil vi kanskje få levert tjenester og varer med droner.

- **Vi vil styrke norsk beredskap og forsvar mot ulovlig og fiendtlig dronebruk. Norge skal ha oppdatert anti-drone-teknologi for å beskytte kritisk infrastruktur, offentlige bygg og arrangementer mot overvåkning, sabotasje og terror.**
- **Norge skal ha en tydelig og helhetlig strategi for anti-drone teknologi. Norge har et etterslep og det haster med nasjonal plan og samordning. Vi vil at staten samordner innsatsen på tvers av politi, forsvar, sivil sektor og næringsliv, slik at vi er rustet mot nye trusler.**
- **Vi støtter innovasjon og næringsutvikling innen droneteknologi, så lenge det skjer ansvarlig og etisk. Droner skal brukes til for eksempel miljøovervåkning, forskning, beredskap, helse, redningstjeneste og film/kunst/kultur.**
- **Vi vil utvikle klare og strenge regler for privat og kommersiell bruk av droner. Personvern, datasikkerhet og respekt for privatliv må alltid ivaretas.**
- **Norsk politi og forsvar må ha nødvendig teknologi og lovhjemmel til å håndtere og stanse ulovlig droneflyging. Vi vil samarbeide med Norden og NATO om anti-drone-beredskap.**

11.4 Sivilberedskap

Er folk kjent med regelverket som omfatter egenbeskyttelse? Lov om kommunal beredskapsplikt, sivile beskyttelsestiltak og Sivilforsvarets beskyttelses-lov finner vi på lovdata.no.

Tiltak for å styrke sivilberedskap

- **Egenberedskap – er vi klar for å etablere egen beredskap ved katastrofer/krig? Tar vi dette på alvor? Folket må informeres og styrkes i sin kompetanse.**
- **Vi må ha tilfluktsrom tilgjengelig for befolkningen, med oppdatert utstyr som gassmasker med filtre, pledd, mat og vann.**
- **Norge trenger flere kornlagre fordelt over hele landet for bedre beredskap, også for allergikere.**
- **Stoler vi på at myndighetene er i stand til å etablere de nødvendige tjenestene vi vil måtte benytte oss av i en beredskapssituasjon? Bør ikke disse være på plass før krisen kommer? Det skal GP arbeide for. (Les: forskrift om kommunal beredskapsplikt).**

Styrking av Det frivillige Skyttervesen i sivilberedskapen

Generasjonspartiet vil styrke Det frivillige Skyttervesen (DFS), som med sine 135 000 medlemmer og 845 skytterlag er en av Norges viktigste nasjonale beredskapsressurser. DFS fremmer skyteferdighet, våpenforståelse og sikkerhet, og rekrutterer barn, ungdom og voksne til holdningsskapende aktivitet over hele landet.

DFS er den eneste frivillige organisasjonen som er opprettet av det offentlige og ble allerede opprettet i 01.07.1893. DFS er et samarbeid med forsvaret.

DFS med skytterlagene har 1000 vis med konkurranseskyttere, noen aktive og noen mindre aktive, innenfor sporten som heller ikke skiller på kjønn. Prisene på ammunisjon har steget kraftig i det siste og dette går utover aktiviteten og treningen.

En styrking av DFS kan skje på flere måter, vi foreslår:

- **Tilskudd til medlemmer som fullfører ladekurs og starter med hjemmelading av egen ammunisjon.**
- **Tilskudd til skytekonkurranser og tilskutt til utdeling av ammunisjon til bruk på stevner, for å oppmuntre til aktivitet, og holde kostnaden nede for skyttere.**
- **Tilskudd til DFS, slik at DFS gir skytterlagene god og rimelig tilgang på knall, krutt og kuler. Med en slik styrking så vil lagene og skyterne kunne skyte og trene mer. Vi vil og da ha mange over hele landet som kan lage håndvåpen ammunisjon i en eventuell krigssituasjon på kort tid for Forsvar og Heimevern/Landvern.**
- **Gi hvert skytterlag støtte til konkurranserifler (.22 og luft) og 1000 treningsskudd årlig per rekrutt til fylte 18 år.**

- **Vi har 537 000 registrerte jegere i Norge. De som er medlem av skytterlag skal også ha samme rettigheter til å kunne delta på kurs, kjøpe inn ammunisjon, være instruktører, delta med hjemmelading og trening.**

11.5 Samferdsel

Dette punktet ligger under totalforsvaret fordi veinettet, toglinjer og andre ferdselsårer er en viktig del av infrastrukturen for beredskap, krig og krise.

Vi vil investere i, vedlikeholde og sikre disse ferdselsårene som en del av Norges beredskap, ikke bare som samferdselspolitikk.

Kollektivtransport er en grunnleggende samfunnstjeneste som skal prioriteres høyt.

- **Vi vil bygge ut en hurtig jernbane til Nord-Norge gjennom Sverige og vurdere tilsvarende for Meråkerbanen og strekningen Oslo-Gøteborg (se pkt. 3.2 om finansiering)**
- **Strekningen E16 Voss-Bergen som er planlagt utbedret må prioriteres finansiert og gis de nødvendige ressursene til å gjennomføres som allerede planlagt.**
- **Vi vil igangsette flere forsøk med gratis kollektivtrafikk og evaluering av disse, slik det ble gjort i Stavanger i 2023.**
- **Vi vil ha en uavhengig vurdering av regulariteten ved store bro- og tunnelprosjekter i forhold til ferge under forventet klimautvikling.**
- **Bompenger skal bare innkreves som finansiering av spesifikke samferdselsprosjekter etter befolkningens behov og ønske.**
- **Vi vil at veier og baner skal utbygges sammenhengende for å spare tid og penger. Det er bedre å gjøre ting skikkelig med en gang, enn å bruke masse tid og ressurser på å fikse det i ettertid.**
- **Som grunnprinsipp for samferdselsprosjekter ønsker vi at man bruker åpen bok og at entreprenør sitter igjen med et garantert overskudd på 5-8 %.**
- **Vi mener at det må gjøres mer for å få kontroll på overskridelser av budsjett ved veiprosjekter.**

11.6 Drikkevann, avløp og vannforsyning

Trygt og rent drikkevann er en grunnleggende menneskerett og et spørsmål om nasjonal sikkerhet. Vi vil:

- Sikre alle vannkilder og vannbehandlingsanlegg mot sabotasje, terror og andre trusler gjennom strengere beredskapskrav, overvåking og jevnlig sikkerhetsøvelser. Vi vil utvikle KI-systemer for automatisk kontroll og varsling.
- Kartlegge og oppgradere alle vannledningsnett for å fjerne rør og installasjoner som inneholder helse- og miljøskadelige stoffer, som bly, kobber og andre tungmetaller.
- Innføre krav om jevnlig testing av drikkevann for å avdekke forurensning, og sørge for åpenhet om testresultater.
- Styrke investeringene i moderne, robuste og bærekraftige vannforsyningssystemer for å sikre trygg tilgang til rent vann i hele landet, også ved kriser.
- Etablere en nasjonal beredskapsplan for sikring og gjenoppretting av vannforsyning ved angrep eller alvorlige hendelser.
- Kostnaden ved gjennomføring av disse punktene skal ikke innbyggerne ta ved øke skatter og avgifter, men skal dekkes inn fra overskuddet til oljefondet.

Trygge og moderne avløpssystemer er usynlige helter i hverdagen vår, de beskytter oss mot sykdom, holder naturen ren og sørger for at samfunnet fungerer selv når været slår om. Alt vi skyller ned, forsvinner ikke bare, det må håndteres trygt og ansvarlig, ellers risikerer vi ødelagt miljø, økt fare for flom og alvorlige helseskader.

Nå er tiden inne for å løfte avløp opp på dagsorden: Vi må fornye gamle rør, rense bort miljøgifter, og ruste oss mot både klimatrusler og teknologiske farer. Satsingen på avløp er en investering i trygghet, helse og bærekraft, for deg, for fellesskapet og for fremtidige generasjoner.

- Vi vil sikre at alt avløpsvann renses forsvarlig før det slippes ut i naturen, for å beskytte helse, miljø og drikkevannskilder.
- Det må lages en nasjonal plan for å oppgradere gamle avløpsrør og renseanlegg, slik at lekkasjer, overløp og forurensning unngås.
- Alle kommuner skal kartlegge og fjerne utslipp av miljøgifter (som mikroplast, legemiddelrester og tungmetaller) fra avløpssystemene.
- Avløpssystemene må tilpasses klimaendringer, med økt kapasitet for styrtregn og flom for å unngå oversvømmelser i boligområder og natur.
- Renseanlegg og pumpestasjoner må sikres bedre mot fysiske og digitale angrep, og det skal gjennomføres regelmessige beredskapsøvelser.

- **Tilsynet med kommunale avløpsanlegg må styrkes for å sikre at lover og forskrifter følges, og at utslipp rapporteres åpent og korrekt.**
- **Kommuner som mangler økonomi til å fornye avløpsnett og renseanlegg må kunne søke statlige tilskudd eller lån.**

Norge har strenge regler for drikkevann og noen sikkerhetskrav, men det er store variasjoner i hvor godt det følges opp, særlig på små steder. Mange rør er gamle og kan avgi skadelige stoffer, og det mangler en samordnet nasjonal innsats for å sikre alle innbyggere like trygt vann, og for å beskytte vannforsyningen mot både terror, sabotasje og forfall.

Staten stiller mange krav, men kommunene har ulike ressurser til å følge disse opp. Generasjonspartiet tror ikke på krav uten ansvar.

Trusselbilde er i stadig endring og økning, hvilket gir større behov for helhetlig sikring og beredskap i vannforsyningen.

Utenriks og internasjonale spørsmål

12.0 Utenriks

Se punkt om «nordisk partnerskap».

Generasjonspartiet vil aldri gjennomføre politikk som bryter med grunnleggende folkerett og menneskerettigheter. Vi vil alltid sikre åpen debatt, grundig utredning og forankring i både norsk lov og internasjonale forpliktelser, slik at Norge opprettholder sin posisjon som rettsstat i verden.

Generasjonspartiet er opptatt av å forankre beslutninger i folkeviljen, og at ikke demokratiet vårt flyttes ut av landet.

12.0.1 Krig og fred

Generasjonspartiet bygger all politikk på respekt for menneskerettighetene og de universelle verdiene om frihet, verdighet og rettferdighet for alle.

Vi mener at varig fred skapes gjennom likeverd, demokrati, rettsstatsprinsipper og respekt for menneskets ukrenkelige rettigheter, både i Norge og internasjonalt.

Vi vil at Norge skal være en aktiv pådriver for dialog, samarbeid og konfliktløsning, og arbeide for fredelige løsninger der vi har innflytelse.

Vår utenrikspolitikk og vårt engasjement i verden skal alltid være forankret i prinsippet om fred, respekt for mennesker og motstand mot alle former for undertrykkelse.

Norges avtaler og partnerskap

Vi kan ikke lenger stole på hjelp fra et politisk dypt splittet USA. Det er store spenninger internt i EU og usikkert hvilken vei unionen utvikler seg.

Generasjonspartiet er grunnleggende mot overnasjonal styring og avtaler som setter vekk norsk suverenitet. Dette fordi vi grunnleggende sett er et direkte demokratisk parti, og slike avtaler ikke er forenelig med mer direkte demokrati. Dette gjelder både EU og EØS-avtalen. Eventuelle fravik fra dette må utgå fra en bindende folkeavstemning der folket ønsket det.

- **Vi er mot overnasjonal styring uten demokratisk forankring**
- **Vi er mot norsk medlemskap i EU**
- **Vi støtter ikke EØS-avtalen slik den utøves uten å bruke vetoretten aktivt**
- **Vi mener at viktige saker/avtaler som innebærer avståelse av suverenitet alltid skal ha forankring i et folkeflertall.**

Det eneste som er sikkert i usikre tider er at vi må stole på oss selv og våre nærmeste. De nordiske landene står hverandre nærmest geografisk, kulturelt og politisk. Norden må stå sammen i et nært og trygt partnerskap. Derfor ønsker vi å styrke det nordiske fellesskapet gjennom NATO.

- **Vi vil utvikle det nordiske samarbeidet**
- **Vi støtter NATO**

12.2 Internasjonale spørsmål

I internasjonale spørsmål, som Palestina/Israel, står vi alltid på linje med folkeretten, menneskerettighetene og kravet om en fred som gir reell frihet og rettferdighet for alle parter.

Vårt mål er en verden der konflikter løses gjennom dialog, rettferdighet og respekt for mennesket, ikke gjennom vold og tvang.

- **Vi setter menneskerettighetene først i all utenrikspolitikk.**
- **Vi støtter fredsarbeid, forsoning og bistand der det bygger opp under frihet, verdighet og folkelig deltakelse.**
- **Norge skal aldri støtte regimer eller systemer som systematisk bryter menneskerettighetene.**

Vi støtter Ukraina med våpen. Ikke fordi vi tror på krig. Men fordi vi tror på frihet og noen ganger forsøker friheten å overleve, mens verden ser på. Generasjonspartiet er et fredsparti, men vi har ulike perspektiver på hva som raskest fører til fred.

Våpenstøtte til Ukraina har vært et krevende punkt for mange i Generasjonspartiet. Vi er et parti som tror på menneskeverd, fred og ansvar. Og det finnes ingen lett vei gjennom spørsmål der mennesker dør.

Men vi har landet på dette:

Når en befolkning ber om våpen for å forsvare sitt hjem, sin familie og sin rett til å leve fritt, da skal Norge ikke stå med hendene i lommene. Norge som krigsprofitør har et særlig ansvar. Det er tungt for mange i Norge at vi tjener så rått på andres ulykke.

Vi tror på fred gjennom frigjøring. Ikke fred som stillhet under undertrykkelse. Ikke fred som maktesløshet kledd i fine ord. Men fred som kamp mot det som kveler, dreper og river ned.

Vi skal aldri glorifisere krig. Men vi skal heller aldri støtte systemer som tvinger mennesker i kne, og deretter kaller det «fredelig».

- **Vi støtter et fritt, fredelig og uavhengig Ukraina**

Et digitalt samfunn der mennesket har makten – digital suverenitet

13.0 Digital suverenitet, propaganda, menneskets frihet og statens kontroll

Verden har endret seg dramatisk de siste tiårene. Offentligheten er blitt digital, og både samfunn og enkeltmenneske står overfor helt nye utfordringer.

I et digitalt samfunn samles enorme mengder informasjon om hver enkelt av oss, hvor vi beveger oss, hva vi leser, kjøper, liker, deler og hvem vi er i kontakt med. Når denne informasjonen samles av myndighetene, kan det gi staten en makt over individet som vi aldri før har sett i historien. Det handler ikke om å mistenkeliggjøre dagens myndigheter, men å sikre individet mot maktmisbruk.

Dette er farlig, fordi:

- **Personlige data kan misbrukes til sosial kontroll, overvåkning og maktutøvelse langt utover det som er nødvendig i et demokrati.**
- **Historien viser at myndigheter, også i vestlige land, har brukt overvåkning mot politiske motstandere, minoriteter og vanlige borgere, ofte i strid med**

grunnleggende rettigheter. Husk at myndigheter består av mennesker, og det finnes både gode og dårlige også hos myndighetene.

- **Digitale verktøy kan gjøre det lett å kartlegge, analysere og forutsi atferd, som igjen kan brukes til å påvirke eller diskriminere enkeltpersoner og grupper, uten at du vet om det.**
- **Når kontrollmekanismene mangler, kan feil eller misbruk av data få livsvarige konsekvenser for dem som rammes.**

Derfor må vi ikke bare beskytte oss mot fremmede makter og kommersielle aktører, vi må også sikre at våre egne myndigheter ikke får mer makt enn det som er nødvendig og demokratisk forankret.

Personvernet er ikke bare et juridisk prinsipp, men selve grunnmuren for frihet, ytring, mangfold og trygghet i et moderne samfunn.

Samtidig skal vi huske på at det er viktig at vi beskytter våre institusjoner. Hvorfor? Fordi man kan ikke ha et demokrati uten demokratiske strukturer som vi alle er med å opprettholde. Tidligere i historien når det har skjedd overgang til totalitære regimer har vi sett angrep på institusjonene, infiltrasjon av dem og betydelig endring. Dersom må vi også beskytte institusjonene, som domstolen, Stortinget og Regjeringen mot sammenbrudd.

Vi har altså en økt sårbarhet for individet overfor myndigheter, fordi den digitale offentligheten mangler klare mekanismer for å stille noen til ansvar. Og på den andre siden har vi en økt risiko for angrep på demokratiske institusjoner. Dette er en situasjon som bare kan løses ved å holde flere perspektiver samtidig og finne en helhetlig løsning. Derfor har Generasjonspartiet satt sammen en pakke med tiltak som lar oss gå fremtiden i møte på en bevisst måte. Flere tiltak må på plass, og vi ber alle som ser risiko og/eller løsninger bli med å løfte dem frem for vårt felles beste.

13. 1 Individets rettigheter i den digitale offentlighet

Teknologisk utvikling gjør det nå mulig å skape overbevisende digitale kopier av mennesker. Uten tydelig lovverk risikerer vi at enkeltpersoners ansikt, stemme og identitet misbrukes til svindel, manipulasjon, falske nyheter og ærekrenkelser. Vi mener retten til å råde over eget ansikt og stemme er en grunnleggende menneskerett i det digitale samfunn.

For å beskytte individets rettigheter mot deepfakes, utnyttning og hybrid krigføring ser programkomiteen til Danmark, der forslag om at alle innbyggere skal eie retten til sin egen biometri er fremmet.

Det samme behovet gjør seg nå gjeldende i Norge med preserende hast. Vi foreslår derfor:

- **Generasjonspartiet foreslår å gi alle borgere enerett til sitt eget ansikt, stemme og digitale identitet, og innføre et lovverk som gir hver enkelt kontroll med bruken av deres biometriske og personlige trekk.**

Vi forslår at det skal kreves skriftlig og informert samtykke før noen kan bruke, publisere eller kommersialisere andres biometriske data, i manipulererte, syntetiske eller AI-genererte medier.

Digitale plattformer som får melding om krenkende deepfake-innhold må fjerne dette uten ugrunnet opphold, ellers risikerer de bøter

Vi foreslår å gjøre det ulovlig å fremstille eller spre digitalt manipulererte bilder, videoer eller lydopptak (deepfakes) uten samtykke, med unntak for tydelig merket satire, kunst og parodi.

Vi foreslår at det gis bot for mindre alvorlige brudd, men at alvorlige brudd gir strafferamme på minst 2 år i fengsel. Vi mener dette er viktig for å gå denne teknologien i møte på en ansvarsfull måte. Straff skal alltid balanseres slik at offeret får oppreisning for eventuelle økonomiske, fysiske og psykologiske ulemper han/hun led som følge av lovbruddet. Påtale kan fremmes av både privatperson og offentlig myndighet.

Det ble vedtatt på Landsmøtet at for å sikre våre barn og landet mot misbruk, utnyttning, krigføring og propaganda vil Generasjonspartiet:

- **Ha aldersgrense på sosiale medier som faktisk overholdes, med sikker verifisering av brukeren.**

Ja, dette kommer til å bli krevende å gjennomføre.

Men samtalen må åpnes, hvordan kan vi få dette til, *samtidig* som vi beskytter innbyggerne mot overvåkning fra myndighetene?

- **Vi mener at individets rett til privatliv må styrkes. Mange av de nye overvåkningslovene må fjernes. Dette gir et tryggere digitalt samfunn enn å overvåke innbyggere i det skjulte.**
- **Norge bør redusere teknologiavhengigheten til Kina og USA og bli mer selvstendig.**

13.2 Digitalisering av offentlig sektor

- **Velferdstjenester skal være tilgjengelig både digitalt og analogt, slik at ingen faller utenfor.**
- **Det skal tilbys kurs, veiledning og hjelp til eldre, uføre og andre som trenger støtte i møte med digitale løsninger. Eksempelvis tilgang til fysiske veiledere, servicetorg og støtte for alle som sliter digitalt.**
- **Offentlige tjenester skal være enkle å bruke, sikre og tilpasset brukernes behov, ikke bare systemets. Derfor mener vi at det bør lovfestes at man alltid jobber etter en brukerstyrt utviklingsmetode når man utvikler statlige verktøy/løsninger på vegne av folket.**

- **All digitalisering skal bygge på sterk beskyttelse av personlige data.**

Dette er ikke et godt samfunn før det er godt for alle. Vi skal ikke bli fornøyd før det er en realitet.

13.3 KI og personvern

Vi vil gjøre Norge til en nasjon som både forstår og satser på kunstig intelligens (KI) gjennom målrettet investering i forskning, innovasjon, utdanning og investering i KI selskaper. Vi vil bruke KI for å forenkle byråkratiske prosesser.

Samtidig skal vi sikre at utviklingen av KI skjer på en måte som ivaretar individets frihet, personvern og etiske prinsipper.

13.3.1 Strategiske mål:

- **Øke bevilgningene til KI-forskning ved universiteter og forskningsinstitutter.**
- **Stimulere til privat-offentlige samarbeid for å fremme innovasjon innen KI.**
- **Etablere nasjonale sentre for KI-ekspertise, som kan fungere som kompetansesenter for forskning og utvikling.**

13.3.2 Utdanning og kompetansebygging:

- **Integrere KI som et sentralt tema i utdanningssystemet fra grunnskole til høyere utdanning.**
- **Opprette spesialiserte studieprogrammer og etterutdanningstilbud innen KI.**
- **Sikre at arbeidsstyrken har den nødvendige kompetansen til å møte fremtidens behov.**

13.3.3 Etisk og ansvarlig KI-utvikling:

- **Selskaper må ha en etikkansvarlig i utviklingsfasen.**
- **Etablere klare retningslinjer og reguleringer for utvikling og bruk av KI.**
- **Sikre at alle KI-systemer gjennomgår en kvalitetssikringsprosess før de tas i bruk.**
- **Når KI brukes på en måte som er egnet til å lede mennesker til å tro at de prater med et annet menneske skal det alltid informeres om at vedkommende interagerer med KI, og valget om å snakke med et ekte menneske må være lett tilgjengelig i det offentlige.**

- **Det skal satses på kunstig intelligens i Norge. Dette må tas i bruk for å effektivisere byråkratiet og alle sider av offentlig virksomhet. I den forbindelse er total transparens/åpenhet essensielt.**
- **Vi foreslår å etablere en tverrfaglig, uavhengig gruppe som vurderer KI-teknologi i det offentlige. Beslutningsprosesser der KI inngår skal være fri for irrelevant påvirkning.**

13.3.4 KI, kunst og rettigheter etter åndsverkloven:

- **Kunstnere kan registrere sitt arbeid i en nasjonal eller internasjonal database. AI-utviklere må lisensiere bruken av dette materialet for å trene sine modeller. Dette sikrer at kunstnere får økonomisk kompensasjon for bruk av deres verk.**
- **Når AI-generert innhold bruker eller er inspirert av et registrert verk, må det tydelig krediteres tilbake til den opprinnelige kunstneren. Dette kan gjøres gjennom metadata i det genererte verket.**
- **KI-genererte verk skal inkludere digitale vannmerker som indikerer hvilke originale verk og kunstnere som har bidratt til treningen av modellen. Vannmerker kan spores tilbake til kunstnere, som kan kreve kompensasjon eller få anerkjennelse.**

13.3.5 Personvern og personopplysningsvern:

- **Tilstrekkelige midler skal bevilges for å ivareta innbyggernes personvern på nett i Norge.**
- **Innbyggernes frihet og privatliv på internett skal ivaretas. Datatilsynet skal vurdere om det samles inn og systematiseres for mange detaljer om innbyggerne i offentlige registre.**
- **PST skal ikke ha tilgang til å samle inn og systematisere befolkningens offentlige data uten særskilt behandlingsgrunnlag i tråd med personopplysningsloven.**
- **Forbud mot atferdsbasert markedsføring. Dette er basert på anbefalingene fra Personvernkommisjonen i NOU 2022:11.**
- **Sikre at offentlige og private aktører ikke kan systematisere data om individer uten klart behandlingsgrunnlag ved å bevilge mer penger til datatilsynet.**

Personvernkommisjonen ønsket en videre utfredning av et forbud mot atferdsbasert markedsføring etter å ha sett på hvor alvorlig sikkerhetsrisiko dette innebærer. Se NOU 2022:11

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2022-11/id2928543/> Mandat s. 21, forslag til utredning/dissens s. 160-161.

Kapittel 13 suppleres og bearbeides av tenketank for teknologi og innovasjon med forankring i vårt verdiprogram.

Grunderpolitikk og næringsliv

I dag kveles skaperkraften i Norge. Generasjonspartiet mener at om du dreper skaperkraften så kan vi liksom godt legge ned Norge. Skaperkraften er fundamentet landet er bygget på.

Staten skal legge til rette for skaperne, og ha stor respekt for, og hedre dem som utvikler løsninger og tilbud for fellesskapet.

14.0 Gründerpolitikk, kapital og potensial

Vi mener norske politikere har sviktet sine gründere. Vi velger derfor å sette sammen en gründerpakke som skal styrke etableringsevnen i Norge. Denne skal arbeides videre på av tenketanken som har mandat til å supplere punktet.

Norge har et sterkt kunnskaps- og velferdssamfunn, men mangler ofte dynamikken og risikoviljen som preger suksessrike oppstartsnasjoner. For å styrke økonomisk vekst, skapende nyskaping og flere arbeidsplasser, trenger Generasjonspartiet tydelige, målrettede gründerpolitiske tiltak.

Våre mål er:

- Øke tilgangen på risikokapital for tidligfase-selskaper.
- Kutte tid og kostnader knyttet til oppstart og skalering.
- Tiltrekke internasjonale talenter og investorer.
- Sikre at flere oppstartsbedrifter når bærekraftig vekst og positiv samfunnspåvirkning.

Derfor vil Generasjonspartiet:

- **Fjerne formueskatten.**
- **Opprett et nasjonalt innovasjonsfond der staten matcher private investeringer i tidligfase oppstartsselskaper (startups/scaleups).**
- **innføre en gründerrabatt som gir skattefritak og avgiftslettelse i etableringsfasen for oppstarts- og vekstselskaper.**
- **Vi vil innføre skattefradrag og avgiftslettelse for både privatpersoner, bedrifter og bedriftsengler som satser i oppstarts- og vekstselskaper. Skattefritak og reduserte avgifter de første 2 årene og/eller der man klart fortsatt befinner seg i en «etableringsfase» som er «risikabel».**

Gjelder selskapsskatt, arbeidsgiveravgift, personskatt på arbeidende eiere. Utbytteskatt fritas i perioden, men kun dersom overskuddet reinvesteres i selskapet eller brukes til nyansettelser.

- **Generasjonspartiet vil forenklet regelverk og raskere saksbehandling gjennom et «gründerpass». En digital portal for alle nødvendige tillatelser (bygge, miljø, arbeids- og produktgodkjenninger) med maksimalt 30 dagers behandlingstid.**
- **Minimum 5 % av alle offentlige innovasjonskontrakter skal til enhver tid gå til selskaper yngre enn fem år.**
- **Innføre forenklet mva-rapport for små foretak, for eksempel årlig rapportering i stedet for terminvis.**

Anslått bortfall av skatteinntekter på 20-40 mrd. kr årlig, veid opp av økt privat investeringsaktivitet og nye skattebetalere. Se også [forslag til skatteutt i siste kapittel](#).

Utnyttelse av eksisterende budsjettposter med omprioritering innen Innovasjon Norge og offentlige anskaffelsesrammer.

14.1 Hav, fisk og kystsamfunn

Generasjonspartiet har en ambisjon om å kraftig styrke egen-beredskapen gjennom å ta initiativet til et tettere samarbeid og styrkning av de eksisterende frivillige initiativer, som sammen kan danne et robust system for kompetansehevelse, helsefremmende og sosiale aktiviteter også i fredstid. Med sivilforsvaret som overordnet ansvarlig for samhandlingen mellom de eksisterende ressursorganisasjonene.

Sammenlagt har vi en stor ubrukt ressurs i Norge som kan bidra til å øke totalberedskapen vår ved enkle og relativt rimelige grep.

Fiskeripolitikken vår skal sikre mat, arbeidsplasser og økologisk bærekraft – i dag og i generasjoner fremover.

Norge har hav i verdensklasse, men forvalter det ikke som om fremtiden avhenger av det, selv om den gjør det. Dagens fiskeripolitikk har ført til at kvoter konsentreres hos noen få store aktører, mens småbåter og kystsamfunn presses ut. Samtidig tillates rovdrift som truer økosystemer og arts mangfold.

Generasjonspartiet vil snu denne utviklingen.

Generasjonspartiet vil:

- **Forby bunntråling i norske farvann. Forbudet må følges opp med straff for dem som bryter det. Særlig strenge konsekvenser må følge når dette bryter i sårbare områder (SVO).**

Bunntråling river opp havbunnen og ødelegger sårbare økosystemer.

- **Styrke kystvakten og sanksjonsmulighet.**
- **Fase ut bunntråling nasjonalt innen 5 år.**
- **Stimulere til mer skånsomme fangstmetoder.**
- **Flere kvoter skal gis til små og mellomstore fartøy, spesielt under 15 meter.**
- **Lokalt eierskap skal være hovedregel – ikke omsettelige kvoter som finansobjekt.**
- **Unge fiskere og nyetablerere skal ha prioritet i rekrutteringskvoter.**
- **Generasjonspartiet ønsker full åpenhet i fiskerinæringen. Vi vil kreve åpenhet om eierskap, fartøylengder og faktisk landing.**
- **Kvotesystemet skal revideres i tråd med natur- og fordelingshensyn.**
- **Norge må ikke presse gjennom avtaler som svekker kystfolk i sør.**
- **Vi vil støtte småskala fiskeri globalt for mer rettferdighet og mindre rovdrift.**
- **Nei til sjødeponi**

Kvoter er en fellesskapsressurs, ikke privat eiendom.

Lov, rett og sikkerhet

15.0 Rettssikkerhet, trygghet og ansvar

Generasjonspartiet vil arbeide for følgende:

- **Straffesaker som gjelder seksuelle overgrep eller annen grov krenkelse der den fornærmede var under 18 år på gjerningstidspunktet, skal ikke kunne foreldes. Rettferdighet for barn kan ikke ha utløpsdato. Samfunnet må stå opp for dem – uansett når sannheten kommer frem.**
- **Politiet skal ha tilstrekkelige midler slik at saker ikke henlegges grunnet ressursmangel. Rettssikkerhet gjelder ikke bare for rike eller prioriterte saker, den gjelder for alle.**
- **Vi bør ha flere politifolk enn vi har i dag.**
- **Førstegenerasjonsinnvandrere som begår grove lovbrudd som voldtekt eller grov vold, skal kunne fratas statsborgerskap dersom det ikke gjør dem statsløse. Vi vil jobbe for flere returavtaler og styrke mulighetene til å utvise personer som aktivt motarbeider identitetsavklaring eller skjuler opprinnelse for å unngå straff.**

Vi skal ikke være et fristed for voldsmenn som nekter å oppgi hvem de er. Men vi skal heller ikke bli et land som bryter egne menneskerettigheter. Begge deler undergraver tillit og trygghet.

- **Sosiale medier skal ikke være et sted med fri adgang til skadelig eksponering og anonym mobbing av barn. Der bør sosiale medier ha 16-årsgrense og kreve ID-verifisering ved registrering. Barn skal beskyttes mot innhold som kan skade utvikling og selvbilde.**
- **Straffenivåene i Norge må heves for å avskrekke kriminalitet.**
- **Generasjonspartiet vil innføre en samtykkelov i straffeloven, der seksuell omgang uten frivillig samtykke skal defineres som voldtekt.**
- **Generasjonspartiet vil styrke rettsvernet mot tvangssalg ved sykdom, samlivsbrudd eller dødsfall, og sikre bedre ordninger for familier i krise.**
- **Når man skal betale med kort på utested skal man ikke automatisk komme til «tips» uten at bankterminalen spør om vi vil gi tips først. Flere har med uhell betalt store summer i tips fordi de tror de skal skrive bankkort-koden sin, men egentlig taster man inn hvor mye tips man skal gi. Særlig berusede folk på utesteder er sårbare for dette. Tips skal være frivillig, ikke lureri.**

15.1 Sivilbeskyttelsesloven

Generasjonspartiet er grunnleggende kritisk til den retningen beredskapslovverket har tatt med de siste endringene i Sivilbeskyttelsesloven, særlig vedtaket av 16. juni 2025. Selv i krisetid må staten respektere individets frihet og Stortingets rolle som demokratisk korrektiv.

Vårt vedtak fra landsmøtet er tydelig:

- **Vi avviser enhver form for lovpålagt arbeidsplikt i fredstid, også i nasjonale krisesituasjoner. Staten skal ikke kunne pålegge enkeltpersoner å arbeide under trussel om straff eller sanksjon, med mindre det foreligger krig eller unntakstilstand erklært av Stortinget.**
- **Vi mener at beredskap skal baseres på frivillighet, fellesskap og tillit, ikke tvang. Det norske folk har vist enestående vilje til å stille opp når det virkelig gjelder – dette må staten bygge videre på, ikke svekke.**
- **Vi foreslår å endre loven slik at det eksplisitt fremgår at Stortinget kan oppheve enhver bestemmelse gitt i medhold av loven. Demokratiet må aldri settes til side gjennom tekniske forskriftsendringer eller byråkratiske snarveier. Demokratisk kontroll må gjelde også i beredskapstid.**
- **Vi vil fremme alternative modeller for samfunnsberedskap basert på lokal forankring og frivillighet. Dette kan være beredskapslag, nasjonale**

opplæringsprogram og økonomiske insentiver for deltagelse i kriseinnsats, fremfor statlig påtvunget mobilisering.

DEL 5

16.0 Finansiering av programmet og gjennomføring

Generasjonspartiet mener at for å få endret krise til mulighet og gjennombrudd må vi først våge å lage en fellesvisjon for fremtiden, deretter må vi se hva dette koster og gjøre prioriteringer basert på hva innbyggerne trenger. Denne prioriteringen bør innbyggerne selv være med å gjøre direkte når det er viktig.

I dag betaler hver enkelt mye skatt, men opplever å få mindre og mindre tilbake av offentlige tjenester kombinert med at stadig mer penger brukes på symbolpolitikk og prestigeprojekter, samt at Norge har for dårlig og lite målrettet pengestyring. Norge trenger å fokusere på å slippe skaperkraften fri, slik at Norge kan utvikle seg som nasjon og skape nye arbeidsplasser i takt med resten av verden slik at folket selv også i fremtiden skal kunne etablere, skape og leve det livet man selv ønsker.

Vårt program er basert på omprioritering av dagens statsbudsjett, økte avgifter og bøter for forurensing og utnytting av fellesressurser, økte inntekter som resultat av at vår politikk som vil motivere gründere og næringsliv til innovasjon og skaping av nye arbeidsplasser, samt store kutt i offentlig administrasjon, symbolpolitikk og offentlige prestigeprojekter.

16. 1 Prioriteringsmodell:

Vi vil prioritere det mest grunnleggende for samfunnet først og videre oppover slik det er fremstilt i Maslows kjente behovspyramide.

- **Vi vil kutte i offentlig forbruk for å frigjøre midler til prioriterte samfunnsområder, tilrettelegging av raskere omstillingsevne, mer handlekraft og skattelette for skattebetalere.**
- **Vi vil, om nødvendig, prioritere bygging av boliger foran bygging av nye kulturhus og offentlige prestisje bygninger.**
- **Vi vil prioritere fradrag til enslige og enslige foreldre med barn og dårlig økonomi, foran fradrag til de som har mest.**
- **Vi vil prioritere rassikring og helårsforbindelser fremfor nye motorveier.**
- **Vi vil prioritere forebygging fremfor reparasjon, (Eksempelvis helseforebyggende tiltak som et viktig bidrag til landets helsetjenester.)**
- **Vi vil prioritere sikkerhet og beredskap fremfor det meste annet.**

- **Vi vil prioritere at Norge blir selvforsynt med mat, livsviktige medisiner og essensielle forbruksvarer.**
- **Vi vil prioritere eldreomsorg, økt bemanning og lønninger til helsearbeidere framfor andre oppgaver som ikke faller innunder det offentliges samfunnsoppdrag som f.eks. jazzfestivaler i u-land, bistandsmidler som ikke kan dokumentere effekt eller bistandsmidler til land som åpenbart ikke trenger bistandsmidler som for eksempel Kina.**

Faseplan for gjennomføring

Flere av våre grep vil møte politisk motstand, og dette er vi åpne om. Grunnlovfesting av folkeavstemninger i viktige politiske saker vil endre maktdynamikken i Norge og krever bredt politisk flertall over to stortingsperioder, for eksempel.

Likevel mener vi det er viktig å gi deg som velger en oversikt over styrets faseplan, slik at du forstår hvordan vi vil prioritere, og hvordan vi vil jobbe for å realisere målene våre, steg for steg.

Vi tror på åpenhet om både muligheter og hindringer. Bare slik kan vi sammen skape reell endring over tid.

Fase 1: Hva vi starter med og hvordan vi gjør det

- **Vi sikrer befolkningens rett til medbestemmelse ved å Grunnlovfeste folkeavstemninger, slik vet vi at folket er med oss i alt vi gjør.**
- **Umiddelbare kutt vi vil gjøre er å stanser prestigeprosjekter, nye byråkratansettelser og symbolpolitikk. Dette kutter milliarder i sløsing.**
- **Vi vil gi skattelette til folk flest. Bunnfradrag på 500 000 kroner for alle, uten ekstra kostnad for staten ved å endre skattesystemet slik at det blir mer progressivt. Dette gir lavere skatt for flertallet, uten å redusere statens totale inntekter.**
- **1,5 % av BNP fra NATO-mål brukes på tilfluktsrom, beredskap og bygging av rimelige boliger.**
- **Innfører kostpris på strøm til norske husholdninger, med eksport av overskudd. Dette gir mindre inntekter til staten, men er juridisk fullt mulig og innenfor økonomisk armslag.**
- **Fjerner formuesskatten og gir skattelette til gründere i etableringsfasen, investeringen dekkes av byråkratikutt som beskrevet i kapittel 16.2 og gir mer arbeidsplasser og velferd på sikt.**

- **Øker produksjon på mat og starter produksjon av medisiner, støtter bønder, bygger opp lager og styrker forsyningslinjer. Fjerner moms på norske råvarer og stimulerer matproduksjon i hele landet, kan dekkes av kuttene, og eventuelt bruk av oljepenger ved behov.**
- **Setter i gang nødvendige lovendringer for å sikre at du selv eier dine digitale data og rettigheter.**
- **Start umiddelbar utredning, dialog med ansatte og pasientorganisasjoner. Stoppe nye byråkratiske ansettelser/konsulentbruk i helse.**
- **Umiddelbart styrke lavterskeltilbud og akuttpsykiatri, samt flere ansatte og bedre samarbeid mellom skole, kommune og spesialisthelsetjenesten.**
- **Innføre pilotprosjekter for livsmestring, økonomi- og demokratilæring i grunnskolen fra dag én.**
- **Forenkle rapportering, kutte unødvendig byråkrati for lærere.**
- **Ubåten utenfor Fedje skal opp.**
- **Vi vil umiddelbart stanse alle planlagte vindturbinprosjekter, både på land og til havs.**
- **Vi vil umiddelbart stanse elektrifisering av sokkelen.**

Fase 2: Prøve ut nye modeller og systemer på trygg måte

- **Oppgradere offentlig digital infrastruktur. Inkludert sikkerhet, personvern og universell utforming.**
- **Satse på digital kompetanse i offentlig sektor, dette for å effektivisere byråkratiet og dermed spare mer penger og hjelpe flere.**
- **Starte pilotprosjekter og forsøk med ny helsestruktur, mer lokal styring, styrket bemanning, endret finansiering.**
- **Starter pilotprosjekter for ny velferdsmodell (grunnlønn), samt forenkling og forbedring av NAV. Ingen mister dagens rettigheter før det er grundig testet, dokumentert og vedtatt av folket.**

Fase 3: Skalering og nasjonal innføring av det som virker

- **Utpøver alternative betalingsmidler og pengefrihet stegvis.**
- **Starter gradvis reform av bank- og finanssystem for mer åpenhet, rettferdig konkurranse og ansvarlighet.**

Faseplanen er et levende dokument og vil derfor justeres etter behov og erfaring. Alltid med folkets beste i sentrum.

Fire budsjettprinsipper:

- Omprioritering, ikke overforbruk
- Fradrag i stedet for støtte, der ikke inntekt strekker til vil vi kompensere.
- Effektivisering og slanking av byråkrati.
- Oljefondet brukes klokt for langsiktig samfunnsinvestering, gevinst, forskning, utvikling og stimulering av fremtidig skaperkraft.

16. 2 Kutt i statsbudsjettet

Her er en oversikt over kutt vi mener vi kan gjøre umiddelbart uten at skattebetalerne vil bli belastet og merke noe til det. Disse er hentet fra Hans-Jørgen Blomseth sin bok «Forenklingsgeneralens testament».

Ungå/effektivisere 3 veiprosjekter ca 18 mrd

Stopp arbeid på skipstunnelen i Vestland 4 mrd

Dropp helseplattformen i Midt-Norge 1-2 mrd

Nedskalering av Regjeringskvartalet 20 mrd

Statens postkasser, bruke Altinn som fellesløsning 1 mrd

Stanse vekst i forvaltningen ved nye ansettelser 30 mrd

Halver den indre forvaltningens konsulent bruk 6 mrd

Stopp elektrifisering av melkøya 13 mrd

Digitalisering for å effektivisere offentlig administrasjon 10 mrd

Samlet utgjør disse kuttene ca 103-104 mrd, antagelig mer da flere slike prosjekter har en tendens til å koste mer enn først antatt.

Generasjonspartiet arbeider med budsjettforslag for hele programmet.

Generasjonspartiet vil fortsette å arbeide med hvordan vi kan få en mer effektiv stat som tjener innbyggerne godt og rettferdig.